YAHAN

AYLIK
SANAT
EDEBİYAT
DERGİSİ
nisan '83
20
150 TL

Bangladeşli Ozan
ŞEMSUR RAHMAN

Archie Shepp
ya da
Siyah Halkın
Belleği

BASIN
OPERASYONLARI

ŞEMSUR RAHMAN'DAN ŞİİRLER 3
(Türkçesi : Ali Cengizkan)
EDITH NESPIT/Masal - "Kral Billy" 4
(Türkçesi: Hadiye (Nugay) Sunay-Emel Aközer)
EMEL AKÖZER/Desenler 4
FRED LANDIS/Basın Operasyonları 9
(Türkçesi: Cihat Tekin)
SERDAR GÜNBİLEN/Karikatür 10
REFİK DURBAŞ/Şiirler 11
ŞÜKRÜ KARAKUŞ/Desen 11
ERKUT TANRISEVEN/FERENC KOSA ile konuşma 12
ARCHİE SHEPP ya da SİYAH HALKIN BELLEĞİ 14
MURAT YETKİN/Şiir 17
AFSAD/Portre Fotografçılığı 18
MİM UYKUSUZ'u Yitirdik 20
ALİ CENGİZKAN/Şiir ve Yaşam 21
TANER AY/ Uyarlama Sorunsalında Üç Film 22
ALİ ÇEVİKER/Şiir 23
ORHAN ALPTÜRK/Fotografik 23
ZERRİN TAŞPINAR ŞAHİN/Şiirler 24
AKİF KURTULUŞ/
Yeni Bir 'Vaftiz' Töreni: İmza Günleri 25
MEVLÜT GÜLVEREN/Şiirler 25
KİTAPLAR/A.Mümtaz İdil-Murat Suğla 26
ZÜLKÜF MERT/Desen 31
SATRANÇ/Dr. Selçuk Alsan-Halit Yücel 34
ÇİZGİYLE YAŞAM/ Mustafa Okan 35
BURHAN SOLUKÇU/Karikatür 36

YARIN'dan...

bu sayıda

ÜÇÜNCÜ sayfamızda başlangıçtan bu yana kesintisiz biçimde sürdürülen dünya şiirinden seçmeleri bu kez bir Bangladeşli şairle sürdürüyoruz. *Şemsur Rahman* önemli bir Bangladeşli şair. Türkçe'de ilk kez yayımlanıyor. İç çalkantılardan kurtulamamış, bir ülkenin baskı dönemlerinin yetiştirdiği şairlerden biri. Bu şiirlerin okurlarımızın ilgisini toplayacağına inanıyoruz. İngiliz yazar *Edith Nespit*'in "Kral Billy" adlı masalının, belki de çocuklardan önce büyüklerimizin dikkatini çekeceği, sanırız doğru bir saptama olur. Kral Billy bu sayımızda öncelikle okunmalı. "Basın Operasyonları adlı yazıda, amerikalı gazeteci *Fred Landis* Latin Amerika ülkelerinde kitle iletişim araçlarının ne denli tehlikeli işlevlere sahip olacağını gösteriyor. Kuşkusuz yazı yalnızca Latin Amerika ülkelerine özgü gerçeklerden sözetmiyor. Benzer süreçleri günlük basınımızda da izlediğimizi kolaylıkla söyleyebiliriz. "Archie Shepp ya da Siyah Halkın Belleği" Jazz müziği üstüne dergimizde yayımlanan en kapsamlı yazı oluyor. Amerikan jazzcılarının en önemlilerinden biri olan Archie Shepp ile yapılan bu konuşmanın, müzikle ilgilenen tüm okurlarımızın ilgisini çekeceğini düşünüyoruz. Arkadaşımız Erkut Tanrıseven'in, önde gelen Macar sinemacılarından *Ferenc Kosa* ile bir süre önce yaptığı konuşma ise, dergimizin bu sayısındaki özgün çalışmalarından. *Ankara Fotoğraf Sanatçıları Derneği* (AFSAD), Yarın'a her zaman yakın ilgi gösteren bir kuruluş. Bu ilgi için AFSAD'a teşekkür ederken, orta sayfamızda AFSAD üyelerinin portre fotograflarına yer veriyoruz.

Geçtiğimiz sayıda dergimizde başlattığımız bir yenilikten de sözetmek istiyoruz. "Kültür ve Sanat Dünyası" adı altında topladığımız haber sayfaları, okurlarımızı güncel olandan en geniş biçimde bilgilendirmeyi amaçlıyor. Giderek genişletmeyi düşündüğümüz haber sayfalarının önemli bir işler taşıyacağına inanıyoruz. Ayrıca bu sayfalarımız için okurlarımızın yörelerindeki kültür ve sanat olaylarını bize yazmalarını da bekliyoruz.

Arka kapak içinde değişik bir çalışmaya başlıyoruz. İlk örneğini bu sayımızda gördüğünüz çizgi bantları, ortaklaşa bir çalışmayla hazırlamaya çalışıyoruz. Her sayıda değişik konular içerecek çizgi bantlar, değişik arkadaşlarımız tarafından da hazırlanabilecek. Bu sayıdaki konumuz da feminizm.

Feminizm, gelecek sayımızın da özel konusu. Okurlarımızın dikkatindedir, feminizm şu günlerde yeniden piyasaya sürülüyor. Üstelik batı ile karşılaştırıldığında da, hâlâ en ilkel giysiler içinde. Sorunu görmezlikten gelmek de olanaksız. Feminizm özel bölümünde, Yarın'ın konuyla ilgili tutumunu açmayı amaçlıyoruz.

Geçtiğimiz ay, Zonguldak Armutçuk maden ocağında yüzü aşkın kardeşimizi yitirdik. Ne ilkiydi ne de sonuncusu. Binlerce işçimizin yaşamını hiçe sayan savsaklamalar, bizleri çok sık acılara götürüyor. Ya başkalarını? Yarıncılar, Armutçuk'da yitirdiğimiz işçilerimizi unutmayacak. Onları saygıyla, sevgiyle anıyoruz.

Dostluk ve kardeşlikle.

□SAHİBİ
Sami Alptekin

□GENEL YAYIN DANIŞMANI
Osman S. Arolat

□SORUMLU YAZI İŞLERİ YÖNETMENİ
Semih Gümüş Acar

□TEMSİLCİLİKLER
İsveç: Gürhan Uçkan, Box 38045, 100 64 Stockholm
İzmir: Cem Özer, 2030. Sk. 12/9 Karşıyaka-İzmir

□ABONE KOŞULLARI
Yurtiçi/Yıllık 1000 TL.
Yurtdışı/Yıllık 40 DM.

□İLAN FİYATLARI
Kapak/
Tam sayfa: 30.000.- TL.
Yarım sayfa: 15.000.- TL.
Çeyrek sayfa: 8.000.-TL.
İç sayfalar/
Tam sayfa: 20.000.- TL.
Yarım sayfa: 10.000.- TL.
Çeyrek sayfa: 6.000.- TL.
Dergiye doğrudan yapılan başvurularda % 25, peşin ödemelerde % 40 indirim yapılır.

□TEKNİK İŞLER
Dizgi : Norm Dizgi
Film : Renk Büro
Baskı : Teknik Basımevi
Grafik düzenleme: Yarın

□YÖNETİM ADRESİ
Mithatpaşa Cad. 28/22
Yenişehir-Ankara

□YAZIŞMA VE HAVALE ADRESİ
Yarın, P.K: 723, Kızılay-Ankara

YARIN

TÜSTAV
ARŞİVİ
Umur Coşkun
Bağışı

ŞEMSUR RAHMAN

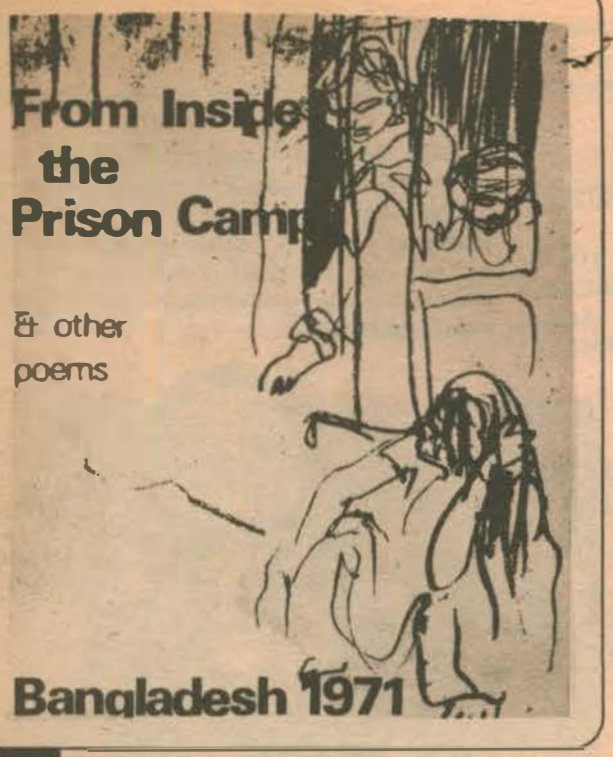

Türkçesi : ALİ CENGİZKAN

ŞEMSUR RAHMAN Bengalli önemli ozanlardan. Yalnız Bangladeş'de değil, Bengalce konuşan Hintliler arasında da tanınan Rahman'ın Tutsak Kampından ve Mülkiyet adlı şiirleri 1971'de tutsak kampından ve işgal altındaki ülkeden arkadaşları tarafından kaçırılarak Hindistan'da yayımlanmıştı. 50 yaşlarında olan ozan Dakka'da gazetecilik yaparak yaşamını sürdürüyor.

Mülkiyet

Tepede değil, ırmak kenarında da,
bir havuzun yanıbaşında üçte değil,
fakat kentin dar bir sokağındadır
benim tek katlı evim.
Eğer bu taraflara uğrarsanız
evcil bir karacaya rastlayamazsınız ortalıkta,
'Dikkat, Köpek Var' yazısı da yok kapıda.
Bildik ve olağan gereksinimlerin dışında
lüks bir mobilya da yoktur içeride.
Ama bu eski ev çok yakındır bana.
Her odasını severim,
arka bahçede gürültü yaparak oynayan
çocukları zevkle seyrederim.
Hepsinden de çok
içinde bir yatak ve masa bulunan
kitap ve kağıtla dolu,
yattığım, okuduğum, yazdığım, düzelti yaptığım
köşe odasını severim evin.
Bu odadan daha hoş ve güzel birine
sürgün edilmeyi düşleyemem bile.

Fakat bugün yitirdim mülkiyetini:
Her oda, her köşesi-bucağı evimin
elinde makinalı tüfek taşıyan
haki giysili ürkünç bir yabancı tarafından
işgal edildi.

Korku Belirtileri

Teker teker korku belirtileri
yavaşça siliniyor ortalıktan.
Yaralı duvarları özel evlerin,
dükkanların, istasyonların, öğrenci
yurtlarının, iyileşiyorlar kafatasındaki
deliklerin yeni etle dolması gibi.
Kaybolmakta korku belirtileri
teker teker, köylerden, kasabalardan.

Elektrik direğinde çalışkan karga
bir kez daha oturuyor, gagasında
samanla-kuluçka
zamanıdır anne-karganın.
Yüreğin Rabindranath Tagore'u
devlet hapishanesinden salınmıştır şimdi
ve duyulabilir yine
Bengal'ın ışığında ve havasında-
sakin portresi ışır duvarlarımızda.
Boş kafesi bulur, çıkartır
verandaya asarım
parlak, yeşil bir kuşun
döneceğini umarım.
Çünkü kaybolmakta korku belirtileri
kaybolmakta teker teker.

Ama hâlâ damarlarımdaki kan, beynimdeki
korkunun koyduğu kurallara göre akar.

Alova ağacının altındaki tavuklar
kafalarındaki bir patlamanın
sesiyle birden irkilirler.
Tınazın yanında bir tavşan titrer
çarpılarak anısıyla
çıplak çeliğin dokunuşunun.
Ağaçların yapıakları karabasanlarında
hâlâ alevlerini görürler ölü yakılan
meydanların ve büzülüp buruşurlar
simsiyah, sıcak-küller uçuşan havada.
İri ve kıllı bir kol girer içeri
pencereden, ezerek, kırıp geçirerek
evdekileri. Masum pilav tabağı, bir
Albayın sırıtan yüzüne dönüşür, ve gövdesiz
zıplamaya başlar döşemenin üstünde.
Birden sadık köpeğim atılır üzerime
kanasusamış dişlerini duyarım ensemde.
Oğlum kahkaha atarak ulur
kardeşinin boğazını yararken.
Kızkardeşimin gövdesini görürüm
sallanırken tavandaki kirişten.
Odamda bir tipi başlar-
göğsümde sıkışmakta kar-
kefen bezleri dansediyor rüzgarda
ölüm şarkısı adına!

Çok denedim. Korkuluklar
yaptım ve diktim her yere
aklımın tarlasında. Ama
hayaletler reddediyor gitmeyi.
Her gün, günün sonunda
yorgun düşerim, yorgun düşerim
yorgun, yılan ıslıklı korkunun
benliğimi saran kollarından.

Beyaz inek dönecek mi bir daha
sundurmasına, hafifçe kaldırarak
tozları ayaklarıyla, ve
çanını çıngırdatarak, günbatımında?

Tutsak Kampından

(işgal altındaki Bangladeş, Temmuz 1971)

Bugün sizleri kıskanıyorum.
Böyle düşünmem, güzel giysiler giymenizden,
iyi beslenmenizden, parkta şöylebir dolaşmanızdan,
arkadaşlarla dostça vakit geçirmenizden değil.
İnanın bana, öyle kıskanç biri değilimdir.

Ama yine de bugün, arkadaşlar,
siz özgür ülkelerin ozanları,
kıskanıyorum hepinizi.

Sizin için ne kadar da kolay
keyfinizin istediği sözcükleri kullanmak.
Zevkinize göre seçersiniz onları, sonra
güzel dizeler, dörtlüklerle düzenlersiniz;
ölçülü şiirler olarak, ya da bazı başka
alışılmadık, ilgi çekici uyaklarla.
Ve şiirler zarif kuğular gibi süzülerek
yaklaşırlar insanların yüreğine,
kemirirler onların sevgi dolu övgülerini.

Ama ben, boğuluyorum bu ülkede
Bu tutsak kampında
başımı duvarlara vurabilirim
kahredici beynimi ortalığa dökebilirim
yüreğimin istediği sözcükleri
söylemektense.
Yazmak istediğim şiirleri
yazma hakkını aldılar benden.

Yasaklayamadılar ama
sevdiğim sözcüklerin hepsini:
Umurlarında olmazdı, sanmam
sokağa çıksam da bağırsam
'ay', 'çiçek', 'kuş' diye,
hatta 'kadın'.
Yalnızca birkaç seçkin sözcük
bomba etkisinde, ve yasadışı kuşkusuz.

'Özgürlük' söylemek istediğim sözlerden biri
derinden, berrak ve yüksek bir sesle
yine, yine, yine, yine.
O sözcüğü yazmak isterdim
renkli ilan tahtalarına, dev harflerle
afişlere, duvarlara her sokakta,
tüm evlerin kapılarına, kentte.
Daha önceleri bilmezdim 'özgürlüğün'
böylesi sevgili bir sözcük olduğunu bana.
Fakat onların çelik tüfekleri
izin vermiyorlar anlatmama.

Yine de hayrettir
hiç biri ayırdında değil
ağaçların yapraklarında,
kaldırımın üstünde,
kuşların tüylerinin kıvrımlarında,
kadınların gözlerindeki gölgelerde,
sokakta sıçrayan çocukların el ayalarında,
kentin kenar mahallelerinde,
parlak harflerle sürekli ışıldayan
'özgürlük' sözcüğünün.

kral billy

EDITH NESPIT

Türkçesi:
HADİYE (NUGAY) SUNAY
EMEL AKÖZER

Evet,' dedi Billy Kral'ın büyükamcası, 'kendi ekmeğini kendin kazanacak kadar büyüdün. Sana bir büroda iyi bir iş bulalım ve artık okula dönme.'

Billy Kral'ın kanı damarlarında dondu. Pencerenin kahverengi tel kafesinin aralıklarından amcasının yaşadığı Pentoville'deki Claremont Alanı'na baktı. Gözleri dolu dolu oldu. Gerçi amcası kendi ekmeğini kazanacak kadar büyüdüğünü sanıyordu ama Billy daha o kadar gençti ki, ekmeğini bir büroda kazanma düşüncesi bile onda nefret uyandırıyordu. Orada ömür boyu ne birşey yapacak, ne birşeyle uğraşacak, ne birşey görecekti. Yıl sonundan yıl sonuna can sıkıcı sayıları toplayıp duracaktı o kadar.

'Bana ne,' dedi içinden. 'Kaçar giderim ve kendim bir iş bulurum ilginç bir iş... Korsan kaptan ya da yolkesen olmayı öğrenemez miyim sanki?'

Desenler:
EMEL AKÖZER

Ertesi sabah in cintop oynarken kalktı ve evden kaçtı.

Soluğu tükeninceye dek koştu, sonra yürüdü, sabrı tükeninceye dek yürüdü ve sonra yeniden koşmaya başladı. Böyle bir koşup bir yürürken sonunda kendini bir dükkanın önünde buldu. Kapısında büyük, boyalı harflerle şunlar yazılıydı: 'İşi olmayan her tür insan için kayıt bürosu.'

'Ben de işsiz sayılırım,' dedi Billy. Vitrinde üstüne raptiyelerle beyaz kartlar iliştirilmiş yeşil çuha kaplı panomsu şeyler vardı. Kartlarda başvuracak işsizlerde aranan özellikler yazılıydı. Billy okuduğu ilk kartta kendi adını gördü: Kral!

'Tam yerine gelmiş olmalıyım.! dedi ve kartı bu kez baştan sona okudu. 'GÜVENİLİR, HER İŞE UYGUN KRAL ARANIYOR. İŞİNİN EHLİ OLMALI!'

'Korkarım bu ben değilim,' diye düşündü, 'Her işe uygun bir Kral'ın görevi neyse, bir kez denemeden o işin ehli olamam.

Bir sonraki şöyleydi: 'GÜVENİLİR, OTURAKLI KRAL ARANIYOR. TEZ CANLI, İSTEKLİ ve İŞE UYGUN OLMALI.'

'Yeterince istekliyim,' dedi Billy, 'yeterince de canlıyım. En azından futbol ve basketbolda. Gelgelelim oturaklı bir Kral'ın görevinin ne olduğunu bilmiyorum.'

Derken gözü bir başka karta ilişti:

'ARANIYOR, PARLAMENTONUN BÜTÜN SORUMLULUĞUNU ÜSTLENECEK, BAKANLAR KURULUNDA ve ORDUNUN YOLA SOKULMASINDA HAZIR BULUNACAK, SERGİLERİ ve SANAT OKULLARINI AÇACAK, GENEL OLARAK İŞE YARAMAYI BİLECEK SAYGIN KRAL.'

Billy dudak büktü:

'Sanırım çok güç bir iş.'

Bir sonraki şöyleydi: BECERİKLİ KRALİÇE ARANIYOR-TUTUMLU ve ORTALIĞI ÇEKİP ÇEVİRECEK BİRİ OLMALI.' Billy, 'Başka herşey olabilirim de Kraliçe olamam.' dedi. Tam üzgün dönüp gidecekken çuha örtünün sağ üst köşesine iliştirilmiş küçük bir kart gördü: 'ÇOK ÇALIŞKAN KRAL ARANIYOR. DENEYİMSİZ OLMASINA BAKILMAZ!.

'Neden olmasın?' dedi Billy ve kayıt bürosunun kapısını itip içeri girdi.

İçerde bir sürü sıra vardı. İlkinde kulağının arkasında dolmakalemiyle bir aslan, yanındaki tekboynuza yazacaklarını söylüyordu. Tekboynuzun yaptığı boynuzuyla bir dizi kayıt defterine not almaktı. Boynuzun pek güzel sivriltilmiş olduğu dikkatini çekti. Resim öğretmeninizin sizlere yardım olsun diye açtığı kurşun kalemlere benziyordu.

'Sanırım bir Kral arıyorsunuz,' dedi Billy utana sıkıla.

'Hayır aramıyoruz,' diye yanıtladı aslan ve başını öyle hızlı çevirdi ki Billy konuştuğuna bin pişman oldu. 'Kadro doldu delikanlı, biz aradığımızı bulduk.'

Bizimki gözü yılmış dönmek üzereyken tekboynuz: 'Başkalarına başvur,' dedi.

Bunun üzerine Billy kurbağanın birinin üzgün üzgün oturduğu yandaki sıraya ilerledi. Ne yazık ki kurbağa da yalnızca Başkanlar arıyordu. Öteki sıradaki kartal ise İmparatorlar arandığını söyledi ama bunlara da sık rastlanmıyordu. Uzun salonun en sonuna ulaştığında Billy yemek kitabı okuyan besili, gözlüklü bir domuzun oturduğu sıraya gelmişti.

'Kral arıyor musunuz?' diye sordu. 'Hiç deneyimim yok.'

'Öyleyse bizim aradığımız Kral sensin,' dedi domuz ve yemek kitabını güm diye kapadı. 'Umarım ilanda belirtildiği gibi çalışkansındır.'

Billy, 'Sanırım öyleyim,' dedi ve dürüstçe ekledi: 'Özellikle işi severse.m.'

Domuz ona kare biçiminde gümüşten bir parşömen uzattı ve 'İşte adres,' dedi. Üstünde şunlar yazılıydı:

'Plurimiregia Krallığı. Billy Kral, Saygın Hükümdar, Deneyimsiz.'

'Postayla gitsen iyi olur,' diye sürdürdü domuz, 'Beş postasını kaçırma.'

'Ama neden? Nasıl? Nerede bu?' diye sordu Billy. Domuz:

'Nerede olduğunu bilmem. Ama posta idaresi herşey bilir. Nasıl olduğuna gelince: Bak, boynuna bir etiket as ve kendini en yakın posta kutusundan at. Nedenine gelince, gerçekten budalaca bir soru bu Majesteleri. Posta idaresi Kraliyet mektuplarının sorumluluğunu her zaman üstlenir, bilmez misiniz?'

Billy adresi özenle cebine yerleştirirken düşündü de, hayatta büyükamcasından başka kimsesi olsaydı, bu cepten şimdi köstekli bir saat sallanıyor olurdu, o sırada çarpma kapı yavaşça açıldı ve içeri küçük bir kız girdi. Kızcağız birer birer tekboynuza ve sıralarda oturan öteki yaratıklara baktı. Görünüşlerinden hiç de hoşlanmışa benzemiyordu. Gözlerini derin salona çevirdi ve Billy'i gördü. Dosdoğru ona yaklaştı:

'Kraliçe olarak çalışmak isterdim. Kapıda deneyim gerekmediği yazıyor.'

Pek küçük bir kızdı. Temiz, yuvarlak, gülpembe bir yüzü vardı ve o kadar küçük bir kızın Kraliçe olarak öndeneyimi olması zaten beklenemezdi.

'Ben kayıt bürosu değilim ufaklık,' dedi Billy. Domuz da ekledi:

'Yandaki sıraya başvur:'

Yandaki sırada bir kertenkele oturuyordu. Ama o kadar kocamandı ki yüzündeki biraz daha az tatsız anlam olmasa daha çok bir timsaha benzeyecekti.

'Konuş onunla,' dedi domuz. Kertenkele o sırada manifaturacı çıraklarının 'Başka arzunuz?' diye sorarken yaptığı gibi pençelerine yaslanarak öne eğilmişti.

Küçük kız, 'Konuşmak istemiyorum,' dedi.

Billy sevecenlikle çıkıştı: 'Saçmalama küçük budala! Seni yemez.'

'Emin misin? diye sordu küçük kız kaygıyla.

Billy: 'Buraya bak, ben Kral'ım ve bu yüzden bir iş buldum. Sen Kraliçe misin?'

'Adım Eliza Kraliçeoğulları,' dedi küçük kız: 'Sanırım bu da yeter'.

'Tamam öyleyse,' diyerek Billy kertenkeleye döndü, 'Kraliçe olabilecek mi dersin?'

Kertenkele kendisine pek öyle yakışmayan bir gülümsemeyle yanıtladı: 'Hiç kuşkunuz olmasın. İşte adres.' Adresi küçük kıza verdi. Kağıtta şunlar yazılıydı:

'Allexanassa Krallığı. Kraliçe, deneyimsiz, istekli, yardım etmeye hazır ve öğrenmek için can atıyor.'

Kertenkele ekledi: 'Krallıklarınız komşudur.'

'O halde birbirimizi sık sık görebileceğiz,' dedi Billy, 'Sevinsene, belki de birlikte yolculuk ederiz.'

Domuz karıştı: 'Hayır. Kraliçeler trenle gider. Bir Kraliçe trenine elinden geldiğince çabuk alışmalıdır. 'Şimdi benimle gelin, haydi. Buradaki arkadaş sizi geçirecek.'

Eliza yine sordu: 'Beni yemeyeceklerinden emin misin?'

Billy nedenini bilmese de bunu yapmayacaklarından emindi. 'Hoşçakal, umarım yeni işini seversin,' diyerek pul ve etiket almak için sokağın sağındaki üç kapılı pahalı kırtasiyeciye gitmek üzere dışarı çıktı.

Etikete adresi yazıp boynuna astıktan sonra, Genel Posta İdaresi'nden kendini şerefle postaladı. Kutudaki diğer mektuplar ona rahat bir yatak oldu ve uyuyakaldı. Uyandığında Plurimiregia'nın başkentindeki Parlamento Binası'na günün ilk postacısı tarafında teslim ediliyordu.

Parlamento Binası'nın kapıları açılmak üzereydi. Gökyüzü pırıl pırıl ve masmaviydi. Pentoville'deki Claremont Alanı'na hiç benzemiyordu. Kenti çevreleyen tepeler ve ormanlar Parlamento Binası'nın bulunduğu ortadaki tepeden yumuşak ve yemyeşil gözüküyordu. Kent eski resimli kitaplardaki kentler gibi küçük ve şipşirindi. Görkemli bir duvarla çevriliydi ve duvarın berisinde de portakal ağaçları boy atmıştı.

Billy portakal toplamanın yasak olup olmadığını merak etti içinden.

Parlamento'nun kapısı bir uşak tarafından açılınca -uşağın görevi zaten buydu- Billy dedi ki: 'Bakar mısınız, iş için gelmiştim...'

Kral mı, aşçı mı?' diye sordu uşak.

Billy içerlemişti:

'Baksana, aşçıya benziyor muyum ben?'

Uşak yanıtladı: 'Asıl sorun Kral'a benzeyip benzemediğin.'

Billy, 'Tahta çıktığım zaman bu söylediğine pişman olacaksın,' der demez uşağın yanıtı hazırdı:

'Tahta çıksan bile, krallığın uzun sürmeyecek. Şimdi tartışmanın sırası değil. Gelin bakalım.'

İçeri girdiler, uşak onu başbakanın huzuruna çıkardı. Başbakan, başında samanlar, oturmuş ellerini oğuşturuyordu.

'Postadan çıktı efendimiz,' dedi uşak, 'Londra'dan.'

Başbakan ellerini oğuşturmayı bıraktı ve birini Billy'e uzattı:

'Uygunsun. İşlemler bir dakika sürmez. Ama önce saçlarımdan şu samanları ayıklayalım. Yardım eder misin? Kafama onları uygun bir kral bulamadığımız için koydum. Bunalım sıralarında samanın kafayı çalıştırmaya çok yararı var. Tahta çıkabilmen için gerekli işlemler tamamlandığında kimse senden bunca yararlı bir iş yapmanı istemeyecek kuşkusuz.'

Billy samanları ayıkladı. Başbakan sordu: 'Hepsi çıktı mı? Teşekkürler. Tamam, şimdi işe alındınız. Deneme süreniz altı ay. İstemediğinizi yapmak zorunda değilsiniz. Evet Majesteleri, kahvaltı saat dokuzda. İzin verirseniz size kraliyet dairelerini gezdireyim.'

On dakika sonra Billy misk kokulu su dolu gümüş banyodan çıkmış, ömründe gördüğü en görkemli giysileri giyiyordu.

Hayatında ilk kez bir görevi yerine getirmek için değil de salt kendi zevki için saçlarını fırçaladı. Tırnaklarının kirli olmaması da onu ayrıca mutlu ediyordu. Ardından kahvaltıya indi. Kahvaltı öyle güzeldi ki bir Fransız aşçıdan başkası böyle bir kahvaltıyı ne hazırlayabilir, ne de gözünde canlandırabilirdi. Bizimki kurt gibi acıkmıştı. Önceki akşam Claremont Alanı'nda yediği peynir ekmekten başka ağzına birşey koymamıştı. Kahvaltıdan sonra beyaz bir midilliyle dolaştı. Claremont'da yaşamayı sürdürseydi asla yapamazdı bunu. Gezintiden sonra kayıkla denize açıldı ve dümen tutabildiği gibi rüzgara yelken de açabildiğini görmek onu hem şaşırttı hem coşturdu. Öğleden sonra sirke gidildi. O gece bütün saray körebe oynadı. Ne büyüleyici bir gündü!

Ertesi sabah kahvaltıda kimi çok kaynamış, kimi az pişmiş yumurtalar ve yanık ringa balıkları vardı. Kral yemek konusundaki düşüncesini açığa vurmayacak kadar iyi eğitilmişti, yine de birazcık düş kırıklığına uğramamış değildi.

Başbakan geç kalmıştı. Eli ayağına dolaşarak, yüzü alev alev yanarak içeri girdi. Başında samandan örülmüş bir çelenk taşıyordu.

'Saçımdan dolayı beni bağışlayın Majesteleri,' dedi, 'Aşçı dün akşam işi bıraktı, yenisi öğleyin gelecek. Ben elimden geleni yapmaya çalıştım.'

Billy herşeyin yolunda gittiğini, kahvaltının da kusursuz olduğunu söyledi. İkinci gün de ilki kadar eğlenceliydi. Anlaşılan yeni aşçı da gelmişti, çünkü öğle yemeği kahvaltıyı bağışlatacak kadar iyiydi. Billy kendisiyle aynı postadan çıkan Lee Metford marka tüfeğiyle ikibin metre uzaklıktaki hedefe ateş etme zevkini tattı. Hem de her defasında tam onikiden vurarak!.

Aslında Kral olsanız bile kolay iş değil. Bunda bir gariplik olduğunu düşünmeye başladı. O denli akıllı olduğunu daha önce hiç bilmiyordu. Üstelik Virgil'in bir cildini alıp da sanki alfabe okuyormuş gibi kolaylıkla söktüğünü görünce gerçekten şaşırıp kaldı. Başbakan'a dönüp sordu: 'Nasıl oluyor da birçok şeyi öğrenmeden bilebiliyorum?'

'Kural böyle Majesteleri,' dedi Başbakan. 'Burada Krallar herşeyi öğrenmelerine gerek kalmadan bilmeye hak kazanmışlardır.'

Ertesi sabah Billy erkenden uyandı ve bahçeye çıktı. Köşeyi döner dönmez kocaman beyaz bonesi ve üstüne bol gelen önlüğüyle ufacık bir kızla karşılaştı. Ufaklık önlüğünün içine türlü sebzeler, kekik otu, fesleğen, nane, papatya, adaçayı ve mercankoşkotu topluyordu. Billy'yi görünce ayağa kalktı ve gülümsedi.

'Selam!' dedi Kral Billy, 'Kimsiniz?'

Önlüklü küçük kız yanıtladı: 'Ben yeni aşçıyım!

Kenarları sarkık kocaman bonesi yüzünü gizliyordu ama Billy onu sesinden tanımıştı.

'Vay canına,' dedi. Eliyle kızın çenesini kaldırdı: 'Eliza'sın sen!'

Eliza olduğundan emindi, ama yuvarlak yüzü onu son gördüğünden bu yana sanki daha güzelleşmiş, daha zeki bir görünüm almıştı.

'Şşt!' dedi kız, 'Evet benim. Allexanassa'ya Kraliçe oldum. Herşey korkunç görkemliydi. Trenler upuzun, taç da feci ağırdı. Dün sabah erkenden uyandım. Eski giysilerimi giysem iyi olur diye düşündüm. Dışarı çıktığımda kayıklı bir adam gördüm. Kraliçe olduğumu bilmiyordu. Beni gezdirmesini istedim. O sırada neler anlattı, neler!'

'Neler anlattı!'

'Kuşkusuz bizimle ilgili. Herhalde ikimiz de aynı durumdayız Billy. Yani [illegible] şeyleri öğrenmeye gerek kalmadan biliyoruz. Bil bakalım Yunanca' da Allexanassa ne demek?'

'Değişen Kraliçeler Ülkesi gibi birşey olmalı, niye sordun?!

'Peki Plurimiregia'nın ne anlama geldiğini biliyor musun?'

'Bu da Çok Krallı Ülke demek herhalde. Peki ama niye?'

'Çünkü asıl sorun bu. Kralları ve Kraliçeleri durmadan değiştiriyorlar. Bunun da çok korkunç ve ürkünç bir nedeni var, Billy. Olacakları önceden bilemesinler diye onları uzaklardaki bir kayıt bürosundan getiriyorlar. Ve korkunç bir ejderha var. Ayda bir kez karın doyurmaya geliyor. Kral ve Kraliçelerle besliyorlar onu! İşte herşeyi öğrenmeye gerek kalmadan bilmemizin nedeni bu. Öğrenmeye vaktimiz yok da ondan. Ejderha iki başlı Billy: Biri domuz başı, öteki kertenkele başı. Domuz başı seni yemek için, kertenkele başı da beni!'

Öyleyse bizi o yüzden buraya getirdiler,' diye haykırdı Billy, 'İkiyüzlü, zalim, korkak, vahşi adamlar!'

Eliza sürdürdü, 'Annem derdi ki: "Bir müsibet bin nasihattan iyidir," Ya şimdi ne yapacağız Billy? Ejderha yarın geliyormuş. Bunu duyar duymaz senin Krallığının nerede olduğunu sordum, kayıkçı da gösterdi. Beni burada indirmesini söyledim. Allexanassa'nın Kraliçesi yok artık. Plurimiregia'da ikimiz varız!'

Billy kaygıyla başını kaşıdı:

'Kafamı çalıştırmalıyım! Birşeyler yapmalıyız. Bak Eliza, gelip bana bunları anlatmakla kendini tehlikeye atmış oldun. Kaçıp kurtulur, beni domuz kafasına terkedebilirdin!'

'Hayır, yapamazdım,' diye kesip attı Eliza: 'İnsanların öğrenebileceği herşeyi biliyorum. Tıpkı senin gibi. Doğruyu yanlıştan ayırmayı da biliyorum. Anlıyacağın, seni bırakıp gidemezdim.'

Billy hak verdi, 'Doğru! Bakalım akıllı olmak işe yarayacak mı? Bir kayık alıp denize açılalım, şansımızı deneyelim. Rüzgara iyi yelken açarım, iyi de dümen tutarım.'

'Ben de,' dedi Eliza küçümseyerek: 'Ama bilesin ki bunun için çok geç. Canavar gelmeden yirmidört saat önce denizin suyu çekilir, kopkoyu karamela dalgaları Krallığı kuşatırmış. Karamela denizine kayık çıkar mı?'

'Peki ama ejderha nasıl geliyor? Yoksa şimdi ada da mı?'

'Hayır,' dedi Eliza. Sıkıntıdan bir tutam otu, kokusu hanımelini bastırıncaya dek avucunda ezdi: 'Hayır, denizden gelecek. Ejderha öyle bir ısı yayıyor ki, karamela eriyor ve pastanın kenarından akar gibi sıvılaşıyor. Canavar da içinde yüzebiliyor, iskeleye çıkıyor ve gelip bizi yiyor!'

Billy ürperdi.

'Yine Claremont Alanı'nda olmak isterdim,' dedi.

'Ben de öyle... Ama kimbilir nerededir. Bilmenin de pek yararı yok.'

Billy birden'Şşt!' dedi, 'Bir hışırtı duydum. Başbakan bu, başında yine samanlar çıkıyor olmalı. Herhalde sen ortadan kaybolduğun için kahvaltıyı kendi hazırlamak zorunda kalacak sanıyor. Seninle öğleden sonra dörtte fenerin altında buluşalım. Yazlık eve saklan, kıyıda başkaları varsa sakın dışarı çıkma!'

Sonra hemen koştu ve Başbakanın koluna girdi: 'Şimdi bu samanlar ne demek oluyor?!

'Kötü bir alışkanlık,' dedi Başbakan bıkkın bıkkın.

Billy gerçeği anlamıştı: 'Seni gidi ikiyüzlü, korkak sürüngen, olacakları biliyorsun! Başındaki samanlardan belli!'

Başbakan, 'Majesteleri!' dedi, korkudan sesi kısılmıştı.

Billy kararlıydı: 'Evet. Böyle olduğunun farkındasın. Artık Plurimiregia'nın bütün yasalarını biliyorum. Hemen şimdi tahtı terkediyorum. Yerime yeni bir Kral bulamazsan benden sonra en yetkili olduğundan tahta sen çıkacaksın. Ejderha geldiğinde benim yerime seni bulacak. Taç giyme töreninde ben de bulunacağım.'

Başbakan yutkundu; 'Nereden anladınız?' Yüzü ham şeftali rengini almıştı.

'Söylentiler,' diye açıkladı Billy. 'Bu kadar sinsi olmasaydın, senin o cavallı Kralcıkların ejderhadan kurtulmanın bir yolunu bulurlardı belki de. Tabii hiç birine olacakları zamanında söylemedin. Şimdi beni dinle. Senden tek istediğim çeneni tutman. Bir de saat dörtte kıyıdaki fenerin altına kayıkçısı olmayan bir kayık bırakman.'

'Ama deniz baştan sona karamelayla dolu!'

'Sana kıyıya bırak dedim, denize değil, benim akıllı saman tüccarım. Söylediklerimi yerine getirmen yararına olur. Kıyıda yalnız sen olacaksın, başkası değil. Başkalarına tek kelime edersen tahtı bırakırım, bil bakalım o zaman nerede olursun?'

'Ne bileyim,' dedi acınası Başbakan. Çilek tarlasından biraz daha saman toplamak için eğildi.

'Ama ben biliyorum,' dedi Billy, 'Şimdi doğru kahvaltıya.'

Öğleden sonra dörtten önce Başbakan'ın kafası samandan kusursuz bir kuş yuvası olmuştu. Yine de kararlaştırılan yerde Billy'i buldu. Kayık oradaydı, Eliza da tabii. Billy tüfeğini omzuna asmıştı.

Kıyıdan püfür püfür bir yel esti. Başbakan'ın kafasındaki samanlar Ağustos'taki bir arpa tarlası gibi hışırdadı.

'Şimdi,' dedi Kral Billy, 'Ben Majesteleri Kral, ejderha gelir gelmez onunla konuşmanızı ve Kral'ın tahtı terkettiğini bildirmenizi buyuruyorum...'

Başbakan gözyaşları içinde, 'Ama terketmedi ki!' dedi.

'Ama şimdi terkediyor... Böylece yalan söylemiş olmayacaksın. Tahtı bırakıyorum. Ama onurum üzerine söz veririm ki küçük planımı başarır başarmaz yeniden Kral olarak döneceğim. Ejderha ve ölümle savaşmak için tam zamanında burada olacağım. Ejderhaya şöyle dersin: "Kral tahtı bıraktı. İyisi mi sen Allexanassa'ya var ve Kraliçe'yi al. Buraya yine uğradığında senin için güzel, besili bir Kral hazırlamış oluruz."

Billy o ana kadar kendini hiç de gerçek bir Kral gibi görmemişti. Şimdiyse uyruklarını ayda bir kez iki yüzlü, korkak ve sinsi olma huyundan kurtarmaya hazırlanıyordu. Doğrusu bu Billy için iyi olmuştu. Tahtı terkedip herşeyi oluruna bırakabilirdi. Onun yerinde başka çocuklar olsaydı belki de öyle yaparlardı.

O sırada yeşilimsi-siyah karamela denizi kıyıya doğru homurdanarak yükselmeye başlamış, kabarmıştı. Samanlar titreşti ve Başbakan konuştu. 'Öyle olsun istediğinizi yapacağım. Kralımın verdiği sözü tutmadığını görmektense ölürüm daha iyi.'

'İkisinden birini seçmek zorunda kalmayacaksın,' dedi Billy. Yüzü solgun, ama kararlıydı. 'Kralınız... bazıları gibi yalancı değil.'

Ve işte, ta uzaklardan, karamela denizinin gökyüzüyle birleştiği çizgiden, solucanı eğilip bükülmelerin, cumbul cumbul seslerin, buhar bulutlarının, ve her türden yürek hoplatıcı ve mide kaldırıcı şeylerin birdenbire ve hepbirden yaklaştığını gördüler.

Başbakan bu kez başını kuru yosunlarla kapladı: 'İşte o!' dedi.

Eliza ile Billy, 'İşte onlar!' diye düzelttiler Başbakan'ı bir ağızdan.

Başbakan'ın bu eleştiriye diyeceği yoktu, çünkü dilbilgisi yüzünden duyduğu haklı övüncü çoktan bir kenara bırakmıştı.

Ve ejderha, karamela denizinin koyu ve yapışkan dalgalarını yara yara, dört bir yandan alevler püskürte, püskürte, geçtiği yerleri eriterek ilerliyordu. Yaklaştıkça yaklaştı, irileştikçe irileşti, domuz gibi burnunu çekip at gibi hırıldayarak sonunda kıyıya ulaştı. İki dev ağız umutla, iştahla açıldı. Ama o da ne! Beklediğini bulamayan dev ağızlardaki anlatım birden öfke ve şaşkınlığa dönüştü. Unutmayın, ağızlardan biri domuz, diğeri kertenkele ağzıydı.

Kral Billy Kraliçe Eliza'dan ödünç aldığı toplu iğneyi burnuna kadar yosunlara gömülmüş olan Başbakan'a batırdı. 'Konuşsana, sersem,' dedi Majesteleri. Ve Başbakan konuştu:

'Bağışlayın beyim,' dedi ikibaşlı ejderhaya, 'Kralımız tahtı terkettiğinden şu anda size sunacak armağanımız yok. Bir koşu Allexanassa'ya gidip Kraliçe'lerini alın. Evinize dönerken uğrarsanız burada sizin için hazırlanmış güzel, besili bir Kral bulacaksınız. !

Başbakan konuşurken tepeden tırnağa titriyordu. Sanki birdenbire şişkolaşmıştı.

Ejderha ses çıkarmadı. İki başını da sallayıp her iki ağzıyla onaylayarak, kuyruğunu gerisin geri çevirdi, karamela denizinde gelirken bıraktığı sulu, sıcak iz boyunca homurdanarak yüzmeye koyuldu.

Kral Billy Başbakan'la Eliza'ya şimşek gibi bir işaret çaktı. Onlar da kayığı denize indirdiler. Billy kayığa atladı ve denize açıldı.

Biraz ilerledi ve dönüp Eliza'yla Başbakan'a el salladı. Eliza ortalarda yoktu. Başbakan'a gelince o hala kıyıdaydı. Birikinti ve yosunlar arasında umutla biraz daha saman arayıp duruyordu. Anayasal bunalım duygusunu vurgulamak için gerekliydi bu.

O sırada boğuk bir ses duyuldu: 'Buradayım!' Kuşkusuz Eliza'ydı bu. Kayığın kenarına tutunmuş, sıcak karamela içinde ağır ağır yüzüyordu. Bata çıka yüzdüğü için az kalsın karamela içinde boğulacaktı. Billy onu çarçabuk kayığa çekti. Sağsalim kayığa çıktığında Eliza tıpkı karamela pastası gibiydi. Yine de Billy kollarını boynuna doladı:

'Bir tane, sevgili Eliza! Sen dünyanın en biricik, en yürekli kızısın. Buradan kurtulursak benimle evlenir misin? Dünyada senin gibisi yok. Benimle evleneceğini söyle!'

'Kuşkusuz evleneceğim! dedi Eliza. 'Dünyada senin gibisi de yok.'

'Şimdi oldu! Öyleyse sen dümene geç, ben rüzgara yelken açayım. Önce canavarı altedelim,' dedi Billy.

Ve o yelken açtı, Eliza karamelalı haliyle elinden geldiğince dümen tutu.

Boğazın ortalarında bir yerde ejderhaya yetişmişlerdi. Billy tüfeğini doğrulttu ve sekiz kez ateş etti. Kurşun deliklerinden ateşin nasıl püskürdüğünü dünyada tahmin edemezsiniz. Kıyıdan esen yel yelkenleri şişirmiş, kayık ejderhadan daha hızlı yol almaya başlamıştı. Kurşun deliklerine canı sıkılan ejderhamız ne olup bittiğini görmek için yavaşladı.

Kral Billy: 'Hoşçakal, biricik, yürekli Eliza,' dedi. 'Hiç değilse sen kurtulacaksın.'

Ve yeniden doldurduğu tüfeğini başının yukarısında tutarak karamelalı denize daldı. Ejderhaya doğru yüzmeye koyuldu. Hele kaynar karamela-

nın içinde yüzerken doğru ateş etmek ne de zordu! Ama Majesteleri Kral Billy bu işi başardı. Sekiz kurşunu doğrudan ejderhanın kafasına boşalttı. Koca canavar kıvrıla kıvrana, eğile büküle, denizin bir ucundan ötekine acı acı bağırarak parlak sıcak karamelanın üstüne pelte gibi yayıldı, pençelerini dikti, dört gözünü birden kapadı ve öldü! Kertenkele gözleri en son kapandı.

Öylece Billy tatlı canını kurtarmak için Plurimiregia kayılarına doğru kulaç atmaya başladı. Çünkü karamela öyle sıcaktı ki, bir kral olmasaydı çoktan haşlanırdı. Ama işe bakın! Artık korkunç ejderhanın ölüsü soğumaya başladığı için karamela denizini akışkan ve sıcak tutacak birşey kalmamıştı. Bu kez de deniz öylesine hızlı koyulaşıyordu ki, yüzmek adamakıllı güçleşmişti. Eğer olup biteni anlayamadıysanız, en yakın plaja gidin, pekmez gibi suyun içinde debelenenlere sorun. Billy'in kıyıya nasıl bitip tükenmiş ve sesi soluğu kesilmiş halde vardığını o zaman anlarsınız...

Başbakan kıyıdaydı. Billy'nin planının sökmediğini ve ejderhanın ikinci yetkili kişi olarak şimdi de onu yiyeceğini düşünüyordu.

Bu yüzden koskocaman bir saman balyası getirmişti. Billy'yi birden karşısında görünce kendini tutamadı ve karamelaya bulanmış Kral'ı çılgınca kucakladı. Billy öylesine samana bulandı ki, tanınmaz oldu. Yine de istifasını geri almak üzere kendine hemen çeki düzen verdi ve bakışlarını denize çevirdi. Ölü ejderha boğazın ortasında serilmiş yatıyor ve çok uzaklarda da Alexanassa kıyılarına yaklaşan kayığın beyaz yelkenleri seçiliyordu.

Başbakan sordu: 'Şimdi ne yapacağız?'

'Duş alacağız,' dedi Kral. 'Ejderha öldüğüne göre, gün doğar doğmaz gidip Eliza'yı getireceğim. Artık ona dokunamazlar.'

'Onlar dokunamaz, ama karamelayı unutmayalım', diye söylendi Başbakan, 'Alexanassa bir ada Oraya ulaşmak için karamelayı aşmak gerek. Ejderha karamelayı büyüyle taşımıştı, şimdi onu kimse yok edemez. Karamel denizine açılabilecek kayığı zor bulursunuz!'

Billy altta kalmadı:

'Bulamayacağımı mı sanıyorsun? Senden daha akıllı olduğumu unutma!'

Ama ne yalan söylemeli, bu denize kayık indirmenin yolunu kendi de bulamıyordu. Üzüngle ve yüreği sızlayarak gümüşten banyosuna girdi. Saman ve karameladan arınmak saatler aldı. Sonunda öylesine bitkin düşmüştü ki, canı hiçbir şey yemek istemedi. İyi de oldu bu, çünkü yemek yapacak kimse de yoktu. Yorgunluktan o gece külçe gibi uyudu. Sık sık uyanarak yürekli, küçük arkadaşının başına neler geldiğini düşündü. Eliza'nın kayığıyla sürüklenip gitmesini önlemek için bir şeyler yapabilmiş olmayı ne kadar isterdi! Oysa düşündükçe yapabileceği başka şey de olmadığını anlıyordu. İçi üzüntüye boğuldu. Başbakana atıp tutmuştu ama Krallığıyla Alexanassa arasında uzanan koyu karamela denizini nasıl aşabileceğini sizin gibi o da bilemiyordu. Düşünde kor gibi kıpkırmızı tornavidaları ve pervaneleri olan buharlı gemiler yapıp durdu. Uyandığında karanlık denize bir kez daha baktı ve anayurdu İngiltere'deki gri, köpüklü, tuzlu, çalkantılı, güzel denizi özledi. Dalgalar yükselip yeller esse de ne önemi vardı?

Rüzgar artık dinmişti. Koyu kahverengi deniz yabansı bir sessizliğe bürünmüştü.

Kahvaltı yerine sarayın bahçesinden topladığı bir düzine şeftaliyi aceleyle atıştırıp kıyıdaki fenere yollandı. Karamela denizinde, kıyıyla arasında uzayıp giden düzgün çizgiyi bozacak en küçük bir kımıltı bile yoktu. Billy baktı... baktı... baktı... ve son şeftaliyi çekirdeğiyle birlikte midesine indirip uçarcasına kente gitti.

Başdemircinin dükkanına daldı ve bir çift patenle bir burgu satın aldı. Biz bu satırı okuyana kadar o kıyıya varmıştı bile. Altın ökçelerinde birer delik açtı, patenleri ayağına geçirdi. Kahverengi denizin üstünde tüy gibi Alexanassa'ya kayıyordu. Karamelaya gelince ... Ejderha geçerken kaynama noktasına ulaşan karamela artık donmuş, karamela şekeri olmuştu!

Uzaklarda da olsa karamela şekerini görür görmez Eliza'nın da aklına aynı şey gelmemiş miydi? O da patenleri ayağına geçirdi ve kuşkusuz Allexanassa Kraliçesi olarak kusursuz kayıyordu. Kral ve Kraliçe iki ada arasındaki boğazın ortalarında birbirlerine kollarını açtılar.

Mutluluklarını anlatmak için birkaç dakika durdular. Birkaç saat de olabilirdi bu. Plurimiregia'ya doğru yöneldiklerinde karamela denizinin üstünü patencilerin kapladığını gördüler. Allexanassalılar ve Plurimiregia'lılar güzelim gerçeği kesfetmişlerdi. Karşı adalardaki eş dostlarını ziyaret etmek için yerlerinde duramıyorlardı. Kıyı, evlerindeki çekici kapıp koşan bir yığın çocuktan görünmez olmuştu. Onlar da karameladan küçük parçalar kırıyor, kopardıkları uzun şeker çubuklarını yiyorlardı.

Herkes ejderhanın batıp gömüldüğü yeri birbirine gösteriyordu. Kral Billy ile Kraliçe Eliza'yı gördüklerinde öyle bir patırtı kopardılar ki, denizin binlerce metre ötesinden duyabilirdiniz... Tabii ona deniz denilebilirse! Kuşkusuz değildi. Unutmadan, bu arada Başbakan da Billy'nin ülkeyi ejderhadan kurtarmaktaki olağanüstü becerisini duyuran bir bildiri yayınlamakta gecikmemişti. Halk bir şükran ve bağlılık coşkunluğu içindeydi.

Anlatması güç ama, Billy'nin aklı kabına sığmıyor, pırıl pırıl gözlerinden taşıyordu.

'Eninde sonunda,' dedi Eliza'ya, 'kendi yaşamlarını kurtarmak için bizi ejderhaya vereceklerdi. Soylu bir davranış olmazdı bu. Ama yemek tabaklarında özel bir pırıltı görmek istedikleri için başkalarının kurşundan zehirlenip ölmesine göz yumanlar yok mu? Altı kutu kibriti beş kuruşa getirmek için yine başkalarının fosfordan zehirlenmesini umursamayanları da unutmayalım. Bizi ejderhaya yedirmek isteyenlerin onlardan beter olduklarını söyleyemeyiz. Anlayacağın, burası İngiltere'den pek de farklı değil.

'Evet,' dedi Eliza.

Böylece orada Kral ve Kraliçe olarak kalmaya karar verdiler. Bir koşulla: Başbakan bir daha samanlara el sürmemeye söz verecekti, bunalım sıralarında bile!

Eliza ve Billy günü gelince evlendiler. Artık ülkelerinin mutluluğuna diyecek yoktu.

İşte böyleee...

O günden sonra karamela denizinin ucunu bulmak için arama tarama seferleri düzenlendi. Karamela şekerinin elli metre yükseklikteki bir uçurumdan bildiğimiz, yaşam dolu, tuzlu denize sarktığını gördüler. Kral, engin denize açılacak ve başka ülkelere mal taşıyacak gemiler yaptırdı. Böylece Plurimiregia ve Allexanassa gittikçe daha da zenginleşti. Gemilerin taşıdığı mal kuşkusuz karamela şekeriydi. Halkın büyük bir bölümü şeker madenlerinde çalışmaya başladı. Bakkaldan satın aldığınız bütün karamela şekerleri oradan gelir.

Ucuz karamela şekerinin öyle kumlu olmasının nedenine gelince... Sıkılarak söylemeliyim ki, madenciler madene inmeden önce çamurlu ayaklarını girişteki paspasa silmeyi bazen unuturlar. Oysa Kral Billy ortasında yedi renk Kraliyet arması taşıyan bu paspasları onlar için özel olarak yaptırmıştır.

EDITH NESPIT 1858 yılında Londra'da doğdu. Çocukluğunun en mutlu yıllarını daha sonra öykülerinin geçtiği yer olarak betimleyeceği Kent-Halstead Hall yöresinde geçirdi. Fransa'da olduğu kadar İngiltere'de de çeşitli okullara gitti. Yine de zamanını çoğunlukla sonradan yine öykülerine konu olan ve öykülerinde otümsüzlüğe ulaşan erkek kardeşleriyle oynayarak geçirdi.

Edith Nespit 1924'de Jesson St Mary'de öldüğünde tümünü de çocuklar için yazdığı onsekiz kitap bıraktı geride. İlk yazdığı öykülerin bir kısmı çocuklar içindi ama bunlar örgünlükten uzak ürünlerdi ve pek ilgi çekmiyordu. 1896-97'de My School Days (Okul Günlerim) yayınlandığında, gerçek yaratıcılığını çocuklar için ve kendi çocukluğundan yararlanarak kullanabileceğinin ayırdına vardı. 1899'da yayınladığı The Treasure Seekers (Define Arayıcıları) ile birdenbire üne kavuştu ve ondan sonra da peşpeşe pekçok çalışma yayınladı.

Bu sayıda yayımladığımız Kral Billy yazarın dilimize kazandırılan ilk yapıtı olmakta.

Uluslararası İletişim Yılı'nda bir basın öyküsü:

BASIN OPERASYONLARI

Fred Landis

Geçtiğimiz on yıl içinde yeni dört amerikan ulusu sosyalist gelişme yolunu seçti.- Şili, Jamaika, Nikaragua ve Grenada. Bunlardan ilk üçünde, CIA, diğer yolların yanı sıra, en büyük basın kuruluşlarını denetimi altına alarak ve bunları dengenin bozulması için bir araç olarak kullanarak, karşı koydu. (Grenada'da, mülkiyet yasasını kaldırarak, karşıt gazetelerin tümü kapatılmıştı.)

Gazetelerin ele alınışı, birbirinden ayrı ama, belirli aşamalar izlenerek gerçekleştirilir. Bu aşamalar şöyle sıralanabilir: Uluslararası bir basın kuruluşunun kullanılması, çalışanlarını çoğunun işten çıkarılması, teknik donanımın modernize edilmesi, birinci sayfanın biçiminin değiştirilmesi, bilinçaltına yönelen propagandanın kullanılması, hükümet yetkililerinin kişiliklerinin çarpıtılması, ilerici yönetimin yerine geçecek bir karşı-seçkinler grubunun lanse edilmesi, yanlış bilgilerin yayılması, toplumda yapay ayrılıklar yaratılması, CIA kaynaklı öykü ve fıkraların serpiştirilmesi, propaganda çalışmalarının ekonomik, diplomatik ve paramiliter muhalefetle birleştirilmesi ve genel olarak ABD ordusu tarafından hazırlanan Psikolojik Operasyonlar el kitabının izlenmesi.

Bir gazeteye el atma aşamaları o denli belirgindir ki, birinci sayfanın biçiminin değişmesi bile, perde arkasındaki bir elin işin içinde olduğuna yeterli nedendir. Propaganda çalışmaları ekonomik sabotajlar, paramiliter (yarıaskeri) terör ve diğer psikolojik faaliyetlerle birleştiğinde, gizli bir operasyonun uygulanmakta olduğu rahatlıkla söylenebilir.

● Nikaragua gazetesi La Prensa, Sandinista liderleri ile terör ve kargaşa arasında bağ kurmaya çalışıyor.

CIA, bir "On beş Günlük Propaganda Rehberi" yayınlayan Dünya Çapında Propagandaya Rehberlik Masası'nın tavsiyeleriyle, 200'den fazla gazeteye el atmıştır. Bu yazıda, dış ülkelerdeki bir "kriz" boyunca, bir CIA gazetesinin aldığı görünümler gösterilmeye çalışılacaktır.

YÖNTEM

Sürecin ilk adımı, hedef seçilen gazetenin sahibinin CIA tarafından yönlendirilen Amerika Basın Birliği Yönetim Kurulu'na seçilmesidir. 26 Aralık 1977'de New York Times gazetesi, bir üst düzey CIA yetkilisine dayanarak, Amerika Basın Birliği'ni (IAPA) CIA'nın "bir gizli eylem kaynağı" olarak niteledi. İkinci adımda IAPA, sözkonusu ülkeyi basın özgürlüğünün ehdit altında olduğu ülkeler listesine alır. IAPA'nın teknik servis bölümü, gazetenin modernleştirilmesine girişir. Bu teknik ilerleme genellikle dizgicileri safdışı bırakır; çünkü, Latin Amerika ülkelerinin çoğunda dizgicilerin sendikaları solcudur. Yazı kadrosunun büyük bölümü, hattâ bazı tutucular bile, işten atılırlar.

● Bu örnek de 13 Kasım 1979 tarihli Daily Gleaner gazetesinden... Jamaika eski Başbakanı Manley'in bir toplantıda çekilmiş fotoğrafının altına, hemen yanına da Fidel Castro'nun kardeşi Ramon Castro'nun bir resmi konularak, altına "Uzman Ramon Castro'nun ziyareti" başlığı atılmış.

Birinci sayfanın biçimi, dramatik bir biçimde, tutucu London Times'ın biçiminden, sözgelimi sansasyonel New York Post'a benzeyecek biçimde değiştirilir. Daha önce ilgisiz öykülerin seyrekliği yerine, haykıran puntolar ve konuyla ilgili büyük resimler geçer. Azgelişmiş ülkelerdeki bir tutucu gazetenin alışılmış konuları genellikle Avrupa ve ABD'de olan bitenlerdir. Ne var ki, düzenlenen operasyon sonucu yerel haberler birden öne çıkmaya başlar. Yerel "felaketler" dünyanın tek görüntüsü durumuna gelir.

CIA'nın etkilediği gazetenin yeni başlıkları, ülkenin başına gelen felaketlerin ilerici yönetimin suçu olarak sunulduğu, olumsuz bir görünüm kazanır. Verili temayı geliştirecek yerel sorunların yetersiz kaldığı durumlarda, diğer zamanlardan ya da diğer ülkelerden öyküler "haber"e dönüştürülür: "Küba'da ekonomik çöküntü", "Polonya'da ekonomik çöküntü", "Nikaragua'da ekonomik çöküntü"....

İlk tema ekonomik kaostur, çünkü bu ABD'nin en kolay yaratabildiğidir. Dış yardımlar kesilir, Amerikan Gelişme Bankası, Dünya Bankası ve özel ABD bankaları kredileri keser, ABD malı makinelerin yedek parçaları verilmez.

İkinci tema toplumsal kaostur. Hemen hemen her ülkede, tutucu bir gazetenin normal olarak hiç değinmediği garip olaylar olur. Aniden bu National Enquirer tipi malzeme birinci sayfaya fırlar: şiddet, kaos, kalıcı bunalım, doğal olmayan olaylar, cehennemden kehanetler, ölüm, iğrenç yiyecek hikayeleri, sahiplerini yiyen ev hayvanları, ana babalarını ihbar eden çocuklar, efendilerinin yerine geçen hizmetçiler vs. Aradaki fark şudur: Birincisi, yaratılan gerilim ortamının suçlusu hükümet olur; önce hükümetin temsil ettiği ideoloji (sosyalizm), sonra hükümetin kendisi: önce üstü kapalı olarak, sonra açıkca; önce şakayla, sonra terörle; önce kişilik çarpıtmasıyla, sonra suikastlerle (üç başarılı örnekte olduğu gibi: Şili Savunma Bakanları Rene Schneider, Carlos Prats ve Orlando Letelier)...

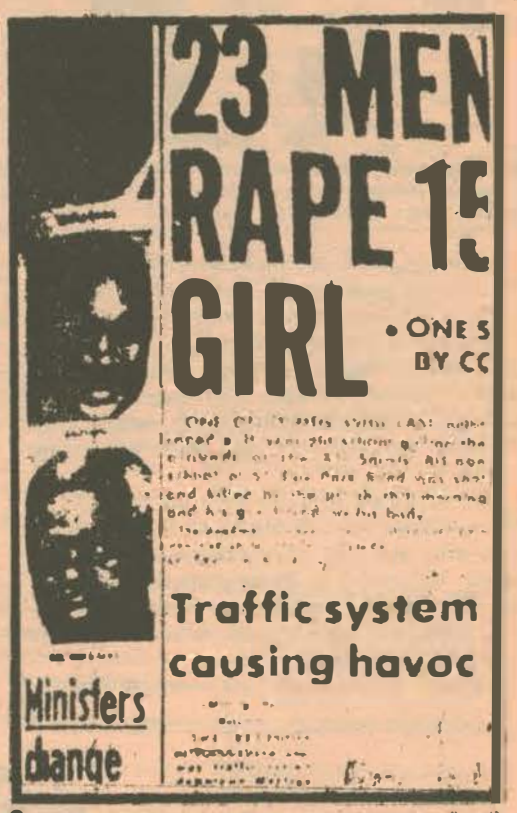

● Jamaika'da ilerici Manley yönetimine sürekli olarak saldıran Daily Gleaner gazetesinde 1979 yılında yayınlanan bir görsel - ideolojik yanıltma örneği— Manley kabinesi üyelerinin fotoğraflarının yanına dev puntolarla şu başlık atılmış: "23 kişi 15 yaşında kıza tecavüz etti."

BİLİNÇALTI PROPAGANDA

Hükümet yetkililerine dolaylı saldırıların yönlendirilmesi, hedef seçilen yetkilinin fotografının ilgisiz başlıklar, bilinçaltı propaganda ve önceden

seçilmiş sözcüklerle birlikte kullanılmasıyla yapılır.

5 Aralık 1980'de Nikaragua'daki La Prensa gazetesinde, FSLN lideri Humberto Ortega'nın fotografı, parçalanmış bir cesetle yanyana yayınlandı. İki fotoğrafın arasında, cesedin yanında bulunduğu öne sürülen bir Sandinist polis kartı yeralıyordu.

Eski Jamaika Başbakanı Michael Manley'in, bir ölüm maskını andıran fotoğrafı ve yanında, "Jamaika, Kübalılara 30 gümüşten daha ucuza satıldı" başlığı...

Jamaika'da 1980 seçim kampanyası sırasında Dally Gleaner gazetesinde, üç hükümet üyesinin fotografı, "23 Kişi 17 Yaşında Bir Kıza Tecavüz Etti" başlığının yanına konulmuştu. Bütün sayfa bir şok etkisi yaratacak şekilde dikkatle düzenlenmişti. Hikayeyi dikkatle okuyunca, fotoğrafların başlıkla ilgisinin bulunmadığı ortaya çıkıyordu ama, heyecan verici şok etkisi yaratılmıştı.

Bazen anlamsal birlikler yaratılır. 25 Eylül 1972'de, Şili gazetesi El Mercurio, bir kız öğrenciye tecavüz edilmesi ve öldürülmesi ile eğitim bakanını bilinçaltında birleştirmiştir. Yedi yıl sonra Jamaika'da, konut bakanı Anthony Spaulding'in fotografı, yanan konutların fotografları ve başlığıyla birlikteydi.

"Düşman" liderlerin manevi otoritesini tahrip eden bu tür resimsel imalar, ikinci Dünya Savaşındaki propaganda broşürlerinin hazırlanmasında elde edilen deneylerden türetilmiştir. ABD ordusunun Psikolojik Operasyonlar El Kitabı (FM 33-5)'nin, psikolojik savaş broşürlerinin hazırlanmasıyla ilgili bölümünde, resimsel ve grafik imaların yerel halk üzerinde, bir kızgınlık ve karşı koyma yaratabilecek olan liderlere doğrudan saldırıdan daha etkili olduğu belirtiliyor. Modern CIA basın operasyonlarının babası sayılan Paul Linebarger, psikolojik savaş yayınlarının Alman gazeteleri üslubunda ve biçiminde hazırlanmasının başarıda büyük payı bulunduğuna işaret ediyor. Linebarger müttefiklerin ve diğerlerinin propaganda çalışmalarını incelemiş ve İngilizlerin çok başarılı olduğu sonucuna varmıştır; çünkü, onlar propagandayı haberlere gizlemektedirler...

IAPA, yüzlerce üye gazetesiyle birlikte, hedef seçilen ülkenin düşmanca propagandayı engelleyen bir girişimi olur olmaz, "Özgür Basına Tehdit" çığlığını atmak için hazır bekliyor. 1969'da El Mercurio gazetesinde, daha sonra IAPA Yönetim Kuruluna seçilecek olan, beş CIA ajanı yönetici olarak çalışıyordu. Aynı gazetenin sahibi, Basın Özgürlüğü Komitesi'nin başına getirilmişti...

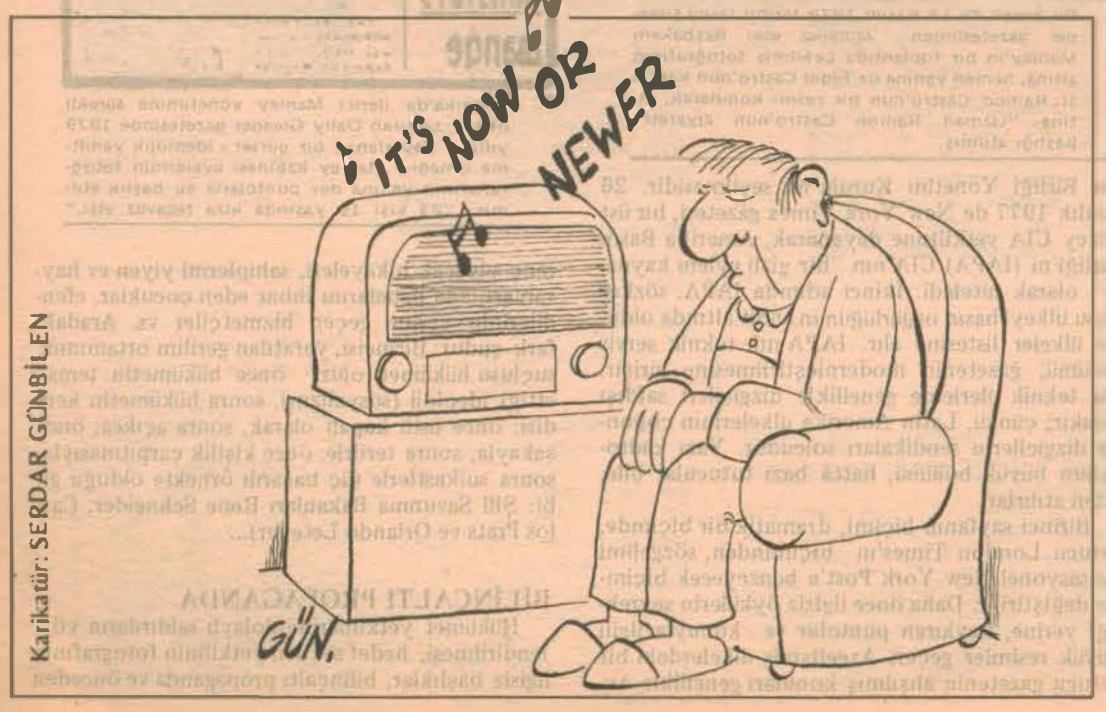

Karikatür: SERDAR GÜNBİLEN

yürütüyor. San Diego'daki son yıllık kongrede Pedro Joaquin Chamorro Jr. IAPA yönetim kuruluna seçildi. O zaman kendisi La Prensa'nın yayıncısı ya da yöneticisi değildi; fakat CIA, öldürülen babası ile aynı adı taşımasından dolayı kendisine ihtiyaç duyuyordu. Seçilmesinden sonra, gecikmiş bir biçimde La Prensa'nın yönetmen yardımcılığına getirildi. Son olarak IAPA yürütme kuruluna seçildikten sonra La Prensa IAPA üyeliğini başlığına yazmaya başladı. Ekim 1981'de Rio de Janerio'daki IAPA toplantısının ana konusu Nikaragua basınının içinde bulunduğu acil durumdu.

YANLIŞ BİLGİLENDİRME

Yanlış bilgilendirme, genellikle sahte belgelerle desteklenen, "kara" propagandanın bir türüdür. CIA'nın bu alandaki deneyleri, 25 yıllık eski bir uzman olan Ralph Mc Ghee'nin The Nation dergisinde yazdığı "Sahtecilikle Dış Politika" başlıklı yazıda tartışılıyor: "ABD müdahalesini destekleyecek gerekli koşulların ya da kanıtların bulunmadığı durumlarda, CIA uygun koşulları yaratır ve bu çarpıtmaları kendi basın operasyonlarıyla dünyaya yayar... Şili'de askerlerin Allende'ye karşı hareket etmekte isteksiz bulunmasına karşı, Şili askeri liderlerini öldürmeyi amaçlayan bir suikast planlandığını kanıtlamak için bir belge düzenlenmiş; 'suikast' keşfedilince bütün basın organlarında başlıklara geçmiş ve Allende düşürülerek, öldürülmüştür..."

Şili'deki hilede baş yanlış bilgilendirme ajanı olarak görev alan kişi, yedi yıl sonra The Spike adlı kitapta yanlış bilgilendirme denilen bu ilginç tekniği Sovyetlerin bulduğunu iddia eden, Robert Moss'tur.

8 Ekim 1979'da Moss, Londra'daki Daily Telegraph gazetesinde, Jamaika'da 5000 kişilik gizli bir Küba ordusu bulunduğunu yazmıştı. Bu yazı Jamaika'da Daily Gleaner gazetesinde, "Kastro Jamaika'yı İngilizce Konuşulan Bir Küba Yapmak İstiyor" başlığıyla aynen yayınlandı. Jamaika hükümetine göre, ülkede çoğu öğretmen, doktor ve tarım uzmanı olan yalnızca 420 Kübalı vardı. 10 Ağustos 1981'deki Daily Telegraph'da Moss, Nikaragua'dan "sızan" bir başka 5000 Kübalı keşfetti.

YANLIŞ BİLGİLENDİRME KANALLARI

Bölücü propagandanın, "kara" propagandanın ve yanlış bilgilendirmenin görünümü, yalnızca gizli bir ajanın yürüttüğü psikolojik operasyondur. Neyin bir operasyon olduğunu anlamanın bir yolu, yanlış bilgilendirmenin hedef seçilen ülkeye yöneltildiği kanalları taramaktır. Ben bu sürece haber olmayan şeylerin dolaşımı ya da "kara" propagandanın yıkanması diyorum. Philip Agee şöyle açıklıyor: "Örneğin, Karakas'taki CIA istasyonu, Bogota'ya Venezuella'da gizil bir suikast konusunda bir telgraf yollar. Onlar da bu bilgiyi yerel propaganda uzmanlarıyla kimliği bilinmeyen bir Venezuella'lı hükümet yetkilisine yönelik suikast girişimi olarak "su yüzüne çıkarırlar". Bu bilgi daha sonra Kolombiya'daki yerel basından alınmış olarak Quito, Lima, La Paz, Santiago'daki CIA istasyonlarına ulaştırılır."

Eğer hakkıyla yapılırsa, bu faaliyetlerin CIA tarafından yürütüldüğünün kanıtını bulmak oldukça zorlaşır. İlkin, "kara" propaganda malzemesi, kaynağı gizlemek amacıyla, saygın haber kuruluşları tarafından yayılarak temizlenir. Daha sonra CIA'nın haber kuruluşları hikayeyi yayarlar (haber olmayan şeylerin dolaşımı). Bu tekniğin açığa çıkarılmasına yarayabilecek bir ipucu, sansasyonel haberlerin oldukça uzak kaynaklara atfen yayılmasıdır. Yukarıdaki örnekte bir Kolombiya gazetesi nasıl olur da Venezuella'daki gizli suikasti ilk öğrenen olabilir?

"Kara" propagandanın temizlenmesini göstermek amacıyla, La Prensa'nın yeni bir şaşırtmacalı başlığını inceleyelim. 16 Ağustos 1981'de, La Prensa, Nikaragua Dışişleri Bakanı Miguel D'Escoto'nun Katolik Kilisesi'ni aşağıladığı biçimin-

deki asılsız bir haberi başlığına çıkardı. D'Escoto böyle bir demeç vermediğini kesinlikle açıkladı. La Prensa daha sonra kaynağının Miami'deki El Diario de las Americas olduğunu açıkladı. Bu, IAPA ile aynı büroyu paylaşan ve pek çok ajanı kadrosunda bulunduran, Küba'dan kaçanların bir gazetesidir... El Diario de las Americas ise, D' Escoto'nun verdiğini söylenen demeç için karanlık bir Meksika gazetesini kaynak gösterdi. El Periodico, demecin yayınlandığı zamanlarda kısa bir süre için çıkmıştı. O ise kaynak olarak Yeni Delhi'de bulunan bir muhabirinin altı ay önce teybe aldığı görüşmeyi gösterdi. Yeni çıkmaya başlamış bir gazete nasıl olur da Yeni Delhi'ye bir muhabir gönderebilir? Altı ay önce yapıldığı iddia edilen bir görüşme nasıl olur da sekiz sütunluk manşet haline getirilebilir? D'Escoto bu görüşmenin delillerinin gösterilmesini isteyince, muhabir teybin pilleri aktığı için bandın bozulduğunu söyledi...

SİMGELER

Kontrollu gazetelerin belki de en önemli özelliklerinden biri, mesajın yazılarını içeriğiyle nakledilmesinin terkedilmiş olması ve bunun yerine birinci sayfaya yerleştirilmiş birkaç anahtar simgenin kullanılmasıdır. Kullanılan simgeler, hedef seçilen grup için güçlü duygusal çağrışımlar yaratabilecek özelliktedir.

Üç yıl boyunca Başkan Allende'nin fotografı El Mercurio'da pek seyrek yeraldı. Ancak ne zaman yayınlanırsa sovyet, marksist, şiddet ya da ölüm gibi sözcüklerin yeraldığı başlıkların hemen yanına yerleştirildi.

28 Ağustos 1970 tarihli El Mercurio, Ekonomi Bakanı Pedro Vuscovic'in resmini, ilmeğe asılmış bir bebek resmi ve "Bu Çocuğu Boğmak İstiyor" başlığının hemen yanına koymuştu. 12 Temmuz 1972'de El Mercurio Vuscovic'in bir başka resimini "Bir Anneye Tecavüz Edildi, Öldürüldü" başlığının yanına koymuştu.

31 Mart 1980'de Daily Gleaner, Michael Manley'in bir resmini "KaranlıkGelecek" ve "Kızıllar Yönetimde" gibi iki ilgisiz başlığın yanına koymuştu.

Fotoğrafların ilgisiz başlıklarla basit bir biçimde yanyana getirilmesiyle, ilerici liderler ve temsil ettikleri ideoloji, "ölüm, felaket ve şiddet" kavramlarıyla birleştirilmeye çalışılır.

BÖLÜCÜ PROPAGANDA - DİNSEL SİMGECİLİĞİN KULLANILMASI

Nisan 1981'de Nikaragua'da, Katoliklerin hükümete karşı gösterilerini hareketlendirmeyi amaçlayan büyük bir psikolojik savaş kampanyası başlatıldı.

Dinsel simgeciliğin, özellikle haç ve Meryem Ana'nın kullanılması, Nikaragua Katolik Kilisesi tarafından değil, La Prensa ve CIA tarafından yürütüldü. Propaganda kampanyasının amacının devlet ile kilise arasındaki ilişkileri gerginleştirmek olmasına karşın, politik savaşıma katılan dinsel tema Kilise tarafından oluşturulmadı....

Dinsel bir gün olan 1 Nisan 1981'de, La Prensa binlerce dindarı Kutsal Mary'nin bir çobana göründüğü yere doğru yürüyüşe yöneltti. Gazeteye göre, Meryem Ana Nikaragua'nın içinde bulunduğu durumdan hiç de hoşnut değildi...

Bütün bunlar, yalnızca yabancı gazetelerle bir oyun yürütüldüğü anlamına gelmemelidir. İçerideki propaganda kampanyası, ekonomik, diplomatik, yarı askeri saldırılarla koordineli olarak yürütülür. Propagandada varolduğu öne sürülen ekonomik kaos sonunda bir gerçek olur. Aniden yokluklar ortaya çıkar. Daha sonra sınırdaş ülkelerle anlaşmazlıklar ortaya çıkar, eski etnik ve dinsel ayrılmalar aniden alevlenir, haberleşme ve ulaşım sabote edilir.

Nikaragua'da Meryem Ana'nın ortaya çıkışı, sağcı bir amerikan rahibi olan Morris Zerulo'nun, Nikaragua'yı etkileyen şeytanları kovma yeteneği konusunda yürütülen yoğun bir basın kampanyasıyla birlikte ülkeye gelişiyle aynı zamana rastladı. ABD ekonomik yardımı kesti. Dışişleri Bakanlığı Nikaragua'yı El Salvador'daki isyanı desteklemekle suçladı. CIA'nın eski başkan yardımcısı Vernon Walters, düşmanca tavırlar içinde bulunan sınırdaş ülkeleri ziyaret etti. Somoza'nın eski muhafızlarının Honduras sınırından yöneltikleri saldırılar arttı. Bu paralı askerler açıkça eğitilmeye başlandı. Binlerce katolik, hükümete karşı harekete geçirildi ve Sandinist yönetimi destekleyen rahipleri istifaya zorlayan baskılar hızlandı....

SONUÇ

Psikolojik savaşın aşamaları açıklanmaya çalışıldı. Gerçekte ABD her aşama için el kitapları yayınlanıyor. İlginç olan işin planlanması ve planın yürütülmesiyle ilgili olarak ordunun hiçbir sorumluluğunun bulunmamasıdır. James Bond'un yaptığı işler gibi, "kara" propagandayla, sahte belgeler düzenlenmesiyle, yarı askeri eylemlerle ve diğer gizli operasyonlarla doğrudan CIA ilgilenmektedir... Psikolojik savaş, ileride bütün girişimler sonuçsuz kalırsa açık, konvansiyonel savaşa dönüşecek olan gizli ve alışılmamış bir savaş türüdür...

Aşamalar hakkında eski sayılabilecek terimler şunlardır: Propaganda, Psikolojik operasyonlar, Psikolojik savaş, sivil olaylar ve yeniden inşa.

Psikolojik operasyonlar, barış zamanında yürütülür ve hükümeti düşürecek seçimler için ya da hükümetin politikasını ılımlılaştırmak için donatılmıştır.

Psikolojik savaş ilan edilmemiş bir savaştır. ABD hükümetinin bütün büroları bir takım çalışması içine girerler, bütün kaynaklar gizli savaşın başarıya ulaşmasına yönelik kullanılır. Açıktan ve yeraltında direniş grupları oluşturulur. Hükümete karşı olan yığınları harekete geçirme girişimleri başlar. Terörizm ve suikastleri içeren yarı askeri eylemler, yıkıcı propagandayla koordineli bir şekilde yürütülür.

Sivil olaylar aşamasına gelinmesi, hedeflere ulaşmada başarısızlığa uğranılmasıdır. ABD yanlısı bir darbe gereklidir ya da deniz piyadeleri yollanmalıdır. Burada temel aktörler ABD ordusunun düzenli birlikleridir ya da ABD ile dostluk içinde bulunan benzer unsurlardır.

Yeniden inşa aşamasında, yandaş güçler ulusal sınırlar içinde fiziki kontrolu tartışmasız sağlamışlardır. Ülke pasifize edilmiştir. ABD'de eğitilmiş ekonomistler, avukatlar ve gazeteciler yeni yönetime akıl hocalığı yapmakla görevlendirilirler.

Üzerinde durulan örneklerden yalnızca Şili'deki son aşamasına geldi. Çünkü çılgınca girişimleri 1970 ve 1973 seçimlerinde başarısızlığa uğramıştı. Jamaika'da CIA 1976 seçimlerinde bir yenilgi tattı ve 1980 seçimlerine hem askeri, hem de seçimsel seçeneklerle hazırlanarak geldi.

Şili örneğinin tersine, Jamaika'daki başarı üçüncü aşamada, psikolojik savaş aşamasında gerçekleşti. Bu aşama halen Nikaragua'da yürütülüyor. Zamanında ve kesin önlemler, özellikle de halkın psikolojik savaş konusunda eğitilmesi, orada da başarı elde edilmesini önleyebilir. ●

Bu yazı amerikalı psikolog Fred Landis'in bir incelemesinden özetlenmiştir. F. Landis, CIA'nın ilerici yönetimlere karşı (özellikle Latin Amerika'daki) yürüttüğü basın operasyonları konusunda uzmanlaşmıştır.

Türkçesi : Cihat Tekin

Desen : ŞÜKRÜ KARAKUŞ

Refik Durbaş

Özlemin

Bu kaçıncı deniz
kaçıncı yaz gönnediğim
bütün hüzünler kara
akşamlar bembeyaz

Suya düşmüş söğüt dalı
özlemin

Şatila

Adı silinse bile ölümün
ateşin yüreğinden. Niye susmalı
Yaşayacak bin bulut uçurumunda
bir rüzgâr kıvılcımında her sabah
Şatila'da öldürülen çocukların
yüz bin umut çığlığı

Koy elini alnına
her sabah
duymak istersen
bu çığlığı

Ellerin

Denizin aylasında rüzgâr
rüzgârın kanadında barış
barışın başucunda umut
umudu yazıyor ellerin

Uyanır uyanmaz her sabah
ellerini öpüyorum küçücük
bilge serinliği alnımda
sevdası düşümde her gece

Emeği çiziyor ellerin

Ferenc Kosa:

"... biz hiçbir şeye kayıtsız kalamayız. Çünkü, biz insanız."

Fotoğraflar GUERNICA filminden.

Konuşan: ERKUT TANRISEVEN

Ferenc Kosa 1937 yılında Nyiregyhaza'da doğdu. 1963 de Budapeşte Sinema ve Tiyatro Akademisi'ni bitirdikten sonra, Macaristan'da çeşitli film stüdyolarında çalıştı. Sırasıyla şu filmleri gerçekleştirdi: "Etüd egy hetköznaprol/Bir çalışma günü için etüd, 1961", "Feny/Işık, 1962", "Jegyzetek egy to történetenez/Bir gölün tarihi üzerine notlar, 1962", "Tizezer nap/Onbin güneş, 1965-67", Cannes 1967 en iyi yönetim ödülü-, "Öngyilkossag/İntihar, 1968" -Tours 1968 Fipresci ödülü-, "Itelet/Yargı, 1969" -Karlovy Vary 1970 Karlovy Vary kenti ödülü-, "Nines idö/Zamanın ötesinde, 1972", "Hoszakadas/Kar düşüşü, 1974" -Karlovy Vary 1974, Prades 1975 Spectator ödülü-, "Küldetes/Bir şampiyonun portresi, 1977", "Meerközes, 1980" ve son filmi "Guernica, 1982". Guernica ilk kez gösterildiği Venedik film festivalinde ilgiyle karşılandı.

□ *Sinema yaşantınız nasıl ve ne zaman başladı, ilk filimleriniz nelerdi?*

■ İlk Gençlik yıllarımda yazar olmak istiyor, kısa öyküler ve oyunlar yazıyordum, Sinema ile pek öyle yakın bir ilişkim yoktu. O yıllarda başkentden oldukça uzak bir yerde, taşrada yaşıyordum. Ve filim yapımı hakkında da derinlikli bir bilgim yoktu. Bir gün gazeteden Budapeşte'deki Sinema ve Tiyatro Akademisine sınavla öğrenci alınacağını öğrendim. Üçbinden fazla başvuru vardı ve on kişi alınacaktı. Akademiye girebilen on kişiden biri de bendim. O günden sonra gerçek anlamda sinema ile tanışıklığım başladı. Akademideki ilk kısa filimlerim "Etüd egy hethöznaprol - Bir Çalışma Günü İçin Etüd, (1961)", "Feny-Işık, (1962)", "Jegyzetek egy to történetehez/Bir Gölün Tarihi Üzerine Notlar (1962)" dan sonra ilk uzun filmim olan, ki bu aynı zamanda diploma filmimdir, "Tizezer Nap - Onbin Güneş, (1965 - 67)"i gerçekleştirdim. Bu filmle 1967 Cannes Film Festivalinde en iyi yönetim ödülünü aldım.

□ *O günlerden son filminiz "Guernica"ya gelinceye kadar ondan fazla film yaptınız yanılmıyorsam. Acaba bu filmlerle "Guernica" arasında nasıl bir ilişki kurabiliriz? Siz bu konuda neler söylemek istersiniz?*

■ Evet, temel olarak insanla ilgileniyorum. Ve bugün çağımızda yaşıyan insanın sorunlarını bu sorunların da insan üzerindeki etkilerini konu alarak seçiyorum filmlerimi. Her filmim tarih içindeki insanın ve çağdaş insanın üzerindeki perdeyi kaldırmak için, sistemi değiştirmek için bir uğraşı diyebilirim. Bunu başarmaya çalışıyorum. "Guernica" da temel olarak daha önceki filmlerim gibi insanla ilgili...

□ *Bize "Guernica" dan sözeder misiniz biraz.*

■ Picasso'nun "Guernica"sının Amerika'dan Avrupa'ya döndüğü sıralar olan 1981 güzünde Batı ve Doğu Avrupa'da geçer "Guernica", Budapeşte'de tuğla fabrikasında çalışan bir kızın, Margit Bihari'nin yaşantısı çerçevesinde insanın silahlar ve silahların yarışı karşısındaki kaygılarını, korkularını, insanlık durumunu anlatır. Bir yandan da sanatı, sanatın gücünü elbette.

□ *"Guernica" bir protesto aynı zamanda, ama yalnızca özel olarak İspanya içsavaşına karşı çıkan bir protesto değil sanırım. Siz bu konuda neler söylemek istersiniz? Bu filmi gerçekleştirmedeki amacınız neydi?*

■ Evet, İspanya İçsavaşı, Guernica, Picasso'nun Guernica'sı bir örnek yalnızca, ya da bir simge, genel olarak bir karşı çıkış bu. İspanya içsavaşında olanlara, Hiroşima'ya ve diğerlerine.

□ *Böyle bir filmi yapmayı planlarken ilk çıkış noktanız neydi ya da neler düşünüyordunuz?*

■ Eğer belleğim beni yanıltmıyorsa, okul yıllarında insanlık tarihindeki yüzyıllar içinde binlerce savaş olduğu öğretilmişti. Bu savaşlarda bugün yeryüzünde yaşıyan insanlar kadar çok insan öldürüldü. Bu savaşlarda elbette yenilenler ve yenenler vardı. Biz kitaplardan ilkçağlarda yenenlerin nasıl coşku içinde yendiklerini öğreniyoruz. Bugün de ilk çağlardaki kadar çok sık olmasa da aynı olay yineleniyor. Çağımızda da birbirini öldürmek için oluşan taraflardan daha çok öldüren kendini üstün ilân ediyor ve diğer taraf ölülerini gömerken, yenenler coşku içinde zaferlerini kutluyorlar, insanlar yine ölmemek için öldürmek seçeneği ile karşı karşıya. Kökleri binlerce yıl öncesine dayanan koşullandırıldığımız korkunun para dokusundan gelen bir tepki (refleks) ile şöyle diyoruz: Öldürülmemek için öldürürüm. Hem bir insan olarak, hem de bir film yönetmeni olarak ölmek ve öldürmek konusundaki bu ilgim, amaçları yalnızca çalıştıkları iş yaşantılarını sürdürmek, kendi bireysel yaşantılarında daha iyi bir gelecek elde etmek doğrultusunda olan insanlar tarafından yadırganabilir. Onlar ölme ve öldürme ile sınırlanmış bir görünümün içinde kalabilirler. Ama ben ne böyle bir görünümü ne de onun önermesinin kaçınılmazlığını kabulleniyor, ne ellerinde kan bulaşığı bir zaferi ne de kafasında kan damlayan bir yenilmişliği benimsiyorum. Bununla birlikte vurgulamak istediğim bir nokta da benimle aynı çizgide olan insanların çoğunlukta olmasına karşın, Paris'den Moskova'ya, Newyork'dan Tokyo'ya çeşitli yerlerde yaşıyan bu insanların bu olguya, ölmek-öldürmek alternatifine karşı pasif yaklaşımları. Buna karşın silah yapımının artarak sürdüğü yaşantımızın ta içine, işimize, ilişkilerimize, hatta umutlarımıza bile girdiği yadsınamaz bir gerçek. Bu gün bu silahların üretilmesinde saçılıp savrulan entellektüel ve maddi güçler bir dünya savaşını düşündürür nitelikte. Oluşumunu görmek istemediğimiz şeylerin, yaşamın içinde, bizim üzerimizde ve çevremizdekilerde oluştuğunu görmekteyiz. Durumumuz insan olarak gittikçe daha anlamsız (absurd) bir hale geliyor. Bugün depolanan silahlar yaşanan ve yaşanacak birçok zamanı yokedebilecek güçte ve insanlık yeni bir çağın içine girdi: İlk kez olarak kendini tümü ile yokedebilecek bir çağ bu. Geçmiş çağlardaki dinazorlarla yaşamı paylaşmak gibi bir şey. Ute-Ranke Heinemann, bugün dünyada 100 milyar insanı öldürebilecek kadar silah bulunduğunu belirtirken bir soru sormak gerekiyor sanırım: Bu kadar çok insanı nereden bulacağız? Mezbahada damgalanmış öküzleri kesmeye özgü topuz gibi bize dikkatle bakan yıkıcı silahları gözlerken bunlar karşısında insan ne yapabilir, ne yapmalıdır diye düşünüyorum. İşte "Guernica" gibi bir filmi çekmeyi planladığımda kafam bu düşüncelerle, bu sorular ile doluydu.

AVRUPALI İNSANI ÖLDÜRMEK MÜMKÜNDÜ, FAKAT ONU YENMEK, BOZGUNA UĞRATMAK OLANAKSIZDI. ENGİZİSYONUN YANAN KAZIKLARI VARDI. AMA İNSANLARIN YAPTIKLARI ŞAŞILACAK ÖZELLİKTEKİ GOTİK KATEDRALLER DEDİMDİK AYAKTA DURUYORDU. GUERNİCA BOMBALANIP BİR YIKINTI HALİNE GETİRİLDİ. FAKAT, HER TÜRLÜ SİLAHA KARŞI İNSANLARI SAVUNAN KORUYAN BİR SANAT YAPITI OLAN "GUERNİCA" YARATILDI...

□ *Bugünü değerlendirirken, geçmişe, insanın bilinen geçmişine de bakmak gerekiyor elbette. Böyle bir film yaparken sizin içinde bulunduğunuz durum da bunu getirdi sanırım.*

■ Evet, üstelik Avrupa'ya, Avrupa'nın geçmişine şöyle bir baktığımızda, insanların karekteristik yapılanmaları içinde en güç durumların bile içinden çıkmak için direndiklerini, kendi kaderlerini en elverişsiz şartlarda bile belirlemeye çalıştıklarını, Avrupalı insanın tarihin içindeki güçlere, doğanın güçlerine, tanrılarla yüz yüze geldiği her türlü zorluğa aklı ve cesareti ile karşı çıktığını görüyoruz.Savunulması zor bir körlüğün ve korkunun cehenneminde elbette kayıtsız kalarak yaşıyamazdı insan, çünkü; Elektra'ların Antigone'lerin kayıtsızlık gösterisinde bulunması olanaksızdı; nasıl Romeo ile Jüliet birbirlerinden nefret etmeleri gerçeğini kabullenmeyi reddetmişlerse, öyle olanaksızdı. Avrupa'nın tarihi göstermiştir ki, bu kıtada yaşıyan insanlar yalnız birini öldürmemekle kalmıyarak, aynı zamanda tehlike içinde olan varlıklarını ve insan olma onurunu da korumuşlardır. Kendilerini mümkün olanı yapmakla sınırlamamışlar, yapmaları gerekeni de yapmışlardır. Avrupalı insanı öldürmek mümkündü, fakat onu yenmek, bozguna uğratmak olanaksızdı. Engizisyonun yanan kazıkları vardı. Ama insanların yaptıkları şaşılacak özellikteki gotik katedraller de dimdik ayakta duruyordu. "Guernica bombalanıp bir yıkıntı haline getirildi. Fakat, her türlü silaha karşı insanları savunan koruyan bir sanat yapıtı olan "Guernica" yaratıldı. Avrupa öyle bir kıtaydı ki, her kilometre karesinde tarihindeki her gün için belki bir şaheserle doluydu. Bugün ise her köşesi bir bombardıman hedefi haline geldi. İçinde yaşadığımız dünya mermilerle, torpidoların cephaneli savaş bayrakları ile, şaşılacak silahlar ile kaynıyor. Sanki Bosch'un dünyasının canavarları yaşantımıza girdi, Von Gogh'un kargaları başımızın tam üzerinde. Danimarka Prensinin başının etini yiyen "To be or not to be -olmak ya da olmamak-" sorusu şimdi her insan tarafından sorulabilir. Avrupa intihar etmeğe hazırlanıyor belki de. Bütün bunların karşısında insan ne yapmalıydı, ne yapabilirdi? Bu soruları sormak amacı ile yola çıkan bir film olmasına uğraştım Guernica'nın...

□ *Margit'in İspanya'ya, bir anlamda gerçeği bulmaya, "Guernica"yı görmeğe gitmesine neden olan heykeltıraş tiplemesi ile karşılaşıyoruz filmde, hem birden bire televizyondaki silahlarla, silahlanmayla ilgili programın arkasından, silahlanmaya silahlara karşı büyük bir anıt yaptığını anlatıyor bir maden ocağında. Bir umut ışığı gibi beliriyor bu tiplme, bilmem yanılıyor muyum?*

■ Marton Varga tiplemesi sorduğumuz soruların yanıtlarından biridir; düşünceleriyle ve eylemi ile. Bir umut ışığı elbette.

□ *Bunun yanında batıya karşı eleştirel bir bakış açısı da sergileniyor filmde, batıdan kesitler de gösteriliyor, Margit Bihari'nin "Guernica" tablosunu görmek için yola çıkışından itibaren sanırım.*

■ Margit'in İspanya'ya "Guernica" tablosunu görmeye giderken uğradığı Fkankfurt'da karşılaştığı çılgın gece yaşantısı batının bir yüzüdür aslında. Diğer yandan da film'de Margit'in gördüğü, dolayısiyle seyircinin de tabii,batı Avrupanın pasifist gösterileri var, bu da diğer bir yüzü.

□ *Filmin gerçekleşmesinde ne gibi güçlüklerle karşılaştınız?*

■ "Guernica" bir Macaristan (Mafilm-Objectiv Stüdyo, Budapeşte) Almanya (ZDF, Mainz) ortak yapımı biliyorsunuz. Bu nedenle bu tür bir filmi ortak bir yapımla gerçekleştirmenin güçlükleri oldu elbette. Fakat karşılıklı sorumluluk ve iyi niyetle giderdiğimiz bu güçlüklerden fazlaca sözetmek istemiyorum. Ancak şunu eklemek isterim ki, filmin anlatıldığı Picasso'nun "Guernica"sının Amerika'dan Avrupaya döndüğü 1981 güzünde, Heinrich Böll Bonn'da ikiyüzbin kişilik bir topluluğa şöyle diyordu: "Politikacılar bizim herşeye karşı kayıtsız kalmamızı istiyorlar. İstediklerini elde etmek için güçleri ve olanakları var ama, biz hiç bir şeye kayıtsız kalamayız. Çünkü, biz İNSANIZ."

□ *Macar sineması hakkında ne düşünüyorsunuz, kuşağınız ve sizden önceki kuşak yönetmenler için neler söylemek istersiniz?*

■ Macar sineması 20-30 yıllık bir süre içerisinde oldukça gelişmiş ve gelişen bir sinema sanırım. Değişik kuşaktan yönetmenler ayrı bir deyişle birlikte çalışıyorlar. Ama ortak olan toplumsal konuları ele almaları, toplumsal problemlere önemle yaklaşmaları. 15 kadar yönetmen uluslararası düzeyde çalışıyor ve önemli bir sinemayı gerçekleştiriyor bana göre.

□ *Türk sinemasını tanıyormusunuz?*

■ Türk sineması hakkında belirli bir fikrim yok. Yalnızca "Yol"u biliyorum, ilginç bir çalışma, güzel bir film.

□ *İlerisi için projeleriniz neler, yeni bir film çalışması ya da bir senaryo var mı, varsa bu ne konuda olacak?*

■ "Guernica" yeni bitti. Düşündüğüm bazı projeler var ama, şu anda kesinlikli bir çalışmam yok. Fakat sanıyorum bundan sonraki filimim de yine ana tema olarak tarihsel drama türünde olacak sanıyorum. ●

Archie Shepp, 1977

Archie Shepp ya da Siyah Halkın Belleği

ARCHIE SHEPP, 1937 yılında Lauderdale'de (ABD) doğdu. Müzisyenliği yanı sıra, öğretim görevlisi olarak Buffalo ve Massachusettes Üniversitelerinde görev aldı. Dambit ve Jazz Dergilerine müzik yazıları yazdı. Archie Shepp, jazz'ın Afrika müziği olduğunu ve ABD'deki zencilerin toplumsal savaşımlarında bu müziğin yardımcı olması gerektiğini savunuyor. Ne var ki, "Emotional-Cerebral" adlı parçası, ABD'deki zenci gettolarından çok, beyaz aydınlar arasında ilgi gördü. (Bu olguya konuşmasında değiniyor.) Shepp'in sanat müziği konusundaki görüşleri de ilginç. "Folk müziği", "sanat müziği" terimlerine karşı olduğunu söylüyor: "Çünkü sanat sözcüğüne inanmıyorum. Bu işlevsel değil, tersine pasiftir. Bu anlamda, boş zamanlarda dinlenmek amacı ile ilgilenilen sanat burjuvadır." Archie Shepp'in siyah Amerika müziğinin geleceğine ilişkin şimdiki görüşlerinde, hâlâ 60'lı yılların öncü akımlarının habercisini görenler şaşırabilir. ABD'de hemen hemen unutulan Archie Shepp, Avrupa'da, Dizzy Gillespie ile birlikte, yaşayan jazz müzisyenlerinin en ünlüsü durumuna geldi. Bu elverişli konumunu, blues'un ilk kaynaklarına, Gospel (İncil'den müzikli bölümler) ve Afrika müziklerine dönüş mücadelesinde kullanıyor.

● "Archie Shepp ya da Siyah Halkın Belleği", dergimizde jazz'a ciddi olarak eğildiğimiz ilk çalışma. Önemli jazz dergilerinden "Jazz Hot"dan aldık. Sheep ile Jerome Reese konuşmuş. Yarın'ın 6.sayısında jazz ustalarından Chick Corea ile yapılan bir konuşmada ve 5.sayımızdaki Müzik Özel Bölümü'nde de jazz'a değinmiştik ama, bu kez en kapsamlısını yayımlıyoruz. Konuşmada birçok ad ve kavram var. Bunlarla ilgili bilgileri dipnotlar biçiminde vermeye çalıştık. Konuşma jazz'ın tarihini de kapsıyor. Her bir dipnot ayrı bir incelene yazısına dönüşebilir. Biz de bundan yola çıkarak, jazz tarihine damgasını vuran önemli kişileri ve jazz kavramlarını gelecek sayılarda ele alacağız.

□ *1975'de yeni bir çıraklık dönemine girdiğinizi söylüyordunuz. O zamandan beri "Dollar Brand" ve "Niels Henning Orsted Pedersen"le Standard' lara[1], Horace Parlan ile de blues ve spiritual' lere ait kayıtlar yaptınız. Kaynaklara dönüşü tamamladığınızı düşünüyor musunuz?*

■ Evet, bu alanda artık yapacak bir şeyimin kalmadığını sanıyorum. Şimdi, biraz para kazanmak istiyorum; parasız gerçekleştiremeyeceğim önemli sayıda müzikal tasarım var.

□ *Teknik açıdan, saksofonda nereye geldiniz?*

■ Tüm tekniğim iyi bir üfleme üslubu elde etme çabalarıma dayanıyor. Bu konuda bazı sorunlarım oldu. Şimdi üfleme stilimi herşeyden fazla işleyerek normale dönmeye çalışıyorum. Hele yaptığım müziğin, son derece sert bateristler ve kötü mikro'larla, kesintisiz bir saat çalmamı gerektirmesi-ve bunun yıllarca bu şekilde sürmesi-sonuçta dudaklarımı zedeledi. Tümünün bileşimi de üflemenin niteliğini bozar.

Müzikal yönden kendime saptamış olduklarıma oranla, gerçekleştirebildiklerimden daha çok memnunluk duyuyorum. Fakat şu anda daha fazla yazmak, çalacaklarımı düzenlemek istiyorum. Jazz denilen anlatı biçimi, benden çok gençlere giden bir uğraşı. Benim yaşımda gelen bir adamın sakinleşmeye ihtiyacı vardır, bu kadar seyahat etmek zorunda olmamalıdır. Boulez ve Stockhausen gibi kompozitörleri göz önüne alırsanız, onların sürekli oturdukları bir konutlarının olduğunu ve özenle bakıldıklarını görürsünüz. Gerçek kompozitörlerdir onlar, "sahne hayvanları" değil. Bense kendimi bir köle gibi hissediyorum.

□ *Yine 1975'de Bechet, Coltrane ve Lacy'nin soprano üzerinde yapılabilecek herşeyi yaptıklarını söylemiştiniz, siz kendi çalış tarzınızı nasıl buluyorsunuz?*

■ Salt iyi çalmayı deniyorum, Stepple Chase' de (bir plak evi) yayınlanan son albümlerimin iyi bir düzeye ulaştığımı kanıtladıklarını sanıyorum. Üfleme sorunlarımın olduğu şu anda çok sıkı çalışmam gerekiyor. NHOP (Niels Henning) ile ikili çalışmamızda, sopranoda kendime saptamış olduğum düzeye ulaştığımı hissediyorum: Hiç Coltrane'in sesini taklit etmeye çalışmadım, çünkü kim olursa olsun, birini taklit edersem kendimi dalaveracının biri gibi hissederim. Onun beni andırır çalış tarzını yeğlerim ama, olduğumla yetinmek zorundayım. O kadar zor bir enstrüman ki! Bu kadar uzun zamandır böylesine iyi çalan Steve Lacy'ye saygı duyuyorum. Çok sık dinliyorum onu, gerçekten kendine özgü bir sesi var.

□ *60'lı yıllara oranla, bugün Jazz'ın daha iyi ekonomik koşullara kavuştuğuna inanıyor musunuz?*

Cecil Taylor, 1975

■ İyileşmek bir yana, daha da kötüleştiği inancındayun. Organizatörlerin bir konser için getirdikleri her öneride, Miles Davis'in, yerimde olsaydı, kazanacağı miktarı düşünmek üzüyor beni. Beni meşgul eden paranın kendisi değil, her zaman parası olmayanlarla anlaşmaya oturmanın yarattığı yoksunluk duygusu.

□ *Avrupa'da en azından göreceli bir üstünlüğünüz var. Sık sık turnelere çıkıyorsunuz.*

■ Avrupa'da jazz sahnesi nedir ki? O kadar önemsiz ki, hemen hemen hiç bir şey. En son Paris'te bir klüpte çalıyordum; biri, "Kenny Clarke geldi, kapıdaki kabadayıya bir iki sözcük yazar mısın girebilmesi için," dedi. Donakalmıştım: Ben, çocukluğumun kahramanı Kenny Clarke'ı bir kaç sözcük yazarak kulübe sokacaktım! Hangi gezegende yaşıyoruz biz?... Böylesi bir durumu o ana değin düşünemezdim. Meslekten olanların sık sık karşılaştıkları tutumları resimliyor bu olay. Hiç bir iş güvencemiz yok bizim...

□ *Şu son yıllarda yaptığınız plaklara gelelim: Bir gün bunların, alışılmış kalıplarda çalamadığınızı söyleyen eleştirmen ve müzisyenlere yanıt olduklarını söylemiştiniz.*

■ Bir şey kanıtladılar mı bilemem, fakat benim bu müziğe olan sevgime tanık olduklarını sanıyorum.

Şunu da belirtmem gerek: Bugün "fusion"[2] müziği adı altında yapılanlar, benim 60'lı yıllarda "Things have got to change" ve "Attica Blues" adlı plaklarımla başladı. Gerçeği söylemek gerekiyorsa, bu çeşit müziği Miles Davis ve Herbie Hancock'tan önce yapıyordum. ABC/Impulse (Plâk Şirketleri) ile anlaşmanın, albümlerimin onlara çok pahalıya malolmasıyla bozulduğunu hatırlıyorum: Yaptıklarımın ne pop ne de jazz oluşu, albümlerime ad verme güçlüğünde bırakıyordu onları. Ayrıca ben şarkıcılar ve elektrikli enstrümanlar kullanıyordum; oysa Sam Rivers[3] ve Pharoah Sanders[4] sürekli dörtlüleriyle daha yüksek plak satışlarına ulaşıyorlardı. Daha o zamanlar yapımcıların, jazz müziğinin popüler ve ticari müzik olamayacağı şeklindeki önerilerini duymak karın ağrıları veriyordu bana. Aynı yapımcılar jazz müzisyenlerinin şarkıcı kullanabilmeleri için gerekli ücreti ödemeyi reddettiler. Sendikalarının farklı olması nedeniyle, Birleşik Devletler'de şarkıcılar çalgıcılardan daha pahalıdır. Ve böylece sıradan sanat kalıpları ile halka dönük müzik arasında bir uçurum kazıldı.

□ *Müzisyenler, özellikle son yirmi yılda, Free-Jazz'ın yükselmesiyle, şarkıcı kullanmayı bırakmadılar mı?*

■ Miles Davis gibi kişiler artık şarkıcılardan faydalanmıyorlardı; eski ustaları kopye eden gençler de modellerinin yolunu izlediler. 50-60 yıllarının tüm Blue-Note yapımlarını dinleyin, hepsi de Horace Silver[5] ve Art Blakey[6] modelleri üzerine çizilmiştir. Sınırsız deneyim özgürlüğü olan tek kişi -Impulse yayınevinden- Coltrane'dir. O her istediğini kaydedebiliyordu. Onun artistik kanıların evriminde bir öncü olmasına gerektiği kadar dikkat gösterilmiyor: İnançları için dövüştü ve bunu o kadar iyi sürdürdü ki, sonuçta şirketi onu her istediğini yapmakta özgür bıraktı. Impulse'de ilk albümüm "Four For Trane", salt Coltrane'in kayıt seansını düzenlemesi ve yapımcı Bob Thiele'i bu plak için benim yazdığım tek motif olan "Rufus"u kaydetmeye zorlaması ile gerçekleşti.

Impulse, zamanının çok önünde olmasına rağmen "Attica Blues"u desteklemedi ve şimdilerde herkes aynı şeyi yapmak istiyor. "Things Have Got To Change" albümümden "Money Blues"u 45'lik olarak çıkarmayı bile teklif ettim Bop Thiele'a, fakat sanıyorum toplumsal sorunları çok anımsatması yüzünden, radyoda bir kere bile çalınmadı. Son kez, bir yapımcıya, kendimi Bunk Johnson ya da diğer ihtiyarlardan biri gibi hissettiğimi söylüyordum: "Bizi yolun kenarında bırakan tarihi geçiti izlemek ve Scott Hamilton gibi küçük beyazları bastırıp mat etmekten başka yapacak şey kalmıyor bize. Onlar, jazz'ın Reagan'ları, para kazanıyorlar..."

Theolonious Monk, 1973

□ *Herşeye karşın siz çok plak kaydedebildiniz...*

■ Önemli olan kaç plak yaptığınız değil, kazancınızdır; çok sayıda plak yapmanızı gerektirmeyecek kadar kazanmak önemlidir. Eğer yeterli gelirim olsaydı, kendi plak evimi kurarak büyüklerin asla kaydetmeyeceği sanatçıları yaratırdım. Bu yeteneksiz ve kokuşmuş kişilere, nasıl üstün nitelikte müzik yapılacağını, iyi ticari müziğin varolabileceğini göstermek isterdim. Rock'n-roll'a çamur atmak istemiyorum; fakat özellikle Amerika'nın bilmezden geldiği özde, bir Afro-Amerikan müzik varken, büyük plâk evleri sadece Mozart'a saplanmadan sanat müziğine daha çok yardım edebilirler.

Bu müzik can çekişiyor. Geçmişte artık...

Çok geçmeden, benim müziğim -sözde- jazz ölecek. Kaynağında varlığından bir şey kalmayacak, yaşamını Avrupa'da sürdürecek. Fakat, birşeyi nasıl kopya edeceğinizi öğrendikten sonra, artık model o kadar önemli değildir.

□ *Yine de genç müzisyenlerin onu ayakta tutmaya çalıştıklarını düşünmüyor musunuz?*

■ Kilisenin omuzladığı, siyahlara özgü tüm gereç, blues ve temel Afrika ritmi fikrine yakınlıkları ölçüsünde gerçekleştirebilirler bunu Jazz'ın temelini oluşturan, her siyah kilisede karşılaşacağınız bu ritmdir. Genç siyah müzisyenler bunun izini kaybettikleri, temel ritm ve blues'un özüne saygılarını yitirdikleri zaman, yalnızca -en basit haliyle- birer beyaz müzisyen oluyorlar.

□ *Arthur Blythe[7] ve Antony Braxtone[8] gibi sizden genç müzisyenler için düşündüklerinizi söyler miydiniz bize?*

■ Blythe'ın çalış tarzını beğeniyorum. Bazı yönleriyle Erle Dolpby'yi anımsatıyor bana. Fakat gerçekten "gelenekselin içinde" olduğundan emin değilim. Yukarıda sözettiğim temel niteliklere, salt 40'lı yılların klâsikleşmiş parçalarını çalarak sahip olamazsınız. Blythe'ın çalışında, melodi yönünden -belki ritm özelliklerini taşısa da- çok fazla Bird[9] duyamıyorum. Birçoklarının iddialarının aksine, büyük alto-saks'çıların sonuncusu olmayan Dolphy'ye yakın buluyorum onu. Dolphy ve Albert Ayler'ı[10] yakından tanıma şansım oldu; eleştirmenlerin onları ölçüsüz yücelten tavırlarında daha ihtiyatlı davranmaları gerektiğini sanıyorum. Bu dönemin en yetkin müzisyeni Coltrane olmuştur. Onun yanında Ernie Henry'nin ne müthiş bir alto'cu olduğu belirtilmiyor. Parker'dan beri belki tümünün en büyüğü, en özgünü Eric Dolphy'nin de çıraklık ettiği Cannonball Adderley ise unutuluyor.

Braxton'a gelince; onun, Afro-Amerikan müziği Batı Avrupa müziğine çok yakın, çağdaş deyimler içinde çaldığını söyleyeceğim. Brecher kardeşleri, siyah müziğe Braxton'dan daha yakın buluyorum. Salt siyah renk zenci olmak için yeterli değildir -ve birçok siyahtan çok daha esaslı zenci beyazlar tanıyorum. Zenci oluş tinsel bir yaşam, bir kimliktir. Antony'yi seviyor ve yaptığını beğeniyorum, fakat çok farklı yönlerdeyiz. Ben kendimi folklorcu bir müzisyen gibi görüyorum; beyaz müzik ve beyaz etkilerden sakınıyorum. Yaşım ilerledikçe, beyaz müzikle aramda ortak tüm nitelikleri indirgemeye çabalıyorum. Benim müziğimde, benim Afro-Hristiyan Amerika diye adlandırdığım, temelden gelişmiş öğeler esastır. Bu yüzden Stewie Wonder bizi böylesine aşırı coşturuyor. Stewie Wonder ve -örneğin- Parker ile Coltrane arasında bir akrabalık ilişkisi vardır: sonuçta tümü aynı nota ve "polyrythme"leri çalarlar. Jazz denilen siyah sanat müziği ve siyah halk müziği arasındaki bu akrabalık ilintisi bizim folklor türlerimizin bireşimini oluşturur. Bu mantık içinde, Afro-Amerikan kültürde jazz ve halk müziği arasındaki uyumsuzluklar daha da büyüyor. Bu belki de Ornette Coleman ile başladı. Storyville'in 1917'de kapatılarak, New Orleans

Dewey Redman, Ornette Coleman, Charlie Haden. New Port Jazz Festivali'nde, 1971

müzisyenlerinin Chicago'ya göç etmeye zorlanmaları kadar dramatik olmasa bile, New York'da da benzer bir yıkım yaşandı. 60'lı yıllar New York'unda kapatılan Harlem oldu:İşte "Jam-session"'ların sonu! 1958'e kadar, Freddie Hubbard, John Handy ve diğerleri'ne rastlama olanağı buiduğum, jamsession yapılan her yer ortadankayboldu. Ornette Coleman'ın 1959'da Five Spot'a ayak basması ile jazz'ın odağı yer değiştirdi, müzisyenlerin Harlem'den Greenwich Village'a toplu göçleri ile sonuçlandı. Simgesel bakış altında, göç, müziğin kendisine bayat veren topluluğu terketmesi anlamına geliyordu. Ve gerçekten de Coleman Harlem'e çalmaya geldiği zamanlar kabul edilmiyordu artık.

□ *Reagan yönetimine muhalefetin, 60'lı yıllarda olduğu gibi, müzisyenler arasında yanlı bir kültürel hareketi güdümleyerek, yeni müzik biçimlerinin uyanmasına hizmet edecek bir katalizör işlevi göreceğini düşünmüyor musunuz?*

■ Şaşarım! Siyahların çoğu rock dinliyor. Sözde jazz, artık, İspanyol klaket (topuk) dansı gibi can çekişen, ölen bir sanat haline geldi. Çocuklar jazz çalmak yerine televizyon izliyorlar. Blues, her renk ve her ırktan insanın beğenisini kazanacak halk müziğinin temellerini attı. Tabii, siyahlar insanlığa sundukları bu hediyeden bir şey kazanmadılar. Yaradılışında çok karışık bir yapıda, beklenmedik derecede acayip ve çarpaşık olan jazz, zor politik dönemler boyunca siyahlar tarafından hazırlandı. Bugünün insanı için fazla yoğun ve ayinseldir. Unutmayın ki, Monk[11] ve Parker müziklerini beyazların çalamaması için yarattılar ve başardılar. Bu müzik o derece karmaşıktı ki, iktidar (establishment) ondan kurtulmayı görev edindi.

□ *Evet ama, Parker ve Gillespie, müzikleri'nin klasik müzik kadar ciddiye alınmasını da istiyorlardı. Stravinsky, Debussy dinliyorlar ve siyah dans müziğiden sıkılıyorlardı.*

■ Ben o kadar emin değilim bundan. Onlar aynı zamanda kurbandılar. Düşünün ki, Ellington, en önemsiz senfonik orkestralara verilirken, hiç bir sübvansiyon görmedi. O çok daha inanılmaz şeyler yazabilir, Parker gibilerini kendisi ile çalmak üzere çağırabilirdi. Birkaç yıl önce birlikte çalmamızı isteyen Thelonious Monk ile görüştüm. Hayatımın rüyasıydı, fakat reddetmek zorundaydım, çünkü çok az kazanacaktım.

Dans müziğine gelirsek; ben çok önemli olduğunu düşünüyorum. Seyrek de olsa, müziğimle dans eden insanları görünce çok duygulanıyorum; çünkü dans, siyah müziğin özüdür. Parker'ın müziğinin de esası buydu. Zaten 40'lı yıllarda Filadelfiya'da "bop" ve "slop" denilen ve be-bop[12] müziği üzerinde oynanan iki dans vardı. Siyahlar o kadar çok sayıda dans yarattılar ki, çoğu unutuldu.

□ *New York, çeşitli müzikal stil ve kültürler için bir pota oldu ve olmakta devam ediyor. Orada jazz salsa'ya [13], hatta şimdilerde Reggae'ye karıştı.*

■ Evet ama, Reggae, özel ritmli blues'dan başka birşey değildir. Ray Charles[13] ve Sam Cooke'un etkilerini çıkarırsanız ne kalır geriye? Evet önemli bir müziktir ama, bu konuda da Amerikan siyahlarının katkıları küçümsenmiştir: Reggae, saf Jamaika müziği değildir; çünkü oralı müzisyenler, siyah Amerikan müziğinin gelişiminden sürekli haberdar olmuşlardır.

Jazz sanatsal bir biçimdir diyerek, kendine özgü birşeyi, siyah folklorun biçimsel bireşimini, uzunlamasına gelişimini, temel gereçlerimizin yeniden eritilip, tekrar kalıba döküşülüşünü züppe bir deyimle anlatmaya çalışıyorum: Basie, Kansas'ın "hoe-downs", "folk-blues" ve "work-songs"larının[15] yenileştirdi. Şimdilerde, siyahlar Beyaz Amerika ile bütünleştikçe bu gelenekler kayboluyor.

□ *Bununla birlikte ritm açısından Stravinsk'den çok şey öğrendiğini itiraf eden Miles Davis gibi bazı büyük siyah yaratıcıların klasik batı müziğinden etkilendiklerini düşünmüyor musunuz?*

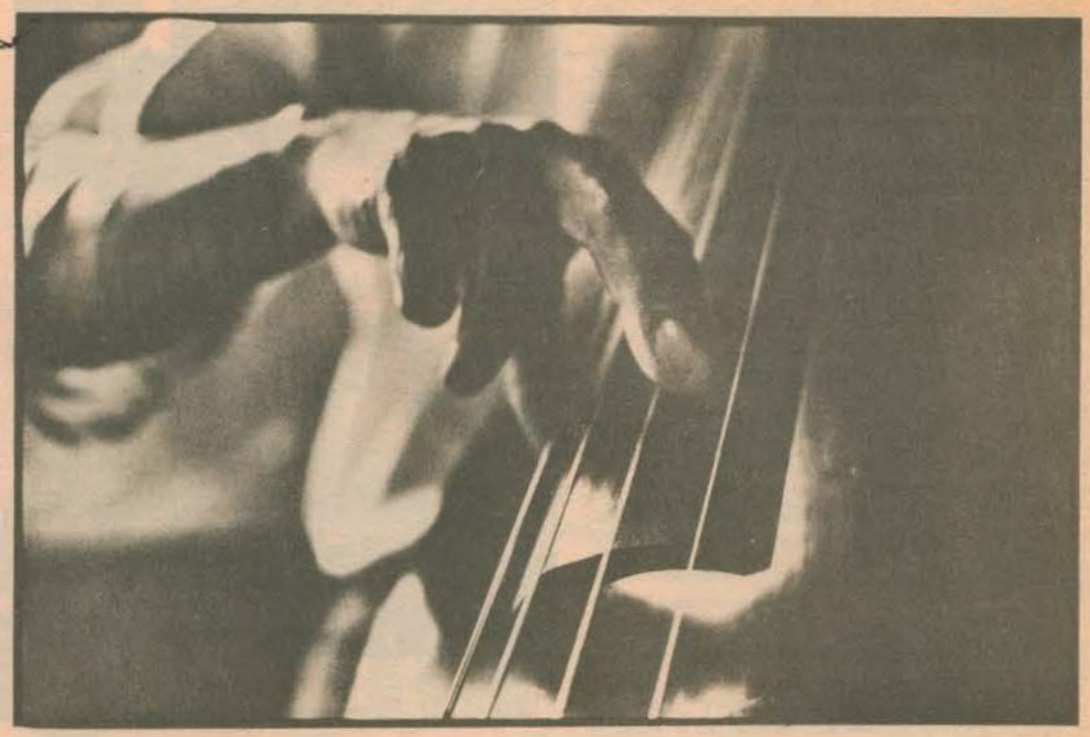

Richard Davis, 1967

■ Hayal bile edemiyorum. Bir saniye düşünün: Bir beyazın ritmik olarak bir siyahı etkileyeceğine nasıl inanabilirsiniz? Daha önce bir siyahı dans ederken gördünüz mü? Eğer neşe, hırs ve saf bir aşkla müzik yapan birini duymak istiyorsanız, yapacağınız tek şey İtoori'lere gidip bir pigmeyi dinlemektir: Bir kuruşu yoktur ama, tanrı için, yağmur için çalar. Çağımızda bunu yapan bir beyaz gösterin bana!

Ben bir Amerikalı değil, Afro-Amerikalıyım ve bunun her zaman böylece kabul edilmesi'ne büyük önem veriyorum.

Bakın, babam hillbilly, country ve western'lere hayrandır. Bense bütün bunlardan iğreniyorum; çünkü, bu imgelerin altındaki anlam tiksindiriyor beni. Ben babamdan daha saplantılı, hatta biraz akılcıyım. Bazen politik fikirlerim estetik yargılarımı durduruyor....

Jazz dainia çağını yansıttı: Dünya daha ayarlı, kontrollu bir atmosfere gireli beri, jazz da daha sıkıcı olmaya yöneldi. Artık herkesin çalabildiği bir müzik türü oluyor; nihayet, yıllardan sonra, beyazlar da blues yapabiliyorlar! Yakında siyahlar, belki blues'un efendisi bile olmayacaklar.

□ *Son plaklarınızı "spiritual" ve eski folk repertuarına ayırdınız. Ve bunların, kaybolma yolundaki bir müziğin yeniden bulgulanması için gençlere sunduğunuz belgeler olarak kabul edilmesi gerektiğini söylediniz.*

■ Doğru, fakat çok kişiyi ilgilendirmeyecekler. Bu konuda kendimi aldatmıyorum:Jazz, bir avuç kolleksiyoncu ve uzman çevresinde yaşayan seçkinler müziği durumuna geldi, tam anlamıyla halk müziği olmaktan çıktı. Fransa'da konserlerime gelen gençlerin çoğu bir jazz müzisyenini dinlemeye değil, sözde bir "free-jazz"cıyı duymaya geliyorlar. İşte, yıllardır "avant-garde" müzik çalmamama karşın Fransızların yorumu.

□ *Son bir soru: Karamsarlığınıza karşın, gelecek yıllarda jazz'ın gelişimini nasıl tasarlıyorsunuz?*

■ İlerleyeceğine inanmıyorum. Bundan dolayı, jazz'ın bütünlüğünün korunması ile yakından ilgili kişilere ve ciddi incelemelere gereksinmemiz olduğunu sanıyorum. Son yaptığım piyano albümümün kaydedilme nedeni buydu, yapımcımın fikri olmakla birlikte, ben de büyük mutluluk duydum bundan; çünkü, Scott Joplin'in[16] "Maple Leaf Rag"ini, devrinde çalındığını düşündüğüm şekliyle çalma fırsatı buldum, -katı, "jerky" şekliyle değil.

Sonuçta, insanların gitgide daha az dinlemesiyle, jazz'ın esin kaynakları kuruyacak ve siyah gençlik başka şeyler çalacak.

□ *Reggae, salsa, funk ve jazz arasında bireşim olasılığı ile ilgilenmiyorsunuz...*

■ Neden ilgileneyim? Benim, bana ait olan bir klasik müziğim var: Ellington, Coltrane, Parker... "Taklit" beni ilgilendirmiyor. Dans müziği olarak bir yararı olabilir. Ben de diskoteklere gidiyorum, fakat sizi düşünceye sürükleyecek müzik türü bu değildir. 60'lı yıllar ortalarındaki plaklarımla, ben bu "fusion" müziğinin doğuşunda rol aldım ve asla saygınlık görmedim etkinliğimden dolayı. Sabit ve sürekli bir ritm üzerine "Improvise" (doğaçlama) bölümler kapsayan elektronik müziğin mimarlarından biriydim. Şimdi bu kitlelerin üretim biçimi olduysa artık başarılı değildir. Yaratıcı olarak bulaştığım bu türde çalıştıktan sonra başka şeyler yapmak istedim. Ve şimdi, 44 yaşına geldikten sonra, hiçbir şey için ödüllendirilmediğimi, yaptıklarımın önemsizliğini farke-

Duke Ellington, Cootie Williams, Herbie Jones, Mercer Ellington, Cat Anderson, 1967

Miles Davis, 1969

diyorum. Bu bir gerçek, salt kendim için değil, tüm diğer sömürülmüş siyah yaratıcılar adına konuşuyorum. Beyazların siyahlara gösterdikleri ilgi hiçbir zaman masum değil, beklentilerinin sonucudur. Siyahlarsa, güneş gibi sürekli enerjilerini vermek zorundalar.

□ *Avrupa'da en azından size karşı dürüst bir ajan buldunuz...*

■ Evet, Gerard Terrones çok iyiydi. Dürüstlüğü beni duygulandırıyor. Fakat o, çok açık yürekli olduğunuz zaman kazıklandığınız "iş"lerin içinde. Bir kaç kez bu nedenle baskı yapmak zorunda kaldım: Benim için mümkün olan en yüksek miktarı kazanmasına çok önem veriyorum. Yardımlarında sürekli en fazla çabayı gösterdi. Bana sürekli bir iş bulmasına, -ki hiç bir Amerikalı girişimci yapmadı bunu- büyük saygı duyuyorum. Beni diğerleri gibi sömüremeyeceklerini anlayan yapımcılar yüzünden, -60'lı yıllarda- kendimi tanıtmakta ne kadar güçlük çektiğimi hiç unutmayacağım! Günümüzde her şey satın alınıyor, insanlar bile...

□ *Doğru, fakat yine günümüzde, kimse uzun süre ününü koruyamıyor....*

■ Haklısınız, o kadar çok kendini satmaya çalışan var ki! ●

1 Standard: Gospel anlamında.
2 Fusion: Jazz kalıpları ile diğer kalıpların birleşmesi. Örneğin, Jazz rock, pop jazz vb.
3 Sam Rivers: Ünlü tenor saksofoncu. 64'de Miles Davis, 67'de ise Cecil Taylor ile çalıştı.
4 Pharoah Sanders: 66 yılında John Coltrane ile çalışmış bir tenor saksofoncu.
5 Horace Silver: Cool azz'a (Miles Davis'in önayak olduğu bir tür) tepki olarak ortaya çıkan hard-bop (bin-bop'un yeniden elealınışı) akımının temsilcilerinden.
6 Art Blakey: Müslüman zenci cazcılardan. Abdullah adını kullanır. Ünlü Jazz davulcusudur. Hard-bop akımını seçenlerdendir.
7 Arthur Blythe: Avant-garde (öncü) jazz'cılardan.
8 Antony Braxton: Ünlü bir jazz'cı. Alto sax, klarnet, bass klarnet, soprano flüt çalan çok yetenekli bir müzisyen. Nisan 1945 Chicago doğumlu. Çağdaş jazzcılardan Chick Corea (Bkz. Yarın, sayı:6) ile beraber çalıştı.
9 Bird: Burada kastedilen Charlie Parker.
10 Albert Aylar: Saksofoncu. Avant garde (öncü) jazz yapıyor.
11 Thelonious Monk: Jazz ustalarından biri. Jazz'a yaklaşımında Archie Shepp ile uyum sağlıyor. Charlie Parker ile birlikte "beyazlar blues çalmasın" sloganını savunuyor.
12 Be-Bop: 1955 ile İkinci Dünya Savaşı arasında gelişen bir eğilim.
13 Salsa: Küba ritmleri ve jazz ile birlikte, Afrika ve Latin ritmlerinin bulunması. Bu tarzın en iyi temsilcilerinden biri ünlü "Santana" grubudur.
14 Ray Charles: Ünlü blues şarkıcılarındandır. Piyano, org ve saksofon çalar. Onun için "rock'n roll'un ticari yapısı ile gelişmiş, jazz'ı en iyi icra eden ve her iki ekolün eleştirmenleri tarafından beğeni kazanan ender kişilerden biri" olarak sözedilir.
15 Zenci işçilerin tren rayları döşerken söyledikleri şarkılar.
16 Scott Joplin: Ragtime türü besteler ile tanınmış bir jazz'cı. Ragtime Birinci Dünya Savaşı öncesinde yalnızca piyano için yapılmış parçalardan oluşur. Zenci work songs'larından yada dini (spirituals) parçalardan türemiş bir türdür.

Ellerimizle: Şimdi Ölülerimizi Taşıyan

Yanan bizdik hep, siz kömür sandınız
bizdik, kemiklerimizdi yanan, ısıtan evlerinizi
odanızı ışıtan, yemeğinizi pişiren, çarklarınızı çeviren
bizdik kara elmasınız törenlerinizde övülen

Biz ocaklardan hep cesetlerimizi çıkardık
siz hep kömür sandınız
-grizu patlar tavan çöker, tanrı korur tanrı esirger-
kadere söver gazeteleriniz unutulunuz sonra
yenilenir vardiyalar mezarlarımıza döneriz yine
kendimizi kazarız orada siz yaşayasınız diye

Birgün yine çıkacağız ocaklardan
bu kez başka olacak ama, büyük olacak
güneşi, güneşimizi taşıyacak
şimdi ölülerimizi taşıyan ellerimiz
ışıtacağız dünyayı hiç sönmemesine
duyuracağız insanlığımızı, gücümüzü duyuracığız
biz de ısınacağız, biz de ısınacağız.

Murat Yetkin

PORTR
Fotografç

1. DORE GÜNEL
2. EREN ÖZERDİM
3. ÇETİN VURAL
4. ÇİĞDEM ÖNGEN
5. ALİ RIZA AKALIN
6. BÜLVİN EREM
7. EREN ÖZERDİM
8. SONGÜL ÖZTÜRK

1

2

Fotograf sanatının dallarından biri olan portre fotografçılığına kısaca bir göz atalım.

Portre fotografı ve fotografçılığı fotograf sanatının en güç çalışmalarından biri olduğu kanısındayım. Sanatçının konuyu tam olarak yorumlayabilmesi ve izleyiciye aktarabilmesi için konu, model ve fotografçı arasında tam bir uyum olması gerekmektedir, aksi halde çekilen portre sadece ruhsuz bir insan yüzü tasviri olacaktır. Burada sanatçının yorumlayacağı yaşayan sevinen, ve bir yaşam savaşı veren insandır.

1850'li yıllardan bu yana üzerinde çalışılan ve belli bir evrim geçirmekte olan portre fotografçılığı çağımızda yeni ve değişik boyutlar kazanmıştır. Portre, fotografı, sadece yüzü içine alacak biçimde çerçevelenmiş spot ve reflektörle klasik olarak aydınlatılmış nötr bir yüz tasvirinin objektif yardımıyla karta aktarmak değildir. Portresi yorumlanan insanın sevincini, sıkıntılarını, dürtülerini, özlemlerini ışık, kompozisyon estetik unsurlar içinde sanatsal kayguyla yorumlayıp fotograf kartına dürüst bir biçimde aktarabilmektir. Fotograf kartındaki yüz izleyiciye birşeyler anlatabilmeli ve sanatçının yorumu doğrultusında etkileyebilmelidir.

1850'li yılların portre ustalarından Felix Nadar'ın yorumladığı yüzler yüz yıl sonra bala bizi etkilemekte ve düşündürmektedir. Fotografın titieni olarak tanınan Nadar'ın objektifinden A. DUMAS, FRANZ LİZST, BEAUDLAIRE, GEORGE SAND, ROSSİNİ, DELACROIX gibi ünlü düşünür ve sanatçılar geçmiştir, Felix NADAR'ın en büyük özelliklerinden biri kesinlikle retus'a karşı olmasıydı insan yüzünün fiziki ve duygusal karakterinin olduğu gibi karta yansımasından yanaydı o yılların teknik olanaksızlıkları sa-

8

7

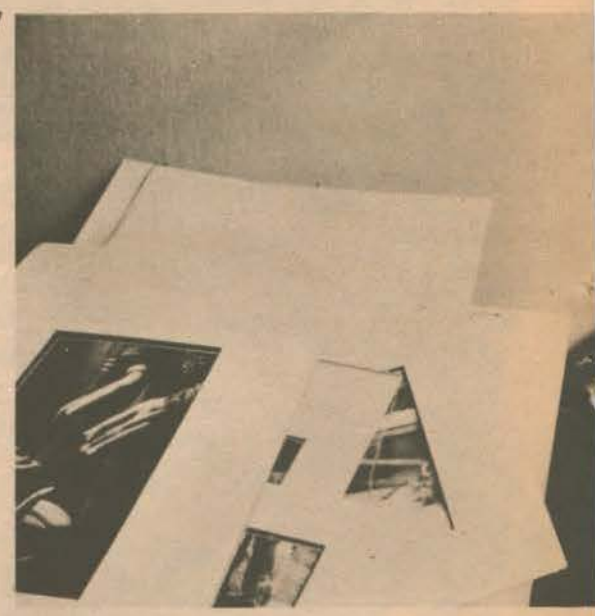

3

4

lığı

ı açısından olumsuz etkileri de bera-
ıde getirmiştir, buna karşın o yıllarda
ır, Margaret CAMERON ve daha son-
mogen CUNINGHAM gibi ustaların
i yorumlarını görmekteyiz ve o fotog-
r çağının belgesi niteliğindedirler.
üzyıl sonra çağımızda çok şey değiş-
olmasına karşın hala o yıllarda yaşa-
fotograf ustalarının fotografları baş
özelliklerinden bir şey yitirmemiş
gerektir. Çağımızda teknik olanaklar
ış, görüşler anlatım tarzları ve yorum
mıştır, bu da portre fotografçılığında
k anlayış sınırlarını zorlama hatta aş-
roluna gitmiştir. Sanatçı konuyu da-
ızla etüt etmekte gözlemekte, araştır-
a ve kendi duygusal yapısına uydura-
yorumlamaktadır. Gerek stüdyo ge-
dış çekimlerde hayal gücünün sı-
nın aşmakta ve yeni anlatım getir-

mektedir.

Bunda da teknik olanaklar'dan yararlanmaktadır kuşkusuz, ama önemli olan sanatçının düşünce yapısı ve düş gücüdür ve bu bir evrim içindedir ve biz fotografın ve sanatçının geçirmekte olduğu evrimi somut olarak izleyebiliyoruz.

tarihinde açtığı portre fotografları sergisini küçük ve sınırlı bir örnek olarak verebiliriz. Portre fotografı artık sadece yüzü içine alan kompozisyondan kurtulmuş ve özgür bir biçimde yorumlanır olmuştur. İzleyicide artık bu tür fotografları anlayabilmekte, özümleyebilmektedir, öyleki portre fotografında da sürrealist (Gerçeküstü) anlatıma gidilmektedir. Her ne kadar fotografta özellikle portre fotografında sürrealist anlatım fazla denenmemişse de bundan böyle bir çok sanatçının yorumlarında izleyeceğimiz kanısındayım. Portre fotografında sürrealist anlatım diğer tarzlardan daha güç koşullarda gelişmektedir. Sanatçı hayal gücünün sınırlarını zorladığı gibi teknik olanaklarında ustaca kullanmış olması gerekmektedir. Sanatçıyı zorlayan unsurlardan biride izleyici olmaktadır. Ülkemizde fotograf izleyici potansiyeli artmakta ve bilinçlenmektedir, ancak fotografta sürrealist anlatıma hazır olmadığı kanısındayım, yinede bu tür çalışmaların yapılması ve izleyiciye sunulması sanatçı izleyici arasında kurulacak kontak bu tarz fotografın benimsenmesinde katkısı olacaktır. Bu yazının içinde verilen fotograf örneklerinde portre fotografındaki gelişmeler sanırım biraz olsun izlenmektedir.

Kısa bir süre sonra portre fotografındaki her tür (Örneğin reklam amacıyla olsun insanın yaşamından kesitler olsun) anlatım gerçek üstü kurguya dayanarak yorumlanacak ve izleyiciye sanatçının anlatmak istediği doğrultuda mesaj iletecektir, en önemlisi izleyici'de fotografa bakarken algılayabilmesi için hayal gücünü zorlayacaktır, inanıyorumki bu da fotograf izleyicisine yeni görüş açıları kazandıracaktır. Nadar'dan bu yana fotografın ve sanatçının geçirdiği evrim, yılda insan düşünce yapısının geçirdiği evrimle eş değerdedir. Teknik olanaklar başdöndürücü bir hızla değişir ve sanatçıya kolaylıklar sağlarken gerçek sanatçılar için her zaman bir araç olarak kalacaktır, sanatçı'nın izleyiciye sunmaya devam ettiği yapıtları gözünün, beyninin ve yüreğinin ürettiği yorumlar olacak ve çağının birer belgesi olarak bir sonraki yüzyıla aktarılacaktır.

EREN ÖZERDİM (AFSAD)

5

6

Mim Uykusuz'u yitirdik...

Mustafa (Mim) Uykusuz 1922 yılında Akhisar'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini doğduğu ilçede tamamladı. 1940'da İstanbul DGSA Resim bölümüne girdi. Öğrenimini yarıda bırakmak zorunda kaldı. İlk karikatürü 1938 yılında yayımlandı. 1945' den sonra basında sürekli yeraldı. Başlıca şu dergi ve gazetelerde çizdi: İstanbul Ekspres, Dünya, Ulus, Gün, Marko Paşa, Malum Paşa, Medet, Akbaba, Karikatür, Tef, Dolmuş, Taş, Taş-Karikatür, Zübük, Papağan, Özgür İnsan, Cumhuriyet. Ayrıca karikatürleri sekiz ülkede yayımlandı. "Sosyal Karikatürler Albümü", "Nasreddin Hoca" ve "Hürriyet Karikatürleri" adlı üç albüm yayınladı. Gazeteciler Cemiyeti'nin düzenlediği yarışmalarda dört ödül, Sanayi'76 Karikatür Yarışması'nda Başarı Ödülü aldı. Ayrıca İtalya'da yapılan Bordigera yarışmasında da Senato Ödülü'nü aldı.

Mim Uykusuz, toplumsal sorunları karikatür sanatımıza ilk kez taşıyan birkaç karikatürcümüzden biridir. Karikatürümüze sınıfsal bir kimlik kazandırırken, ünlü Marko Paşa dergisinin tek çizeri oldu. Kendisinden sonra gelen kuşak, Mim Uykusuz'un derin çizgilerini taşır. Hem sınıfsal bakış açısında, hem estetik düzeyde. Toplumcu gerçekçi anlayışın ilk taşlarını döşemesi bakımından, karikatürümüzün tarihinde anılacak bir yer kazanmış; Cemal Nadir ve Ramiz' in açtığı yolu yeni bir ufka yöneltmiştir. Şu sözlerinden öğreneceğimiz çok şey var:

Mim Uykusuz, 29.10.1962

"Mizahın yapısında yanlışları görme, aksaklıkları ortaya koyma, toplumun ya da toplumu yönetme durumunda olanların kusurlarını, davranışlarındaki terslikleri yansıtma vardır. Bu bakımdan doğrudan doğruya toplumun hoşnutsuzluklarını dile getirir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, toplumun ağzı, dili görevini görür. Konuları alaylı, kolay okunur, kolay anlaşılır biçimde ortaya koyması toplumla olan bağlantısını kısa yoldan sağlar. Kestirmeden gider, az söyler, öz söyler, etkili söyler(...)

"Bazı toplumların, özellikle dertleri çok olan toplumların, mizahı, neşelerini bulma aracı olmaktan çok, uyarıcı bir araç olarak kullanmaları gerekir. Sözünü ettiğiniz neşeli, hoşgörülü, eğlendirici mizah bence toplumun kaymak tabakasının mizahıdır. Bu mizah biçimi hiçbir zaman toplumun büyük kesimini kapsayan, sıkıntılar içinde boğulan, yaşamını daha iyiye götürebilmek için çaba harcayan, sıkıştırıldığı dar çevreden kurtulmaya uğraşanların mizahı değildir(...)

"Ben ezilen sınıfın arasından geldim, onları aksettirmeye çalıştım. Herhalde bir şeyler yaptım, zannediyorum. Yapmak isteyen yapabilirdi bunları..." Karikatür sanatımızın toplumcu gerçekçi çizgisi Mim Uykusuz'u unutmayacak. Onu saygıyla, sevgiyle anıyoruz.

• YARIN

İki İstirahat

Şvayk Panayırı Geziyor

Ali Cengizkan

● (Sen mi çağırdın bunu?, dedi bay D.

Bir hata mı işledim yoksa?, dedi küçük A. Jaroslav Haşek'in 100. doğum yıldönümü 24Nisan 1983'te kutlanıyor ya, hem onu anarız, hem de şiir pazarının gerçeklerinden sözeder, biraz eğleniriz diye düşündüm.

Seninle de eğlenmesinler sakın?, dedi bay D.

Eh artık c kadar da olur, dedi küçük A., nasıl olsa 23 Nisan bütün küçüklerin bayramı.)

● .....

Arkadan gösterip büyük başarı
Kırar peşpeşe barikatları
Nereye gitse, ne yapsa hep
Aynı şarkıyla kıpırdar dudakları
"Ah vatan, canım vatan
Yıkamaz seni hiç bir yel
Kayzerde varken bu el."

(Şarkısı bitince, Hoşgeldin Şvayk, dedi küçük A. Nereden nereye değil mi? 1. Dünya Savaşı'nda, 2. Dünya Savaşı'nda, Karakolda, şimdi de Yazınsal Pazarda'sın.

Kötü birşey yapmadım ya, dedi Şvayk. Eskiden 'Saba ola, hayr'ola' denirdi, şimdi herkes 'Pazar ola, hayr'ola' diyor. Herkes satış peşinde, dolayısıyla etiketlenmek ve etiketler de önemli. Bay Haşek de, bay BB de ne beni, ne de kendilerini pazarladılar; pazarladıkları, sergiledikleri yalnızca kişilerin, kurumların ve toplumların iç çamaşırlarıydı. Biliyorsun ben de köpek pazarlardım, pazarlarım. Sokak köpeklerini ehlileştirip satıyorum. Bir keresinde...

Şvayk, dedi küçük A.,hazır söz pazardan açılmışken, birkaç gündür buradasın, nasıl buldun yazınsal pazarı?

Bir kez, dedi Kahraman, mevsim sonu satışlar olduğu için belki de, bir sürü defolu mal satışa sunulmuş. Herkes de kanıp alıyor gördüğüm kadarıyla. Oysa, hele sanatsal ürünün mevsimi geçmez aslında, dolayısıyla indirimlerden kuşkulanmak gerek. İkincisi, iyice bir yoklamak gerek ürünü.

Bir keresinde şişman, kırmızı balon suratlı adamın birinden bir Dobennan almıştım. Eve giderken yağmur başladı. Eve ulaştığımda tasmanın içindeki uyuz ve kırpılmış bir çoban köpeğiydi; boyaları akınca, yüzünden de makyajı düşünce anladım kazıklandığımı. Ama o gün bu gündür her köpeği 16 deneyden geçirmeden almıyorum. Yani okurun da ozanları ya da ürünlerini böyle deneylerden geçirmesi gerektir. Bir de şu var, sen epeydir mırınır edip duruyorsun, *yazınsal pazar* diye. Aslında şöyle bir baktım da, pazar değil *panayır* var gibime geldi.

Biraz örneklesene, dedi küçük A.

Valla, dedi Kahraman Şvayk, bir *Gösteri* dergisi aldıydım, Şubat 83, yolda okurum diye. Orda Süreyya Berfe'nin konuşmasına denk geldim. Eskiden Arşidük Ferdinand böyle konuşurdu ve kimse ses çıkaramazdı tabii, ne de olsa kral. Ama şimdi vururlar adamı. Bak ne diyor Berfe: "Attila İlhan Meraklısına Notlar'da genellikle kendi propagandasını yapıyor. Bu kadar sağlam bir snob edebiyatımıza ne geldi, ne de gelir. Türkiye'nin de atom bombası yapmasını öneren bu şöhretzede "Türkiye'li Şair"i armağan ettikleri için okur, yazar ve yayınlar milletine şükran borcumuz vardır." Söyledikleri son derece doğru, sen de katılırsın herhalde. Ama bu konuda okur, herhalde kızılacak en son adamdır. Ondan önce sanatçı ve yayımcı suçlanmalıdır. Niye mi? Örneğin Berfe, aynı söyleşide 'şiirimizin, edebiyatımızın, sanatımızın batı mukallidlerinden, düzenbazlardan, zamâne havarilerinden, züppelerden, kültür ataşeleri ve sairelerden kurtulmasını' diliyor. Bu dilek de yerinde, ama gerçekleşmesi konusunda içtense, insan bütün bunları *Gösteri* dergisinde mi dile getirir? Orada dile getirmenin bu dileklere ters olduğunu bilmiyor mu Berfe? Neyse, söyletme beni, sen daha iyi bilirsin.

Yani, dedi küçük A., bu durumların eğlencelik bir görünüme yol açtığını söylüyorsun ve bunun da kapitalist üleşime denk düşen *yazınsal pazar* sözüyle değil, prekapitalist-feodal döneme ilişkin *panayır* sözüyle karşılanabileceğini söylüyorsun, yanlış anlamadıysam?

Tam da, dedi Şvayk, gözlüklerini düzelterek beş numara camın arkasından gözlerini kırpıştırdı. Bir keresinde bir adam gelmişti köpek almaya. Hem ucuz olsun diyordu, hem cins. Hem yırtıcı olsun diyordu, hem de beni ısırmasın. Hani siz dersiniz ya, 'ne şiş yansın, ne kebap'. Bunlarınki de o hesap.

Biliyor musun, dedi küçük A., Ece Ayhan'ın *Melâhat Geçilmez* şiiri şöyle bitiyor: "Çanakkaleli Melâhat'ın törenine polis bandosu da katılmıştır. (Galiba, şişi de kebabı da yakmadan idare edenlerin cenazelerine hep bandolar katılacak.)

● (Bir de şu var, dedi Şvayk, sizin şarkılarınızı da dinlemeye çalışıyorum. Ama şiirinizi de izlediğim için bazen şaşırıyorum doğrusu. Nazım Hikmet'in, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın, Ahmet Muhip Dıranas'ın şiirleri şarkı sözü olarak kullanılıyor ve fakat sahiplerine bir atıfta bulunulmuyor. 'Şimdi sen de artık herkes gibisin', 'Dışarda kar yağıyor', 'Bense hanımeli kadar beyaz' gibi dizeler ve daha birçoğu böyle aşırma örnekler.

Yani patent sorunu diyorsun, dedi küçük A. Dolayısıyla da yine *yazınsal pazar*'ın değil bir önceki döneme ilişkin *panayır*'ın olduğunu söylüyorsun. Belki de haklısın. Ama birşey söyliyeyim: Aktardıkların bir geçişe ilişkin aksaklıklar aslında ve geçiş süreci tamamlandığında durum çok daha kötü olacak. Çünkü sanatsal yapıtın üretim biçimi de yazınsal pazara bağımlı hale gelecek, daha doğrusu onu kuyruğunda yürüyecek ve yazın, gerçek işlevinden kopacak. Ne yazık ki durum bu ve sanatçılar olarak yapacağımız çok şey var, çok şey.)

● (Bizim orda en beğendiğim şey ne biliyor musun?, dedi Şvayk, televizyonda Nejdetkaya Evliyagoçka'nın *Şiir Dünyası* isimli programı. Yani ben hazırlasam ancak o kadar hazırlayabilirdim, çok güzel, vecize. Her programda yirmi-otuz şiiri örnek olarak okuyor, ama ne okuma. Görmemişsen burada sana nasıl okuduğunu göstereyim istersen. (Küçük A.'nın Hayır, Sağol, anlamında el-kol işaretleri.) Şimdi sen o işaretleri yapınca bak iyice benzettin. Şiir öyle el-kol işaretleriyle de yalanarak daha güzel okunuyor, insan sanki yaşıyor o anı. Ben lisedeyken bir arkadaşım vardı, konuşurken elini-kolunu çok oynatırdı, sonra bu yakınlarda karşılaştım, trafikçi olmuş...

Kusura bakma, dedi küçük A., sözünü keseceğim ama o verdiğin isim bana uydurma gibi geldi, bir. Sizin orda öyle programlar olduğunu sanmıyorum, iki.

Yoo var, dedi Şvayk. Emin ol ki var. Sonra okuduğu şiirler hep birinci sınıf. Yani aşk, tabiat, bahar, memleket, vatan, milliyet şiirleri. Bak sana o şiirlerden bir örnek daha vereyim. Başta okuduğum şiir de onlardandı zaten:

Bizim moruk bekçimiz
Ölmiyecektir asla
Çünkü şeytan götürecek onu
Cehennemdeki adasına,
Arabasına attığı gibi gidecek
Sopa yiyip yerlere düşecek
Ey cehennem şeytanları
Nerde bulursunuz böyle bir yakacağı.

Sonra bi de bu var:

Prag'a gittim bir gün sucuk almaya
Rastladım yolda bir sivrime budalaya
İblis filan değildi, bekçinin ta kendisi
Öyle bir kaçtım ki, kaçırdı keçileri.

Yalnız ben bir şeyi anlayamadım, diye sürdürdü Şvayk. Bu program yayımlanmaya başladıktan sonra, diyelim iki yıldır, ortaokul ve liselerde edebiyat derslerindeki başarısızlık oranı artmış. Ben bunun nedenini anlayamadım. Tanrı büyüktür tabii, yine de büyüktür.)

● (Biliyor musun, Jaroslav'ın öldüğüne inanmıyorum ben, dedi Şvayk., mutlaka benden bıktığı için izini kaybettirmiştir. Bir zamanlar bir köpeğim vardı. Çok iyi davranıyordum ona, yemeğini veriyordum, gezdiriyordum. Hatta bütün gün yanımda tutuyor ve konuşuyordum onunla. Bir gün kayboldu. Sonra çöp tenekesinde bulmuş komşular : Ölü taklidi yapıyonnuş. Yani diyorum herhalde Jaroslav da bu yola başvurdu. Sonra Prag'ın kenar mahallelerinden birinde otururken bir komşum vardı,.....)

(Bandı burada kestim, herhalde iyi ettim. Küçük A.)

● (Türkçeye 1968 yılında çevrilen Kahraman Asker Şvayk adlı romanı dünya edebiyatının sarsılmaz romancılarından Jaroslav Haşek'e büyük ün sağlamıştır, dedi bay D. Yukarıdaki konuşmalarından da anlayacağınız üzere, Şvayk keskin zekalı ama yine de saf bir kişiliktir. Yazar zaman zaman ona bürünür, zaman zaman onun davranışlarıyla alay eder. Birinci Dünya Savaşı'na soktuğu kahramanını sağ salim geri getirecekti, 1923 yılında ölmeseydi. Şimdi Şvayk üzerine kitabın girişine yazdıklarını okuyalım:

"Büyük devirler, büyük insanlar yaratır. Napolyon'un şöhretinden yoksun kahramanlar vardır yanlış anlaşılmış ve utangaç. Ama onların kişiliklerini inceleme, Makedonyalı Büyük İskender'in namını gölgede bırakabilir. Prag caddelerinde dolaşan bir adam görürsünüz. Üstü başı perişandır ve kendisi yeni zamanların tarihinde oynadığı rolün farkında bile değildir. Kendi yoluna gider utangaç. Kimseyi rahatsız etmez. Kimse de rahatsız etmez onu. Gazetecilerin, onunla bir röportaj yapmak, akıllarına bile gelmez. Eğer ona, adının ne olduğunu soracak olursanız, size son derece çekingen ve alçakgönüllülükle, "Adım Şvayk," diye cevap verecektir.

Ve bu sessiz, sakin, üstübaşı hırpani adam gerçekte, eski ve iyi asker Şvayk'tır. Avusturyalılar zamanında Böhmen krallığında onun adı düşmemiştir vatandaşların.ağzından. Ve Kahraman Asker Şvayk'ın şanı, Cumhuriyet devrinde de sarartıp solmayacaktır.

Herostratos adındaki budala gibi, gazetelere ve okul kitaplarına geçebilmek için Efes'teki Tanrıçanın mabedini yakmadı o.")

> sinemada, roman tekniğine yaklaşmanın karşılığı anlatımın biriminin çekim değil de 'olay' olmasıdır... Kısacası, bu uyarlamalarda ne Steinbeck'in deyişi ne de Orhan Kemal'in deyişi vardır. Sözkonusu olan John Ford ve Erden Kıral'ın deyişleridir. Bana sorarsanız, 'başarıları' da bu deyiş farklılığında belirir.

UYARLAMA SORUNSALINDA ÜÇ FİLM

Taner Ay

Andre Bazin, arı olmayan bir sinemanın (:uyarlamanın) savunusunu yaparken, 'listesindeki' başarısızlığının nedenini sinema sanayisinin romancının deyişinden uzaklaşmasına bağlar. Ancak, romanın sinemayla ilişkisini araştırmadığından da, örneğin bir Steinbeck uyarlaması olan *Gazap Üzümleri*'nin 'espirisini' kavrayamaz. Biliyorsunuz, John Ford'un sözkonusu anlatısı sinema tarihinin 'kusursuz' uyarlama örneklerinden biri olarak değerlendirilmiştir. Oysa, *Don Quijote* uyarlamalarına sinema yazarlarının getirdiği 'ortak eleştiri' gibi bir değerlendirmede de bulunulabilir: Steinbeck'in romanı 'sınırsız bir dünyayı' kapsar. John Ford'sa uyarlamada Steinbeck 'dünyasının' sadece birkaç boyutunu verebilmiştir... Doğrudur. Ancak, hemen belirteyim: Steinbeck deyişi görüntüye yaklaşan romanın 'ilk basamağını' oluştursa da, 19. yüzyıl romanının kuruluşundan bütünüyle uzaklaşmış değildir. Bundan dolayı, sözkonusu romanı olduğu denli, Steinbeck'in diğer romanlarını da sinemaya uyarlayacak bir anlatıcı, yazarın deyişine bağlı kaldığı ölçüde başarısızlığı da büyüyecektir. Oysa John Ford, bilinçli ya da bilinçsiz Steinbeck'in deyişinden 'ayrılarak', 'çakışma noktasını' tipleme olarak ele alır. Bununla da yetinmez, tiplemeleri kendi bakış açısının 'potasında' yeniden çözümler. Sonucu, 'başarı' olarak yazılmıştır. Burada yönelteceğiniz soruyu da tahmin edebiliyorum. Zaten, yanıtım da hazır: Ben, John Ford'un romandan yapılacak bir uyarlamada 'çakışma noktası' üstüne bir araştırma yaptığını hiç sanmıyorum. Yazarın tiplemesi'ne yaslanması tümüyle bir rastlantı olabileceği gibi, Hollywood 'ideolojisinin' zaman açısından olduğu kadar myth olayı açısından da bir 'zorlaması' olabilir. Ancak, şunu da belirteyim: Arı olmayan bir sinema da sözkonusu olsa, John Ford'un olay örgüsünü kendi bakış açısının (:geleneksel İrlandalı mantığında) 'potasında' yeniden değerlendireceğine anlatıları toplamı kanıttır. Buna karşılık, yine günümüz 'klâsik' romanından Erden Kıral'ın yaptığı uyarlama (:*Bereketli Topraklar Üzerinde*/ Orhan Kemal) ise, tümüyle bilinçli bir çabanın ürünüdür. Erden Kıral: 'çakışmayı' o zaman kesitinin kendi tipleri olarak saptar. Bununla da yetinmez, paramparça ettiği romanın tiplerini kendi dramaturji anlayışına göre yaşatır. Nasıl mı? Belirteyim: Atilla Dorsay'ın imlediği gibi, 'Pehlivan Ali giderek öne çıkarken, Iflahsızın Yusuf da giderek yokolur. 'Çünkü Erden Kıral, bu 'Öne çıkışlarla/yokoluşlarla' geçişleri sağlamaktadır. Bu geçişler ise, günümüz dolaylı sinemasının yaslanması gereken şu olgu içindir: Toplumsal dönemden hareketle, çözümlemenin sonunda 'gerçek insanlara' ulaşılabilmesi için roman tekniğine yaklaşan bir sinema zorunludur. Ne var ki, sinemanın roman tekniğine yaklaşmasını Andre Bazin gibi de algılamamalıyız. Çünkü Bazin, roman tekniğine yaklaşan sinemada romancının deyişini aramaktadır. Oysa sinemada, roman tekniğine yaklaşmanın karşılığı anlatının biriminin çekim değil de 'olay' olmasıdır... Kısacası, bu uyarlamalarda ne Steinbeck'in deyişi ne de Orhan Kemal'in deyişi vardır. Sözkonusu olan John Ford ve Erden Kıral'ın deyişleridir. Bana sorarsanız, 'başarıları' da bu deyiş farklılığında belirir.

1/DELİ KAN'DAN HAREKETLE

Atıf Yılmaz'ın *Deli Kan*'ını seyrederken de, anlatının tümüyle Atıf Yılmaz'ın deyişiyle kurulması ve tiplerinin diğer Atıf Yılmaz anlatılarının 'tipleri' kadar 'tanıdık' olması, Zeyyat Selimoğlu'nun romanında görülen bir başka özelliği ortaya çıkardı: Atıf Yılmaz'ın anlatısına 'kaynak' olan *Deprem*, ne günümüzün 'klâsik' romanıydı, ne görüntüye yaklaşan roman ne de görüntü romandır. Farklı bir deyişi vardır. *Deprem*'in. Tipleri sözkonusu roman türlerinin örneklerinde olduğu gibi belirlenmemiştir, ayrıntıları verilmemiştir. Anlayacağınız, anlatıcıya büyük bir serbestiye sağlamaktadır. Atıf Yılmaz da bu serbestiyeyi şu mahut hukuk deyişiyle 'kötüye kullanarak', 'arabesk' deyişini yeniden gündeme getiren bir anlatıya dönüştürmüş: Bana sorarsanız, Zeyyat Selimoğlu'nun romanı klâsik anlamda bir uyarlama imkânı vermemektedir. Bu arada hemen belirteyim ki, roman, 'gerçek insanlara' ulaşılabilmesi için iktisadi olarak verilmiş toplumsal dönemden hareket eden bir anlatıcının elinde de olsaydı, bundan çıkaracağı anlatı yine de bir uyarlama olmazdı. Bir başka deyişle, roman bir 'hareket noktası' olabilirdi. Üstelik, *Deli Kan*'ın önemsizliği olduğu denli, Zeyyat Selimoğlu'nun farklı biçimde kurulan romanı, bize bir 'olumlamanın' araştırıcı imini de sunmaktadır: Uyarlama gündeme geldiğinde, romanın tiplerine 'sadık kalmak' yerine romanı bir 'hareket noktası' olarak değerlendirip' anlatıcının olay örgüsünü 'ideolojisine' göre kurması... Belki de, 'uyarlama' için bir yöntem olabilir. Ne dersiniz?

2 - YILANI ÖLDÜRSELER'DEN HAREKETLE

Uyarlamaların sinema sanayisindeki gerçek mantığı (: sinemanın evrimini edebiyata da 'sığınarak' yapması temelinde) şudur: Sinema sanayisinin hedeflediği bir uyarlama, bu sanayinin yeniden üretimine 'katkısı' olmalıdır. İlkin herkesce bilinen ya da bilindiği varsayılan bir edebiyat anlatısının uyarlanması 'güşe garantisi' demektir ki, bu da yeniden üretiminin maddi temelidir. İkinci olarak, mythos'lar daha da 'önem' kazanacaktır (:sinema sanayisi, yeniden üretimini önemli ölçüde mythos'ları aracılığıyla gerçekleştirmiyor mu?). Çünkü, sinema sanayisi bir uyarlamada anlatıcının adından ziyade mythos'ları temel alır; anlatıcının adının yerine edebiyat anlatısının adı yerleşir. Şimdi bir soru: Bunun anlamı nedir? Hemen belirteyim: Genel çekimlerden ziyade (:bu bir çağ anlatısı da olsa) ağırlıklı olarak göğüs çekimlerine ve yüz çekimlerine yaslanılmasıdır. Ancak, Türkan Soray'ın *Yılanı Öldürseler*'i bu genellemenin dışında olmanın 'önemini' taşır.

2a/Uyarlamaların Genel Mantığından Ayrılması

Yakın plânlar, yüzleri iyice yakından veren plânlar genelde çok az kullanılmıştır. Çokluk genel ve orta plânlarla oluşmuştur anlatı. Bu kuruluşuyla, uyarlamaların genel mantığından ayrıldığı gibi, Atilla Dorsay'ın güzel saptamasıyla anlatının görsel yanına bir tür 'minyatür' görünümü de kazandırmıştır (:Üstelik, Anadolu efsanesine en uygun düşen yapı 'minyatürde' yatmıyor mu?).

2b/ Yaşar Kemal'in Hikâye Tekniğindeki Roman Deyişini Kırması

Biliyorsunuz: Hikâye tek bilinmeyenli bir denkleme benzer. Boris Eikenbaum deyişiyle bir çelişki, bir uyum eksikliği, bir yanlış, vb. üstüne kurulmuştur. Herşey sonuca yönelik olduğundan da, başlıca ögeleri (:genellikle çelişkiyi, yanlışı, vb. temsil eden 'kahramanlardır') uçaktan fırlatılan bir mermi hızıyla yol alıp, burnuyla ve tüm gücüyle nişanlanan hedefe çarpar. Bir başka deyişle, hikâyeci anlatısını doruk noktasına sürükleyecek öğelerle (:kahramanlar) eyleme geçer, anlatısını bu 'kahramanlar' aracılığıyla doruk noktasında tamamlar (:oysa romanda doruk noktasının hemen ardından bir iniş, bir düşüş başlamaktadır). Demek ki, hikâye uyarlamaları, hikayenin başlıca öğeleri olması nedeniyle tipleri aracılığıyla gerçekleşecektir. Yönelteceğiniz soruyu tahmin etmek güç değil: (Yaşar Kemal'in *Yılanı Öldürseler*'i ile hikâye arasındaki ilişki nedir? Yanıtlayayım: Bana sorarsanız, *Yılanı Öldürseler* hikâye tekniğinde ama hikâye olmayan romandır derim. Neden mi? Çünkü, akışı hep doruğa (:güzeller güzeli Esme'nin öldürülmesine/ son) yöneliktir. Son'dan önce de herhangi bir doruğa ve doruk noktasının hemen ardından gele-

cek bir 'inişe' rastlanmaz. Doruğa akışı da, öğeleri olan Esme, Ali ve Hasan sürükler.

'Türkan Şoray, Yaşar Kemal'in hikâye tekniğindeki ama hikâye olmayan bu roman deyişini (:giderek 'edebi tadını') kırar. Örneğin, 'güzeller güzeli Esme' deyişini (:hemen bu söylencesel deyişe yüz çekiminin uygun düştüğünü söyleriz) yüz çekimlerinde söylemeyip çok önemli bir adım atar: Bu deyişi genel ve orta çekimlerde dış hareket iç hareketi 'eklemleyerek', efsaneden saf uyarlamaya yeni bir boyut kazandırdığı gibi, tek boyutlu olmayan bir 'insan' malzemesi de sunar.

3 / HİKAYE DEDİK DE...

Ne söylemiştik: Hikâye anlatımı, ögeleri olan tipleri aracılığıyla gerçekleşmektedir. Hikâye uyarlamalarında da, hikâyenin başlıca anlatım ögeleri olması nedeniyle, bu ögelere yaslanılacaktır. İşte, Attilla Dorsay'ın Füruzan ve Ömer Kavur'la *Ah Güzel İstanbul* anlatısının oluşumu üzerine yaptığı söyleşiyi okurken, Ömer Kavur'un hikâye uyarlamasında çakışma noktasını bulduğunu düşünmüştüm. Çünkü, Ömer Kavur şunları söylüyordu: 'Olayı ikinci plana itip, sanatsal gerçeklik içinde gerçek insan sorunlarını perdeye getireceğiz.' Ancak...

3a/Füruzan'ın yaşayan tiplerinden anlatının 'tip'lerine

aa- Sarı Kamil:

'Bizim orada Sarı Kamil derler. Uzun yol sürücüsüyüm. Her yanını sağlamdır da...'

Kendinden yaşlı damarları dolu dolu duran elleriyle, yorgunluğu yüklenmiş, sımsıkı tutar direksiyonu. 'Otuz yaşına varmadan ince ince çizgilerle dolmuş alnında, uzun yollarda uykuyla, güneşle, karın yakıcı aklığıyla didinmeden gelen kederli bir görünüşü' vardır.

'... bir gözlerimden korkum var. Uzun yoldan, çok güneşten kamaşıyorlar. İçine içine batıyorlar.'

Yol.. Ne zaman gözlerini yumsa, gözlerinden sapsarı yol uzanır. Tek ağaç yoktur. 'Mardin'in ovasına vardığımızda ne şehir beklersin görünecek, ne dam, ne ağaç... Sanırsın ki kıyamete dek sürecek bir yolun hep başındasın. Tekerler dönüyor da koca MAN yürümüyor. Hep tıpı tıpınadır yol. (...) Bozkırın rüzgârı da toprağın yüzünü yalar geçer alttan. Toz döne döne yerle bir yayılır ovada. Saatlerce sonra Mazı dağını gördüğünde hah dersin yahu, yol yapmışız desene. Ve birden dik yamaçlarda apak Mardin'i görürsün...'

Sarı Kamil budur. Nerede, kendi filmografisi içinde belki en iyi oyununu veren, ama yaşamayan bir karakter çizen Kadir İnanır'ın Sarı Kamil'liği, nerede öykünün tipi... Anlatının Sarı Kamil'i ne kederlidir, ne de "kıyamete dek sürecek bir yolun hep başında" ilerler. Altındaki kamyonla yolları bir anda alır. Onda ne İstanbul yaşar, ne Mardin, ne de yollar. Hiç birşeyin farkında değildir: yaşamaz... Bu yollar da öyle 'sapsarı uzanan' yollar değildir. Kendinden yaşlı damarları dolu dolu duran ellerle de kavramaz direksiyonu. Yollar boyu uzanan kamyon 'ölülerinden' etkilenmeyen elleriyle kavradığı direksiyonu onu, patronunun yanına hep "vaktinden önce" çıkarır. Ne ardında bıraktığı Mardin 'içine işler', ne de boynundan ter tane tane durmadan içine süzülürken, şöyle yürekten, 'Ah... Canım İstanbul gibisi varmıdır?' der...

Sonra, Sarı Kamil, kırsal kesimden kentlerin *belirli* semtlerine akan milyonları oluşturdukları yeni ve büyük toplulukların içinden biridir (:hikâyede). Yerleştikleri yerin kültürüne vörelerinin folklorik kültürlerinin *articulation*'u (eklemlenmesi) sonucunda oluşan 'ortak bir topluluğun' insanı. Ne kırsal kesimin insanıdır, ne de kendine özgü bir geleneği olan kentin insanı. Marx'ın *Kapital*'de örnek gösterdiği ayakkabı imalatçısının, fabrikalar yüzünden iflas etmesi sonucu kendini batıran fabrikalarda 'işçi' olarak çalışmaya başlaması sonucunda oluşan *ara kişi* gibidir:

'Ne olmuş olur o zaman, toplumsal anlamda, bu adam da proleterleşmiş olur, işçi statusüne girer, başka bir deyişle alt yapısı işçileşir, ama acaba üstyapısı da derhal işçileşir mi?'

Attila İlhan, sorduğu sorunun yanıtını şöyle veriyor:

'Marx dikkatle üzerine basar, hayır. Daha bir zaman o, fabrikada kazandığı parayı bir kenara koyup yeterince çoğaltarak yeniden dükkan açmak, yeniden eski toplumsal statüsüne dönmek hayaliyle yaşar.'

Örnek gösterilen 'işçi' gibi, bunlar da bir 'arabesk' insandır. Altyapısal 'arabesk'l'de yaşayan Türkiye somutunda, kültürel 'arabesk' bölgeye özgü biçim kazanacaktır: Bu insanlar, doğu dinlerinin ve geç uluslaşmanın etkisiyle nevrotik olmayan sado-mazohist bir karakter (otoriter) taşıdıklarından, emeğin fetiş karakteri almasında büyük payı olan fütuvvet (ahilik) gibi iktisadi bir teşkilâtın gelenekleri, günümüzde, örneğin şoförlükte *makine*'nin fetiş karakter kazanmasına dönüşecektir. Dev makineler ve markaları kültürel 'arabesk'in' etkisiyle önem kazanacaktır. Hikâyedeki 969 model MAN 520'nin üzerine basılmasının önemini bu ideolojik çerçevede değerlendirmek zorundayız:

'Oralılar 520 MAN dizelin ne demek olduğunu bilirler"... ve bildiklerinden, Sarı Kamil de canından can katacaktır MAN'a. Bu tapınılan, tapınanın kırsal kesimden taşıdığı değerlerle 'yolların kartalı' ya da 'yolların kurdu' olur. Onun için, patronunun yüzüne bakmadan, 'adını ne yazıyorlar bizim MAN'ın?' diye sorar. Tapındığı bu güç, kafasında taşıdığı eski değerlerle, Anadolu yollarında tek başına kaldığında büyük bir çelişkiyi de yaşayabilir: 'Yolların Kurdu' bakarsınız bu çelişki çerçevesinde 'ıssız yolların garibi' de olabilir...

'Arabesk' kültürün insanlarının içinde, güç'ü temsil ettiğinden 'kabadayılık' da onda olacaktır:

Fotografik : ORHAN ALPTÜRK

Yaşamış Bir Şair

Bir dünya görüşün yoksa
bir dünyan da yoktur.

-Ergin Günçe, için-

Pi sayısı ödedi elbet vefa borcunu
Yüklenip "öfkeli çiçek" ağırlığını senin
Yağmurlara bağışladı tüm gözlerini.
Çünkü iyi bilirdin hesaplamayı onu
Yaklaşık olarak, biraz da özgürlük gibi.

"Ölümleri ... biriktiren bir kumbara"dır
Nice zamandır küf kokan matematik
"Sokaklar ve aşklar sol"gundur.

Ve nagant bir tabancadır bize yadigar
Siperinde kalmıştır sayfalarının
Yaklaşık olarak –çektirilip– gittin.
ocak'83

Ali Çeviker

'Hele Mardin ilinde. Her birşey demektir ve de düşman demektir. Bunlar hanım evladı yerine alır bizi. Bizim Galata yöresinde ne fedai uçurmuşluğumuzu, ne el ayak öptürmüşlüğümüzü bilmezler. İstanbul şehrinde birine küfür mü edeceksin, beddua mı edeceksin, şoför parçası, imansız, Allah seni uzun yol sürücüsü yapsın, demenin yettiğini bilirler.'

Ne var ki, anlatının Sarı Kamil'i 'kabadayılığın raconunda' olmayan, kendisine güç'ü temsil ettiğinden "saygı duyanlara" tokat, yumruk, kafa atmakla *yaşayan tip*'in uzağında gezinir.

bb- Cevriye

Sürekli yaşlı orospularını çalıştığı yere, yani 'Eskici'ye' düşmenin korkusunu yaşar. Zürefa Sokağı'nda çalışan herkesin son günlerini orada geçireceğini bilirler. Orada, 'yaz kış kurulu duran bir demir sobanın, mevsimine göre çevresine ya da uzağına oturmuş yaşlanmış kadınlar kemiklerinden ayrılmış etleri, erimiş kaslarıyla bezgin bakarlardı' pencerede beliren gölgelere. Orada, 'her örtülü yerin altından, çıtırtılı sürtünmelerle, yüzlerce hamamböceği çıkar, yeniden yok olurdu. Bazı sulu yemeklerin içine düşüp karışanları bile' olurdu. Alışkın, kanıksamış, çıkarıp atarlardı yemekten. Taşradan gelmiş, az parayla iş tutabilmiş ırgatlar, izinli askerler ya da onlardan farklı görünüşleri olmayanlar içeri girerlerdi. Sigara içmekten değişmiş, bezginleşmiş seslere kapılıp. Girenler, kaçarcasına uzaklaşırlardı onlardan...

Bunun için, Cevriye oraya düşmenin korkusuyla, ama düşeceğini bildiğinden, sancılı bir davranış içinde 'yokuşta işe başladığından bu yana görülmemiş bir utanmazlığı' yaşar:

'Koltuk altlarından fışkıran koyu renk tüylerin terini limon kolonyasıyla silip, sildiği pamukları arsız arsız kokladı seyirlik yerinde, bakan adamlara gösterdi. Geçen şam tatlıcısına para yerine öpücükle, daha da başka yerlerinden, isterse bacak aralarından bile olabilirdi bu, uyuşmalarını söyledi.

Gittikçe öyle aşırılıklar bulmaya başlamıştı ki, Semahat abla bile dayanamayıp patronluğunu takınarak engel olma gereğini duymuştu.'

Nerede, korkularıyla 'utanmazlığın en ucunu zorlayan' Cevriye... nerede 'ağırbaşlı', 'sağlıklı', umursamaz, kabullenmiş bir şekilde 'müşterisini' kabul eden Müjde Ar'ın çizdiği Cevriye. Salt Cevriye de değil, 'çıplak memelerinin ucunu gün boyu bir kumaşla oynar gibi çekeleyen' Nazlıca da yaşamaz anlatıda. Nerede, hikâyenin, her uzun yol dönüşü sigara içmekten ekmeğin tadını alamayan, bilekleri yerinden kopacakmışcasına ağrıyan Sarı Kamil'iyle sevişirken 'kirlilik', yokuşun altından çok ayaklı böcekleri'n dizi dizi, sert kabuklarıyla üstüne, çıplak etlerine yürürcesine sevişen Cevriye'siyle, nerede sürekli kadına koşan 'sağlıklı' Sarı Kamil'le zamana, işinin kurallarına aldırmadan sevişen Cevriye...

cc- Erdoğan

Sarı Kamil'in muavini, Kocamustafapaşa'lı onbeş yaşındaki Erdoğan, az konuşan, erken kırışıklıkların doldurduğu alnıyla sanki hep hüzünlü şeyler düşünürmüş gibi duran bir çocuktur. Anlatıda ise, saçlarıyla giyimiyle, tavırlarıyla orta sınıfların *öykünmüş* 'züppelerine' benzemektedir. Yol boyu, çocukluğu da depreşmez içinde. Aksine, Sarı Kamil'in "akıl hocası" gevezeliğiyle, kamyonların hayranlığıyla bir başka "çocuktur".

Cocuk emeğinin sömürüsü üzerine *Yusuf ile Kenan*'ı yapan Ömer Kavur'un, Erdoğan tiplemesi için, *Yusuf ile Kenan*'dan verileri olması gerekirdi. Üstelik, çocuk emeği sömürüsü, kaynağını aileden aldığı, ailenin tarihsel işlevinin emeğin yeniden-üretimi olduğu öyküde çizilmişti.

Hikaye uyarlamalarında , tipleme *çakışma noktası* olarak alınmadığında, *Ah ... Güzel İstanbul* örneği gibi başarısızlığa mahkumdur: Tipleme hikaye uyarlamalarından *ilk bulgu* olmalıdır.

Zerrin Taşpınar Şahin

Güzelleme

Uzak bir yerlerde kanun çalıyor
eylüldür.
Doğulu bir bundur yüzün.
Tren garlarında ne kadar birikmişse hüzün
umut ve acı
ve yoksulluk
bin dereden getirilen su
sessiz ve sabırlı

senin yüzün ki sevdaya uygun
senin yüzünde biraz dinlenmeli.

Bir çeşme açık kalmış gibi
kanun sesidir.
Gül yarası ellerin.
Ağlayan çocuğa akar gibi yüreğim
kurur gibi gözümün yaşı
aç mide guruldar gibi
sevdim seni.
Öyle kolay ve öyle doğal sevdim.

senin ellerin ki yaşama uygun
senin ellerinde biraz dinlenmeli.

Elbet görkemli olur toprağın susaması
ışıtır evreni.
Çeker üstüne yağmuru bütün bir bulutu
yağmuru bütün
ve yağmuru pusatsız bir gelin
gibi bir bulutu
doymak için
elbet görkemli olur toprağın susaması.

Yaşamaktır Şiir

Nalbant çakar eski zamanlara mıhını
kıl örer semerci
şaşkın dolanır kervancı
hancı uğurlar son yolcusunu.
Kasımdır-bir sürgündür güneş
yeni bir mevsime hazırdır gökyüzü.

Hallaç çekilir öykülere
azalır kavaflarda deri kokusu
bağlar bozulur.
Söyler türküsünü birisi
düşler parçalanır içimizde.

Yorgancılar çarsısından yayılır ısı
biri kazar kömürümüzü,
kasım da olsa, sürgün de olsa güneş
çocuklar dürter umudumuzu.
Bir ışık bulur yürürüz
akıtır yürürüz özümüzdeki pınarı.

Yaşamaktır şiir.
Bir şiire dalar gibidir gökyüzü.

Susaması Toprağın - Yarılıp

Esmer akşamların boyutlarında
yağmurdur çağrışımlarla yaklaşan
toprağın yarılıp kuruduğu zaman
yırtıp gökyüzünü
ürkütüp duş pazarlarını reklamların
uzun yangınların ardından patlayan
yağmurdur.

Kan damarlarında bir kentin
heranda ince vuruşlarla varolan
uyanık-gergin
ateşli bir bebeğin ağlamasıyla duyulan
-ilaçsız ve yorgun bir bebeğin ağlamasıyla-
yağmurdur.

Sıcak yaz günlerinin sararttığı otlardan
kanallardan, azalan barajlardan
eksilmiş santrallerden yansıyan
öfkesiyle bilge insanların
katıp önüne-ne varsa toprağa gevşek basan-
yüzeysel ne varsa-önüne katıp
geniş sağrılı kısrakların nal sesleriyle yarışan
yağmurdur.

Gelecekti Onlar

Onlardı
denize açılan balıkçı teknesinin
dilbilmez gurbete yürüyen tozdumanın ardısıra
ağıp giden
onlardı.
Ve tüm güzelliklerini taşıyıp bilmezcesine
ve kula kul olanın-kulluğunu yüklenip
yüklenip kambur üstüne kambur.
Onlardı
hapisane avlularını doldurup
onlar hükümsüz tutuklulardı
yüzlerce yüz çevrili üzerlerine
ve açık saçık öyküler yakıştırılan
günlerce dolanılan arkasından
ve tenhada körüklenenlerdi.
Onlardı
güzel günleri koyup beşiklerine
ateşlerini söndürüp bir bir
doğacak güneşin ışığına inanıp
ve fırtına öncesi göğüne benzer yüzleriyle
ve kurumuş göğüsleriyle
üretmiş rahimleriyle
onlardı.
Onlardı
bir halkın gerçek çilesiydiler
gelecekti onlar.
Her adımda kurşun yiyen
ve her kavgada ölendiler
ve doğumda yenilenen onlardı
her şafakta asıldılar.

Yeni Bir "Vaftiz" Töreni: İmza Günleri

Akif Kurtuluş

Yazınımızın belli bir dönemine kadar, yazarın okurla doğrudan doğruya ilişki kurduğu, bir takım kurallarla-buna bir düzenleniş denmeli-yüzyüze geldiği en belirgin pratiğin *edebiyat matineleri* olduğu söylenebilir. Hatta matinelerin, yazın ve özellikle de şiirimizde, okurla yaygın olarak kurulan *ilk* yakınlık olduğu da.. Genelde 'lise edebiyat kolu' nun etkinliklerinde kendine yer açan bu pratik, şimdilerde olsa olsa söyleşilere kendini aktarmış durumda. Ancak, bu birlik ve beraberliğin yazın dışı noktalara karşılık düştüğü, bugünden bakıldığında daha net görünüyor.

Fakat herhalde *imza günleri*'nin, en azından başlangıçta farklı bir çıkışı vardı. İyimser bir yaklaşımla özetlenebilirse; kitaba yatırım yapan -o zamanlar- küçük sermayenin (hatta tasarrufun) en azından yatırdığını karşılayabilmesi ve belki de en geniş yığınlara "kitap okuma sevgisini kazandırması".

*Gün*ler, sanat ve yazının, daha da genelde kültürel üretim araçlarının büyük sermaye ile karşılaştığı bir yol ayrımında, yazınsal bir pratik olarak etkilenecek, olumsuzluktan payını alacaktı. Aldı da.

Genişce söylenecek ama, hemen ekleyelim. İmza günleri, yazar, okur, yayıncı ve kitapevinin katıldığı bir yazınsal pratik. Artık kendisine bağımsız bir yer buldu ve verili yazın ilişkileri içinde *özerkleşti*. Pratiğin oturduğu dizlem, (gerçekleştirildiği yazınsal aygıt, içerdiği, eklemlendiği ideoloji) üzerine gidilmesi gereken bir konu. Ancak yine de, yazarın üretim ilişkilerini, verili aygıt içinden de -köklü olmasa bile- ciddi değişikliklere uğratabileceğini düşünerek, bu ayrıntıyı erteleyelim.

İlkin, belirtmek gerekiyor. Günlerin, kitap satışı açısından karı pompalaması, birincil olarak üzerinde durulması gereken bir yan değil. En azından şimdilik. Bunun dışında birbaşına ele alındığında, -pratiğin büyük ölçüde içinde olduğundan- *genç* şair'in kurumlaştırılması ve *neonlara çıkarılması* için verimli bir araç da sayılamaz. Yine en azından, genç şair'e *one manshow* yaptıracak daha etkin bir araç var: İçeriksiz *edebiyat söyleşileri*, ya da paneller vb.

Şimdi açıkça sorulabilir. İmza günlerinin ayırdedici olumsuzluğu nerede kendini gösteriyor?

Günlerin, yazarla okur arasındaki ilişkileri *yeniden düzenlemekte* olduğunu hemen belirtelim. Ardından da; bunun, okuru yazını seyredeceği bir noktada tutmak, yazarı da bu uzaklığa alıştırmak isteyişinden kaynaklandığını eklemek gerekiyor.

Bu arada bir yazar mit'inden sözetmenin yeridir. 'Çağdaş' kentsoylu bir kitle bilinci oluşturur ve bunu belli bir temelde korumaya çalışırken, seçik olarak mitlerden, fetişlerden, bunların günümüzde aldığı biçimlerden yararlanıyor. Kentsoylu, yüzyılın başından bu yana bohem, ayyaş, sapık, düzensiz etiketlerini yapıştırdığı ve *dışarı* ettiği Yazarı, dışarıda mit yaptı, yaptırttı. Bu gelişmenin eşitsiz gelişme yasası gereğince 'büyüyen' bir toplum olmaktan ileri gelen payı çıkarılırsa, bize de önemli bir miras bıraktığı açık. Kentsoylu, polisiye yöntemlerle hakkından gelemediği yazarımızı, kitlesel kılmaya çalışarak (örneğin magazinel kılarak) en geniş yığınlara sunmaya çalışıyor. Bu, kuşkusuz kendi hesabına yazılacak bir yenilgi değildir.

Türkiye'de yazarın, düşünsel çerçevede, devlet'in dışına itildiği, muhalefet cephelerini tuttuğu, bu muhalefetin, kültürel üretim ve tüketim kıyılarında *iktidarda* olduğu biliniyor. Bu durumda yazar mit'inin belli bir entellektüel birikime yönelen kesimlerde gezdirilmesi, bu bölgeye yöneltilmesi, kentsoylu açısından daha sonuç alıcı olacak. Uzun bir zamandan bu yana, üstelik açıkça görülebilecek şekilde bunu yaptı, yapıyor.

Okur ise, geleneksel olarak Yazar karşısında tuttuğu yerde, didiklemeyi, sorgulamayı, sanat ve yazın sorunlarına doğrudan katılmayı sürekli erteledi. erteliyor. Edebiyat matinelerinden imza günlerine, hatta edebiyat söyleşilerine, kendi cephesinde değişen bir şey yok. O zaman da kendisi için önemli olan, örneğin, matinelerin gözde isimlerinden birisi Özdemir Asaf'ın şiirinin kendisi (nesnesi, toplumsal çerçevesi vb.) değil, okurken, konuşurken dilini döndüremediği r'ler idi. Açık konuşmak gerekirse bugün de farklı bir yerde değil.

Bilinen şu ki; egemen politik iktidarla bağını güçlendirmiş bir yazınsal iktidar odağının (yatırım yapan büyük sermayenin) kabul eden ve onaylayan bir okura gereksinimi vardır. Okurun kimi yazarları seçmesi ve doğal ki kimilerini de dışlaması, uyanıklığını göstermemektedir. Ne ki zaten Barbara Cartland geleneğinden gelen Beyaz Dizi okuru da değildir. Bu seçimin en iyimser bir söyleyişle kimi estetik kategori ve kavramlarla kurduğu kaba ilişkilerle ilintisi vardır.

Verili yazın ilişkilerinin evrildiği nokta, yazının da seyirlik bir karakter kazanmasıdır. Okur da, ayrıldığı, genel işleyiş içinde çıktığı konu ve izlekler ne olursa olsun, *seyreden* olacaktır. Hisseli harikalar seyirciyle bir başka bağlamda buluşmalıdır. Aşağı yukarı gerçekleşmektedir bunlar.

İşte yazar, imza günlerinde, sözünü ettiğimiz okurla karşılaşmaktadır. Bir *törenle* kendine ayrılmış masada onu kabul etmekte, bütünleşmektedir. Okur, kendisine bir üst-değer olarak sunulan yazar (ıy) la buluşmakta, yazar da okuru olduğunu belgeleyen 'imza'sını atmaktadır. Buradaki söylem de çarpıcıdır. Sayın..... 'a *sevgi* ve *içtenlikle*. (Okurunu sevmekte ve bu pratiği içtenlikle yapmaktadır. Doğrusu bir yazardan da beklenen budur .) "Sevgi ve içtenlik"i, iki fazla satışın yazarın değerine değer kattığı pazarlarla açıklamak, yetersiz ve belki bir o kadar da haksız olacaktır. Söylemi, şimdilik, törenin bir ritüeli sayarak geçelim.

Törende tüketilen'in, kitaptaki şiirler (ya da roman, öykü, vb.) olacağını söylemek sanırız mümkün değildir. Okur, açık ki, Yazarı tüketmektedir. Örneğin yazarın oturuşunu, ses tonunu, bakışını merak ediyordu. (Böylesi içli şiirlerin şairi acaba usul sesle mi konuşuyor? Bu ironik şiirlerin sahibinin, günlük hayatda da etrafı gülmekten kırıp geçirdiği söyleniyor; doğru mu?)

Okur geldi, yazarın yazar olan arkadaşlarını da orada gördü, kitabı uzattı, yazar isimini sordu; soruştaki edayı tüketti. İmzalarken, kalemi tutuşunu. Kendisine teşekkür etti, o sıradaki gülümseyişini. Küçük bir soru sordu; *salt* yanıtlayışını.. *Arındı*.Bunun için gelmişti zaten, onaylanmak, tescil edilmek için. Rahatlayarak çıktı, gitti.

Peki, bu vaftiz töreninden (artık vaftiz töreni demek gerekiyor) yazara ne kaldı? Kurduğunu sandığı kitle bağı mı?

Bir Ayrılığın Süzülen Dizeleri

1. Dışarda bahar
   içimde kar var,
   türkü söyle n'olursun.

2. Bitişiyse sevgilerin
   bunda yazılacak ne var?
   Gül kendi dalını kırar.

3. Senden ayrılmak da güzeldir.

Aralık'79

Delilik

Çok şey umulur benden
üzerimi bir şafağa yaslanıp
caddeler boyu türkü söyleyebilirim
kararmışken, namluymuş dinlemeden,
ya da, ne bileyim ben...
Bütün yazdıklarımı yakabilirim örneğin
yaşadıklarımın yaydığı sönük alevi
bir deli sevinciyle seyredebilirim.

İyice sakarlaştım yine
ve yine, bunca yorgunluğa rağmen
bir kızın gözlerinde
çiçek seracılığı yapabilirim.
Sabotaj da umulur benden.

Eylül'81

Mevlüt Gülveren

kitaplar...

VENEDİK'TE ÖLÜM

Thomas Mann,
Çev: Behçet Necatigil,
Adam Yayınları, 1982,
99 Sayfa.

AMOMTAZ İDİL

Geleneksel edebiyatın yirminci yüzyıldaki en büyük temsilcilerinden biri olan Thomas Mann'ın içerik açısından fazla önemi olmayan bir uzun öyküsü "Venedik'te Ölüm". Adam yayınları, ilk baskısı 1952'de, ikinci baskısı ise 1969'da yapılan bu uzun öyküyü (bu andan sonra roman olarak adlandıracağız) Behçet Necatigil'in usta çevirisiyle yeniden yayımlamış.

Thomas Mann mutlaka okunması gerekli bir yazar. Çünkü Thomas Mann, Dostoyevski ile bir dönüm noktası yaşayan geleneksel 19. yüzyıl eleştirel gerçekçiliğinin, Dostoyevski karşıtında olan bir kaç yirminci yüzyıl yazarından biridir. "Venedik'te Ölüm" romanı, Çehov'un kısa öykülerinde rastlanan alaycı anlatım ile, Dostoyevski'de rastlanan iç dünyanın kusursuz yansıtılmasının muhteşem bir bileşkesi olarak önemli bir romandır. Roman, ünlü bir yazar olan Güstav von Aschenbach ile Tadzio adlı küçük bir Polanyalı çocuğun arasında Aschenbach'ın tutkuya varan sevgisini merkez alan bir ilişkinin anlatımıdır. Freud veya ardıllarından birinin yorumu ile bakıldığında roman "cinsellik" damgasını yemekten kurtulamazdı. Ama romanın cinsellikle uzaktan yakından ilintisi yok. Aschenbach'ın Tadzio'ya sevgisini Thomas Mann kendine yaraşır bir ustalıkla anlatmıştır bu romanında: Güzele olan hayranlık. Aschenbach Tadzio'ya herhangi bir adamın herhangi bir kadına aşık olmasından daha farklı bir sevgi duymaktadır. Yaşı oldukça ilerlemiş bir yazar duygusallığıyla Aschenbach Tadzio'daki gençliğe ve körpeliğe aşıktır aslında. Okur tüm roman boyunca Aschenbach'ın düşüncelerinde Tadzio'nun yaratılışını izler. Zaman zaman Aschenbach'daki tedirgin olmak, hatta onu hiç sevmemek de mümkündür. Bu Thomas Mann'ın özellikle üzerinde durduğu bir konudur: Kahramanı alışagelmiş bir kahraman gibi değil, bir insan gibi vermek. Aschenbach zaman zaman Thomas Mann'ın elinde gülünç ve acınacak durumlara düşmektedir. Yazarın kahramanı ile bu denli acımasızca alay etmesi Çehov'un ilk öykülerini, iç dünyasına ise bir sonda makinesi gibi girmesi ise Dostoyevski'yi anımsatmaktadır.

Thomas Mann gibi bir yazarı tanıyabilmek için "Venedik'te Ölüm" romanı yeterli değildir. Ama bu romanın Thomas Mann'ın neden eleştirel gerçekçiliğin bir devamı olan toplumcu gerçekçiliğin en büyük yazarlarından biri olduğunu göstermesi açısından özel değeri vardır. Çünkü Thomas Mann bu romanında yenilikçi akımın kullandığı yöntemi kullanmıştır. Yalnızca kahramanının iç dünyasından hareketle koskoca bir dünyayı açıklamaya girişiniştir. Böyle olduğu halde Thomas Mann'ı yenilikçi akımdan ayıran tek özelliği, yapıtında yansıttığı dünya görüşüdür. Dikkat edilirse Thomas Mann'da okurlara yansıttığı ölçüde kahramanını sevmemektetir. En azından onu kayırmamaktadır. Yer yer amansız alaylara giriştiği de olur. Anlatımı bilinç akışı tekniğine çok yakındır, ama bilinç akışı tekniği değildir. Çünkü Aschenbach'da okur, herhangi bir insanda da olabilecek duyguların varlığını sezer ve ona karşı ne kadar tepki duyarsa duysun, yabancılık duymaz.

Tadzio ile Aschenbach arasında pek açık olmasa da bir iletişim kurulur roman içinde, ama bunun fazlaca önemi yoktur. Aschenbach Tadzio'ya karşı özlemden kaynaklanan bir sevgi duyarken, Tadzio'nun da kendisine gösterilen ilgiye çocukça bir yanıt verdiğini görmek pek şaşırtıcı olmamaktadır. Ancak, romanda önemli olan Tadzio'nun Aschenbach'ın aşkına yanıt verip vermediği sorunu değildir. Tadzio'nun Aschenbach'a kaçamak bakışları ya olması gereken bir cevap niteliğindedir, ya da Aschenbach'ın kuruntusudur; her ikisi de önemsiz ayrıntıdır. Asıl önemli olan nokta sanatçı duyarlılığının vardığı boyutlardır ve Thomas Mann bu boyutların aşırılığı veya doğallığı üzerinde hiç bir yorum yapmadan, yalnızca kahramanı üzerinde alaylı geçişlerle farklı bir yorum getirmiştir. Hiçbirşeyin tabulaşmamış olması ve sanki olağan bir öğlen yemeği yenilişini anlatır gibi anlatılışı romanın gerçekliğe bağlılığı açısından önemli bir noktadır.

"Venedik'te Ölüm" veya başka bir romanı, önemli değil, ama Thomas Mann mutlaka okunması gerekli bir yazardır. Thomas Mann'ı okuduğunda kişi, ilkin Tolstoy'da Turgenyev'de, London'da bulduğu coşku ve yalın anlatımı bulamaz. Ama yavaş yavaş şu gerçeğe varacaktır sonunda: Toplumcu gerçekçi yazının, yenilikçi yazından ayrılan özelliği kesinlikle biçimsel öğelerle açıklanamaz. Gerçeği olduğu gibi yansıtmakla toplumcu gerçekçiliği özdeş tutan sosyal doğalcılar, roman adı altında belgeseller sunmaya çalışırken, yenilikçi akımın saflarına her defasında yeni kozlar vermektedirler.

VARLIK YILLIĞI'NDA ŞİİR

MURAT SUĞLA

Varlık Yıllığı uzun yıllardan bu yana yayımlanmakta. Kurumlaşmanın getirdiği belli avantajlardan olsa gerek, üzerinde pek konuşulmuyor. Dikkat çekmediği gibi, ortaya ne çıkardığı da, anlaşılan önemli bulunmuyor. Bu kısa yazı da zaten, Yıllığın kendisi üzerine konuşmayı değil, sadece bir bölümüne değinmeyi amaçlıyor.

"1982 Yılında Şiirimize Kısa Bakış" adlı yazısında Muzaffer Uyguner, şiirimizin bir yıllık bölümüne, bir eleştirmen olarak, çok hassas bir saptamayla giriyor: "1982 yılına ozanlarımızın yeni şiirleri belirli yayınevlerince kitaplarda toplanmış ve yayımlanmıştır." Bu durum doğal ki bazı kitap tanıtıcıları/eleştirmenlerce gözden kaçmayacaktı, Uyguner'in de gözünden kaçmıyor.

Ancak Muzaffer Uyguner, yazısından anlaşıldığına göre, bu yıl biraz daha dikkatli. "'Mavi boncuk' yargılarına yol açmamak için, bu yıl, başarılı şiirlerini okuduğum ozanların adlarını anmayacağım." diyor ve geçen yıllarda verdiği *ölüm tarihleri* konusunda, "bulamadıkları için karşılaştığı eleştirilerle muhatap olmamak için, bu yıl ölümlerle ilgili bilgi vermekten kaçınıyor."

Yazar, son yıllarda alışılageldiği üzere, değindiği kitapların büyük bir bölümünü okumamış. Yine alışılageldiği üzere, "toplumsal bir çizgi", "toplumsal olgu", "olaylar", "döneme tanıklık etmek", "kuyumcu titizliği" gibi formüllerle kitaplar için konuşmak, harcı-alem laflar etmek, sıradan bir sorumsuzluk olmasa gerek. Eğer Ahmet Erhan'la Kaan Özbayrak aynı çizgide görülürse, eğer Sina Akyol'un Lokman'la Geçen Şen Günler'i, "çocuk söylemi" diye ne olduğu anlamsız bir şeyle geçiştirilirse, en iyimser bir deyimle kitap tanıtıcısı/eleştirmen, bu kitapları okumamıştır.

"Ahmet Erhan *Yaşamın Ufuk Çizgisi* (Lir Yayını) adlı kitabında, toplumsal bir çizgiden pek uzaklaşmadan saf bir şiirin örneklerini vermektedir. Özcan Yalım'ın *Aramıza Gül Girdi* (Tan Yayını), Kerim Aydın Erdem'in Kırlangıç Ormanı (Antoloji Yayını) ile genç bir ozan Kaan Özbayrak'ın Duvar (Tan Yayını) adlı kitaplarını da bu anlayışta şiirlerden oluşan kitaplar olarak değerlendirebiliriz."

Okunmayan kitaplar üzerine yargılarda bulunmak sürüyor: "Ayhan Hünalp de Uzak Maviler (Yazko Yayını)'da yaşamı boyunca karşılaştığı durumları şiirleştirmektedir." (Ne demek bu yaşamı boyunca karşılaşılan durumlar?). "Edip Cansever'in Bezik Oynayan Kadınlar (Ada Yayını) adlı kitabında insanın iç ve dış yaşamıyla ele alındığını ve insanın sorunlarına nesnel bir anlayış içinde..." (Ne demek insanın iç ve dış yaşamı?)

"Oktay Rifat da *Denize Doğru Konuşma* (Adam Yayını) adlı kitabında, insancıl bir düşüncenin, hayran kalınan doğanın düşünsel şiirini yazmıştır" ya da "Ali Cengizkan *Çocuk Ömrümüz*'de (Dayanışma Yayını) (....) toplumumuzun sorunlarını, simgelerden yararlanarak, diyalektik anlayışını içinde şiirleştirmiştir" gibi ortalama ve sığ anlatımlarla ne yapılmak isteniyor. Sorun, dostların alışverişte görmesiyse ki öyle amaçlanan başarılıyor demektir. Nasıl olsa, şurda burda "Yirmidört yıllık bir gelenek: Varlık Yıllığı 83" diye yazılıp duruluyor, daha da yazılacak. Bu tür sorumsuzluklara okur da *alıştı*, yazar da. Yayıncı zaten bu işin içinde.

O halde bize de Uyguner'in yazısının sonunda dediğini yinelemek kalıyor: "Hoşça kalın!"

FELLİNİ'NİN YENİ FİLMİNİN ÇEKİMİNE BAŞLANDI

Fellini'nin yeni filminin çekimine, kasım sonunda Roma'nın ünlü Cinecitta stüdyolarında yapılan görkemli bir törenle başlandı. Fellini'nin yeni filme başlaması, her zaman olduğu gibi bu kez de İtalya'nın ulusal olayları arasına girdi. Sinema dünyasının birçok ünlüsünün katıldığı törenden İtalyan basınında günlerce söz edildi.

Cinecitta'nin yeni onarımdan geçmiş stüdyolarında çekimine başlanan bu filmin adı *"E la nave va"* (Ve gemi demir aldı). Filmin hazırlıkları iki yıldan fazladır süregeliyordu. Ünlü yapımcının kapıdan kapıya dolaşarak iki yıl süresince para aramasına neden olan film, çok pahalıya çıkacağı için tek bir kaynaktan finanse edilemiyor. Yaklaşık olarak bir buçuk milyar liraya çıkacağı hesaplanan film için gerekli paranın yüzde 35'ini İtalyan televizyonu (RAI), yüzde 30'unu Gaimont, yüzde 17.5'ğunu Franco Castaldi ve yine yüzde 17.5'ğunu yeni kurulan bir Milano film şirketi veriyor.

"E la nave va", lüks bir yolcu gemisinin öyküsü. İçinde 126 yolcu-artist ile "demir alacak" olan gemi, taşıdığı "jet-set" denilen yüksek tabakanın insanlarını, çeşitli limanlara uğrayarak eğlendirecek. İçindeki insanlara Akdeniz yaşamını öğretecek olan bu gezi, I.Dünya Savaşı'ndan az önce gerçekleşiyor. İngiliz oyuncu Jane Suzman tarafından canlandırılan ünlü bir opera yıldızının trajik sonuna da tanıklık edilen gezi boyunca üzerinde durulan bir başka kişi de, birzamanlar ünlü bir yıldızken, yaşlanınca kendini içkiye veren bir gazeteci. Filmin küçük bir öykünün gülünç dökümü olacağı görüşünde Fellini. Aynı günlerde, kendisinin çizdiğive filmin çeşitli sahnelerini işleyen bir resim albümünü de yayınlayan ünlü sinemacı, gemisine La Scala operasının şefini de davet etmiştir.

INGİLTERE'DE İLGİNÇ BİR GİRİŞİM

Romanın anavatanı denilen İngiltere'de artık tanınmış romancılar da güç durumda. Bir zamanların, "romanı yayıncıya bıraktıktan sonra evinin köşesi'nde aristokrat yaşamını aylarca sürebilen ve aldığı para ile yeni roman konuları bulmak için yabancı ülkelere giden" yazarları şimdi yok artık. Geçimlerini sağlamak için, Le Carre ve Anthony Burgess gibi kitapları çok satan yazarlar, televizyonda çeşitli edebiyat dışı konularda görevler alıyorlar. Bu durumda, bir de genç yazarları düşünün... Sunday Times Magazine bu konuya parmak bastı bir süre önce. Yaptıkları araştırmalar ortaya çok acı bir gerçeği çıkardı: Genç yazarları kimse okumuyor! İçleinde eleştirmenlerce göklere çıkarılan yazarlar da olmak üzere, hiçbir genç yazarın yapıtı -burada ele alınan dal roman- 1500 adet bile satmamıştı. İlginç girişim diye adlandırdığımız girişim şu: seçilen bir jüri, genç yazarların kitaplarını okudu. Bu yazarlardan yirmisi "en iyiler" olarak seçildi. Ülkenin en büyük iki yayınevi, W H Smith ve Menzies. bu yazarları tanıtmak için dev bir kampanya açmaya karar verdi. Radyo - TV reklâmlarından tutun, yollardaki ilân tahtalarına dek her yerde bu genç yazarlar boy gösterecekler. (Daha önce yapılan ve tanınmış yazarları içeren bir kampanya, 270 000 kitabın satılması ile sonuçlanmıştı.) Bazılarının, "Edebiyatın diş macunu gibi tanıtılmasının edebiyat değerine uyup uymadığı" konusunda eleştirilerine Sunday Times Magazine şu yanıtı veriyor: "Ne değerli, ne de değersiz. Sadece gerekli!"

● gürhan uçkan

TENNESSEE WILLIAMS ÖLDÜ

Amerikalı oyunyazarı Tennessee Williams 25 Şubat günü öldü. 71 yaşındaki yazarın en tanınmış oyunu "Kızgın Damdaki Kedi" dir. Kendisine bir Pulitzer kazandıran bu oyunu dışında, sinemaya uygulanması ile ünlenen "Iguana Gecelen" adlı bir başka oyunu da ardından en çok anımsanan yapıları arasındadır. Kuzey Amerika'nın "yerdilerden arınması" saplantısını babasından alıp, yaşamı boyu sürdüren Williams, "The Rose Tattoo", "A Streetcar Named Desire" ve "The Glass Menagerie" adlı oyunların da sahibidir.

GEORGES SİMENON 80 YAŞINDA

Çağımızın en üretken ve çok okunan yazarlarından Georges Simenon, 13 Şubat günü 80. yaşgününü kutladı. Resmi kayıtlara doğuşu 12 Şubat olarak geçmiş olan yazarın yaşgününü bir gün sonra kutlamasının nedeni, gerçek doğum tarihini uğursuz bulan annesinin 80 yıl önceki küçük hilesi!

Ünlü yazarın yarattığı Komiser Maigret tipi popüler roman türünün en unutulmaz tipleri arasındadır. "Yüzlerce" kitap yazmış olan Simenon,55 dile çevrilmiş ve kitapları yanm milyar adet satılmıştır. Yapıtlarından 52'si beyaz perdeye geçmiş, 200'ü de TV-dizisi olmuştur. Salt Komiser Maigret'i, aralarında Jean Gabin ve Charles Laugton olmak üzere 22 ayrı aktör canlandırmıştır. Yapıtları 50 ayrı doktora konusu olmuştur. İsviçre'nin Lozan kentinde doğduktan sonra yaşamının büyük bir bölümünü Paris'te geçirmiş olan yazar halen doğduğu kentte yaşıyor. Yazmayı sürdürmesinin kaçınılmaz olduğunu söyleyen Simenon bundan sonra tamamlayacağı kitapların ölümünden sonra yayınlanmasında kararlı.

TENTEN'İN YARATICISI ÖLDÜ

Yarattığı sevimli masal kahramanları ile 30'u aşkın dilde milyonlarca çocuğu (ve çocuklarının kitaplarını gizli gizli okuyan yetişkini) eğiterek hoş vakit geçirten Georges Remi Brüksel'de 75 yaşında öldü. Özellikle Tenten ile büyük ün yapan sanatçı yapıtlarını Herge takma adıyla imzalıyordu.

BROADWAY'DE BUNALIM

Batı dünyasının tiyatro açısından yüreği olarak tanınan Brodway, büyük bir bunalım içinde. 39 tiyatrodan 15'i bu yılın başından beri sahnelerini kapatma zorunda kaldı. Bir yıl içinde izleyici sayısında yüzde 22, bilet gelirinde yüzde 13 azalış görüldükten sonra gerçekleşen bu durum, çok uzun süredir kapalı gişe oynayan birkaç müzikalden başkası için dayanılmaz bir gerçek. Bu müzikaller, "Dreamgirls", "Amateus", "A Chorus Line" ve "Evita" başta olmak üzere aylardır oynayan ve bilet bulunması büyük olay olarak kabuledilen çalışmalar. 1981'de perdesini Londra'da açtıktan sonra Broadway'e şu sıralar gelen "Cats"in de aynı şanslı müzikaller arasına gireceği sanılıyor.

GORKİ'NİN SÜRGÜNDE YAZDIĞI ROMAN FRANSIZCA OLARAK YAYINLANIYOR.

Gorki'nin Kapri Adası'nda sürgün yıllarında yazdığı, pek az tanınan yapıtlarından "Kentin Üzerindeki Fırtına", yazarın ölümünden sonra, ilk kez Fransızca olarak yeniden basılıyor. Kitapta anlatılanlar, yüzyılın başlarında bir ırmağın ikiye böldüğü Okurof kasabasında geçiyor. Irmak, kenti yalnız cografyasında değil, toplumsal dokusunda da ikiye bölmektedir. Bir kıyıda, zengin tüccarlarla burjuvaların yaşadığı Shikan mahallesi, öteki kıyıda, yoksulların yaşadığı Saretz mahallesi. Bu ikincinin bir özelliği de, "küçük cennet" diye anılan ve saygıdeğer kişilerin kabul edildiği genelevidir. Yeni fikirlerin çarlığı sarstığı bir ortamda, genelevde, sermayelerden birinin dostunun işlediği cinayet Okurof üzerinde büyük bir fırtına koparacak, kıskanç dostun eylemi, iki mahalleyi karşı karşıya getirecektir.

DÜNYANIN EN BÜYÜK BUDİST TAPINAĞI YIKILMAKTAN KURTARILDI

Endonezya'nın Cava Adası'ndaki 1200 yıllık bir Budist tapınağı. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü UNESCO'nun katkılarıyla, yıkılma tehlikesinden kurtarıldı ve onarıldı. Tapınak, geçtiğimiz ay Endonezyalı yetkililerin, UNESCO temsilcilerinin ve onarım tasarısına katkıda bulunan yirmi sekiz ülkeden bilim adamlarının katılacağı bir törenle yeniden açıldı.

Ünlü tarihçi Arnold Toynbee'nin, Yunanistan'daki Parthenon Tapınağı'yla eşdeğerde saydığı "Borobudur Tapınağı" (Tepedeki Tapınak), Buda'nın yaşamını ve Budizmin kutsal öykülerini dile getiren uçsuz bucaksız yarım-kabartmalarla kaplı. Bugün Endonezya nüfusunun yüzde doksan beşinden fazlası Müslüman olmasına karşın, dünyanın en büyük Budist anıtı sayılan bu dev tapınak Endonezya'nın ulusal gurur kaynağı olarak kabul ediliyor.

1983 CASA ÖDÜLLERİ

Altı dalda verilen "1983 Casa de las Americas" ödüllerini, Venezuella, Brezilya, İspanya ve Martinikli yazarlar paylaştı. Ödül alan çalışmalar 5 Şubat'ta Casa'da yapılan törende açıklandı. Törende Küba Kültür Bakanı Armando Hart da hazır bulundu.

14 ülkeden 25 kişinin oluşturduğu seçici kurul, üç hafta süren çalışmalarının ardından, katılan 300 eser arasından kazananları seçti. Dikkat çeken noktalardan biri, Brezilya (47) ve Karayibler'den (18) katılan eserlerin sayısıydı.

"Casa de las Americas" ın Yönetim Kurulu üyelerinden, Guatemalalı yazar Manuel Galick, töreni açış konuşmasında, Casa ödüllerinin Küba devriminin canlılığıyla güçlendiğini ve Amerika halklarını birleştiren güçlü bağları gösterdiğini söyledi. Casa ödüllerinin Latin Amerika ve Karayiblerin en iyi yazarlarınca desteklendiğini belirten Manuel Galick, 23 yıldan bu yana gerek katılımlarla, gerek seçici kurulda yeralarak gösterilen dayanışmaya dikkat çekti. Galick daha sonra ödüllerin kurucusu Haydee Santamaria'nın kişiliği üzerinde durarak, onun bildirisinin Havana'yla sınırlı kalmayıp, tüm Latin Amerika'ya yayıldığını söyledi. Galick, Casa için çalışan ve toplumsal savaşım içinde ölen Rodolfo Walsh, Haroldo Conti, Paco Urando, Roque Dalton, Ezequiel Martinez Estrada, Andres Lizarraga ve Efrain Huerta gibi aydınların adlarını anarak, konuşmasını tamamladı.

ARTHUR KOESTLER ÖLDÜ

Gazeteci ve yazar Arthur Koestler, 3 Mart günevinde ölü bulundu. Yapıtlarının açtığı tartışmalar ile tanınan Macar asıllı İngiliz yazar 1905'te Budapeşte'de doğmuş, Avusturya, Federal Almanya ve İngiltere'de yaşamıştı. "Ortadoğu gazeticisi" olarak daha 20 yaşındayken yaptığı Filistin röportajları ile ad yapmıştı. İspanya içsavaşına katılmış ve ölümden kılpayı kurtulmuştu. İnanmış bir komünistken birden anti-komünist kesilen yazarın bu konuda en ünlü yapıtı "Darkness at Noon'dur (1940). Bunun dışında, Türkiye'de "Haçsız Haçlılar", "Sıfır ve Sonsuzluk" ve "İspanya'da Ölüm Güncesi" adları ile yayınlanan çeşitli romanları vardır.

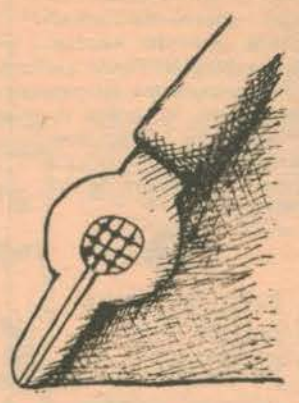

LİBYALI SANATÇI ZEVVAVİ'NİN SALIVERİLMESİ İSTENDİ

Tunus'da Haziran 1982'den bu yana tutuklu bulunan Libyalı ilerici sanatçı *Muhammed El Zevvavi*'nin salıverilmesi istendi. Libya'nın başkenti Trablus'da bir gösteri yapan Libyalı yazar ve sanatçılar, Tunus Büyükelçiliği'ne, Habib Burgiba'ya iletilmesini istedikleri yazılı bir nota vererek, karikatürcü ve ressam Zevvavi'nin özgürlüğüne kavuşturulmasını istediler. Zevvavi, Libya ve Tunus arasında imzalanan kültür anlaşması gereğince, Tunus'da bir karikatür ve resim sergisi açmaya hazırlandığı sırada tutuklanmıştı. Libyalı yazar ve sanatçıların gösterisi, Zevvavi'nin Trablus'da açılan sergisi dolayısıyla gerçekleşti.

SIMONE DE BEAUVOIR'E "SONNING ÖDÜLÜ" VERİLDİ

Fransız yazar ve düşünür Simone de Beauvoir'e Danimarka'nın Kopenhag Üniversite'since her iki yılda bir dağıtılan kültür ödülü verildi. Sonning Ödülü'nün ederi yaklaşık altı yüz milyon lira. Avrupa kültürü ve uygarlığına katkıda bulunan sanatçı ve düşünürler için konulmuş olan bu ödül ilk kez 1950 yılında Churchill'e verilmişti. Ödüle adını veren "Dergi kralı" CJSonning'in Churchill'de nasıl bir olumlu yan bulduğubugünbâlâ merak konusu.

Sartre'ın yaşam arkadaşı Simone de Beauvoir'e 1983 yılının ödülü, "Avrupa kültür yaşamına, yazar, filozof, hümanist ve kadın hakları konusundaki çabaları ile yaptığı olumlu katkılardan ötürü" verildi. Yapıtlarının çoğunda "toplumcu bir ahlâk anlayışını, genellikle varoluşçuluğun ışığı ile yansıttığı", yapılan açıklamada belirtiliyor.

Avrupa'nın çeşitli üniversitelerince yapılan önerilere göre seçilen adaylar arasında daha önce ödülü kazananlardan en tanınmışları Albert Schweitzer ile İtalyan tiyatro ustası Dario Fo var.

MAYAKOVSKİ VE LİLİ BRİK'İN BÜTÜN MEKTUPLARI BULUNDU

İsveçli üniversite öğretim üyesi Bengt Jangfeld'in çalışmaları sonucu, Vladimir Mayakovski ve Lili Brik'in birbirlerine yazdıkları mektupların tümü Stockholm'de yayınlandı. Böylece, 1915'de başlayan ve Mayakovski'nin intiharına dek süren ünlü aşk öyküsünün her dönemi aydınlanıyor. Kitapta, 450 mektup, telgraf ve not, 50 kadar fotografla ilk kez düzenlenmiş oluyor.

HEMİNGWAY'İN YAŞAMI OPERA OLUYOR

Ünlü Amerikalı yazar Ernest Hemingway'in yaşamı, Küba devlet Operasınca sahneye konacak. Hazırlıkları uzun süredir yapılan Opera'yı, ülkesin tanınmış sahne koyucusu Casari hazırlamıştır. Yazarın çok sevdiği Havana'da galası yapılacak olan operada, sanatçının doğa sevgisi ve gerçekçi dünya görüşü öncelikle işleniyor.

NASREDDİN HOCA YARIŞMASI'NA KATILMA SÜRESİ 22 MAYIS'TA SONA ERİYOR

Akşehir Nasreddin Hoca ve Turizm Derneği'nce düzenlenen "Nasreddin Hoca Gülmece Öyküsü Yarışması"na katılma süresi 22 Mayıs 1983 tarihinde sona eriyor. Yarışmaya katılacak gülmece öykülerinin 22 Mayıs'a kadar "Gülmece Öyküsü Yarışması, Nasreddin Hoca ve Turizm Derneği, Akşehir" adresine gönderilmesi gerekiyor.

"BÜYÜK İSKENDER SERGİSİ" BÜTÜN DÜNYAYI DOLAŞIYOR

Birkaç yıldır Yunanistan Kültür ve Bilimler Bakanlığı'nın girişimiyle dünyanın çeşitli ülkelerinde gezdirilen "Büyük İskender Sergisi" son olarak 5 martta Kanada'nın Toronto kentindeki Ontario Kraliyet Müzesi'nde açıldı. 10 temmuza kadar sürecek sergi, Toronto'da haftalık Amerikan dergisi Time ile Kanada Ulusal Müzeleri'nin ortak katkılarıyle düzenlendi.

İ.Ö. 356-323 yılları arasında yaşamış olan Makedonyalı Büyük İskender ve çağını tanıtmayı amaçlayan sergi 1981'de Washington'daki Ulusal Sanat Galerisi'nde ve Şikagodaki Sanat Enstitüsü'nde geçen yıl da Bostonda'ki Güzel Sanatlar Müzesi'nde ve San Fransisko'daki Güzel Sanatlar Müzeleri'nde açılmıştı.

Sergide, Büyük İskender'in başlattığı Hellenistik Çağ'a ilişkin altın, gümüş ve tunçtan yüz yetmiş beş sanat yapıtı yer alıyor. Ayrıca, Makedonya Kralı II. Filip ile Makedonya Kraliçesi Olympias'ın oğlu Büyük İskender'in seferleri, duvar haritaları ve duvar fotoğraflarıyla tarihsel bir sıra içinde gözler önüne seriliyor.

İNGİLİZ BESTECİ HERBERT DIES ÖLDÜ

İngiltere'nin ünlü besteci ve müzik öğretmenlerinden olan *Herbert Dies*, geçtiğimiz ay içinde, 90 yaşında öldü. Kraliyet Müzik Akademisi'nde yıllarca öğretim üyeliği yapan Dies, org üzerine ustalığıyla tanınıyor.

İTALYAN OPERASININ ÜNLÜ ADI PASERO ÖLDÜ

İtalyan operasının en ünlü adı olan *Tancredi Pasero*, 90 yaşında öldü. Tancredi Pasero (bas), özellikle 1920-50 yılları arasında Metropolitan, New York ve Milano La Scala operalarında büyük başarı kazanmıştı.

WOLF VAKFI MÜZİK ALANINDA DA ÖDÜL VERECEK

Uluslararası ödüllerin en önemlilerinden biri sayılan ve her yıl çeşitli dallarda verilen Wolf Vakfı Ödülü, bu yıl ilk kez müzik alanında da ödül vermeyi kararlaştırdı. Vakfın verdiği ilk müzik ödüllerini kazanan adlar ise şunlar: Ünlü piyanist *Valdimir Horowitz*, çağdaş Fransız bestecilerinden *Olivier Messaien* ve İsrailli müzikolog *Josef Tal*.

CHARLES TRENET FRANSIZ AKADEMİSİ'NE SEÇİLEMEDİ

Dünyaca ünlü Fransız ozan ve şarkıcı Charles Trenet, adaylığını koyduğu Fransız Akademisi üyeliğine seçilemedi. Bir süre önce ölen Levis-Mirepoix'in yerini doldurmak için, Haziran ve Ekim aylarında iki tur seçim yapılmış, ancak hiçbir aday yeterli oyu sağlayamamıştı. Charles Trenet'nin Akademi'ye seçilememesi Fransız aydınları arasında tepkiyle karşılandı. Birçok yazar ve sanatçı, Trenet'ye yeterli sayıda oy vermeyen Akademi üyelerini protesto etti.

Son tur oylamadan önce Akademi'ye seçilmesi beklenen Charles Trenet, 1685'de Kardinal Richelieu tarafından, "Fransız dilinin sadeleştirilmesi" amacıyla kurulan Fransız Akademisi'ne kuruluşundan bu yana seçilen ilk müzisyen olacaktı.

Charles Trenet, Fransa'nın en ünlü kabare yıldızlarındandı. İkinci dünya savaşında yazdığı "Cane" operası çok ünlüdür.

SUNA KAN İTALYA'DA KONSERLER VERDİ

Ünlü kemancımız Suna Kan, İtalya'nın çeşitli kentlerinde başarılı on konser verdikten sonra yurda döndü.

Suna Kan, konserlerini Sicilya Adası'ndaki Palermo, Messine, Catania, Caltagirone, Ragusa gibi kentlerde verdi ve büyük ilgi gördü.

İtalya'daki turne arasında on günlüğüne Paris'e geçen Suna Kan, burada hazırlanmakta olan plağının ön çalışmalarını tamamladı. Kan'ın Fransız piyanist Daniel Berthet ile birlikte hazırladığı plâk, Fransız besteci Chausson'un yapıtlarını içeriyor.

Öte yandan, Suna Kan 4 nisanda Ankara Oda Orkestrası'yla Cenap And'ın anısına düzenlenen bir konser verdikten sonra 5 nisanda Kuveyt ve Bahrey'e gidecek.

33. BERLİN FİLM FESTİVALİNDE "HAKKARİ'DE BİR MEVSİM BÜYÜK BAŞARI KAZANDI

"Susuz Yaz"ın Altın Ayısından yıllar sonra bu yıl, Erden Kıral'ın "Hakkari'de Bir Mevsim" adlı filmi ile Türk filmciliği bir de Gümüş Ayı kazandı. Jürinin "En orijinal yapıt" olarak gördüğü filminiz için verilen ödül, yurt dışında da büyük yankı uyandırdı. Festivalin Altın Ayı'sı, İngiliz yönetmen Edward Bennett'in "Ascendancy" (Üstünlük) ile İspanyol yönetmen Mario Camus'un "La Colmena" (Arıkovanı) adlı filmleri arasında bölüştürüldü. En iyi kısa film olarak da Çekoslovak filmci Jan Svankmajer'in "Mozaik Dialogu"u seçildi. Berlin Film Festivalinin diğer ödülleri şunlar:

En iyi reji: Eric Rohmer (Fransa), "Pauline a la plage",

En iyi kadın oyuncu: Jewgenia Glushenko (Sovyetler Birliği), En iyi erkek oyuncu: Bruce Dern, En iyi kısa film yönetmeni: Egon Haase (F Almanya). 16 ülkenin katıldığı festivalde jüri başkanlığını Jeanne Moreau yaptı.

AMERİKALI RAGTIME PİYANİSTİ EUBIE BLAKE 100 YAŞINDA ÖLDÜ

Amerikalı ragtime piyanisti *Eubie Blake*, 100. doğum gününü kutladığı Mart ayı içinde öldü.

Blake, 1899'da doldurduğu "Carliston Rag" adlı parça ile ün kazanmıştı. Blake'in önemli bir özelliği de, Broadway'de beste yapma olanağı bulan ilk zenci müzisyen olmasıydı. Blake en son eserini de 1979 yılında gene Broadway'de verdi; "Eubie". "Eubie", Blake'in sonraki yıllarda çok sevilen bir eseri oldu.

TOBAV "ÇOCUK OYUNLARI ŞENLİĞİ" DÜZENLİYOR

Kısa adı TOBAV olan Devlet Tiyatrosu Opera ve Balesi Çalışanları Yardımlaşma Vakfı, 23 Nisan'da Ankara çapında Çocuk Oyunları Şenliği düzenleyecek.

Vakıf Başkanı bu yıl maddi olanaklarının yetersiz oluşu nedeni ile şenliği Ankara çapında düşündüklerini, ancak maddi olanakların artması ile orantılı olarak hu şenliği, ulusal ve uluslararası boyutlara ulaştırmak amacında olduklarını belirtti.

Şenlik, aynı anda üç ya da dört salonda çocuk oyunları oynayacak şekilde düzenlenecek, eldeki oyunları yeterlilik derecesine göre, istek gelmesi halinde semtlerdeki okul sahnelerinde de oyun sergilenebilecek. Şenlik bünyesinde kukla tiyatrosu, çocuk filmleri gösterilerine de yer verilecek.

"CARMEN SUİTE" 10 MART'TA DEVLET BALESİ'NDE

Ankara Devlet Opera ve Balesi 10 mart 1983 günü birer perdelik iki yeni baleyi sahnelemeye başladı. Çağdaş Yunan bestecisi Kyriacos Sfetsas'ın müziği üzerine Duygu Aykal'ın koreografisini yaptığı "Biz Siz Onlar" ve Fransız besteci George Bizet'nin "Carmen" operasından alınan seçme parçalarla düzenlenen "Carmen Suite" balesi. "Biz Siz Onlar" da orkestrayı Şef Gürer Aykal Düzenlemesini çağdaş Sovyet besteci Rodion Schiedrin'in yaptığı "Carmen Suite"in, koreografisini ise kültürel ilişkiler çerçevesinde ülkemiz konuk Sovyet koreograf Revaz Tsouloukidze düzenledi. "Carmen Suite" balesinde orkestrayı Erol Erdinç yönetiyor. Her iki eserde de çevre düzenlemeleri ve kostümler Baber Kocamanoğlu'nun.

CUMHURBAŞKANLIĞI SENFONİ ORKESTRASI'NIN NİSAN AYI KONSERLERİ

8 Nisan Cuma, 20.30
9 Nisan C.tesi, 11.00
Şef: Gürer Aykal
Solistler: Tahir Sümer "Kontrabas"
Ayşe Savaşır "Çembalo"
DRAGONETTİ. Kontrabas ve Yaylı Çalgılar Orkestrası için Andante ve Rondo
J.S.BACH . . . . Re Minör Cembalo Konçertosu
ŞOSTAKOVİÇ. 15. Senfoni

Karsten Andersen

15 Nisan Cuma, 20.30
16 Nisan C.tesi, 11.00
Şef: Karsten Andersen
Solist: Seher Tanrıyar "Piyano"
SCRERUD. . . . . Uvertür
GRIEG Piyano Konçertosu
BORODİN . . . . 2. Senfoni

Ayşe Savaşır

22 Nisan Cuma, 20.30
23 Nisan C.tesi, 11.00
Şef: Karsten Andersen
Solist: İsmail Aşan "Keman"
BERLİOZ . . . "Benvenuto Cellini" Uvertürü
DVORAK Keman Konçertosu
GRIEG . . . . . Senfoni

İsmail Aşan

29 Nisan Cuma, 20.30
30 Nisan C.tesi, 11.00
Şef: Mladen Yagust
Solist: Meral Güneyman "Piyano"
BORANOVİÇ. . . . Uvertür
CHOPIN 2. Piyano Konçertosu
BEETHOVEN. . 3. Senfoni

TÜRKİYE FİLARMONİ DERNEĞİ'NİN NİSAN AYI KONSERLERİ

5 Nisan: Ankara Nefesli Sazlar Beşlisi Konseri
12 Nisan : Pervin Sak Viyolonsel Resitali
19 Nisan: Ankara Oda Orkestrası Konseri
26 Nisan: Meral Güneyman Piyano Resitali

ÜNLÜ ORKESTRA YÖNETMENİ İNGİLİZ ANDRIAN BOULT 93 YAŞINDA ÖLDÜ

Elgar Holts ve Vaughan Williams'ın bestelerinin öncüsü sayılan, İngiltere'nin en büyük orkestra yönetmeni *Sir Andrian Boult*, 93 yaşında öldü. Andrian Boult'un ölümü, Kraliyet Filarmoni Orkestrası sözcüsü tarafından açıklandı. Kraliyet Filarmoni Orkestrası sözcüsü, Boult'un uzun süredir hasta olduğunu ve Londra'nın güneydoğusundaki bir bakımevinde öldüğünü açıkladı.

1931'de oluşturulan BBC Senfoni Orkestrası'nın kurucusu olan Boult, 1950'li yıllar boyunca Londra Filarmoni Orkestrası'nın sürekli şefliğini yaptı. 1977'de son kez orkestrasını yöneten Boult, 92 yaşına değin çalışmalarını sürdürmüştü.

KISA .... KISA...

● İzmir Devlet Opera ve Balesi, Çaykovski'nin "Uyuyan Güzel" balesini 16 Mart'tan itibaren sergilemeye başladı. Suna Şenel'in sahneye koyduğu balenin koreografisini Marius Petitis yaptı.

● Ankara Devlet Tiyatrosunda, Anton Çehov'un dünyaca ünlü "Üç Kızkardeş" adlı oyunu sahnelenecek. Hasan Âli Ediz'in türkçeleştirdiği oyunu İngiliz yönetmen Basil Coleman sahneye koyuyor. Oyunun dekor ve giysilerini de İngiliz sanatçı Roger Anreviz hazırlıyor.

● İstanbul Devlet Opera ve Balesi, Giuseppe Verdi'nin "Attila" operasını Atatürk Kültür Merkezi'nde sahnelemeye başladı. Ülkemizde ilk kez sergilenen "Attila" operasını, Avusturyalı yönetmen Josef Zehetgruber sahneye koydu. Orkestrayı ünlü şef Ottovio Züno yönetiyor. Operanın korosunun Gökçen Koray, dekorlarını Seza Altındağ, giysilerini Şanda Zıpçı hazırladı.

"Dergimiz, her ay yeniden başlayan sevincimizdir..."

● "... önce, yürüttüğüniiz namuslu çalışmalarınız için sizleri yürekten selamlıyorum. Ellerinize ve kafanıza sağlık. Bizler okuyucularınız biliyoruz ki Yarın dergisi artık hepinizindir. Dergimiz, her ay yeniden başlayan sevincimizdir. Bu dergiyi yaşatmak için ne gerekiyorsa sizler söyleyin bizler yapalım. Bu arada bir okuyucunuz olarak kendi yarattığım ürünlerimi sizlere gönderiyorum. Burda iki şey beni itti. Birincisi, kendi dergimize küçük çaptada olaa birşeyler katabilmek, ikincisi ürünlerimin derginizde yaymlanmasının vereceği sevinç ve güçtür. Bizler biliyoruz ki ancak dürüstçe karşılıklı eleştirilerimiz, bizleri daha çok birbirimize bağlayacak, daha yapıcı kılacaktır. Eğer dergimizin yaratılışında ufacık bir yardımım bile olabilecekae, siz bunu bana ilettiğiniz zaman, seve seve derginizde gönüllü çalışabilirim.

Şiirlerimin yayınlanır olması, veya dostça göniillü çalışmamı ileteceğiniz bir haber beni korkunç mutlu kılacaktır.

Dostça, kardeşçe yarınlar için elele..."

Ahmet YEMENİCİOĞLU/ Ankara

● *Yarın'ın her yeni sayısının yeni heyecanlara yolaçması, bizler için sıradan bir yaşama biçimine dönüştü. Bu duyguyu yalnızca Yarın çalışanlarının değil, okurlarıyla birlikte, tüm Yarıncıların da aynı düzeyde paylaştıklarına inanıyoruz. Ahmet Yemenicioğlu arkadaşımızın mektubu da bu sözlerimizin nesnel temelinin güzel bir kanıtı değil mi? Yarın, hemen yanıbaşındaki bu güçle iki yıla yaklaşan bir süredir yayınını kesintisiz olarak sürdürebildi. Okurlarımızın dönüm noktalarındaki desteğiyle, olanaksızlıkları aşabildik. Pek çoğu okurlarımıza hiç yansımayan engelleri, okurlarımıza karşı sorumluluklarımızın zorlamasıyla, etkisizleştirebildik. Yemenicioğlu arkadaşımızın ürünleri hakkındaki değerlendirmemizi de kendisine ileteceğiz. Bu ilginin sürekli olması, tek dileğimizdir.*

"Her ay derginizi koğuştaki tüm arkadaşlarla birlikte sabırsızlıkla bekliyoruz..."

● "...Tüm sanat olaylarını elinden geldiğince gerçekçi bir şekilde anlatan derginizin bu yoldaki başarısı kuşku götürmez. Ancak, cezaevinde bulunduğumuzdan dolayı bir dergi ve bir kitabın bizler için ne kadar çok önemli olduğunu anlayacağınızı sanıyoruz. Yaşadığımız şartları gözönüne alırsak buna rağmen gerçekleri tam olmasa bile elinizden geldiğince yazmaya çalışmanız bizler için sevindirici bir olaydır.

Her ay derginizi koğuştaki tüm arkadaşlarla beraber sabırsızlıkla bekliyoruz. Ulaşımdaki aksaklıklar bize kötü bir şekilde yansımakta. Derginizin Şubat sayısı aradan geçen 24 güne rağmen elimize geçmedi. Ulaşımda olduğu kadar sizde de hata olduğuna karar verdik. Bu konularda biraz daha dikkatli olmanızı rica ederken, tüm zorlukları yenmenizi dileriz..."

Nuri Adem BOZKAYA/ Hatay

● *Yarın cezaevlerinin tümüne ulaşamamakla birlikte, pek çok yerde varlığını duyurabiliyor. Cezaevleri, dergiye ve kitaba en çok gereksinim duyulan yerlerdir. Yarın duvarların ötesine sokulurken, işlevini daha iyi yerine getirmenin gönül rahatlığını duyuyor. Özgürce yaşanılan günlerde ayırdında olunmayan kimi küçük olanakların, cezaevlerindeki arkadaşlarımız için yaşamsal öneme sahip olduğunu biliyoruz. Nuri Adem Bozkaya arkadaşımızı, Yarın'ın kimi zamanlarda kendilerine ulaşamadığını belirterek, eleştirilerini dile getiriyor. Ne var ki, Yarın düzenli olarak gönderildiği cezaevlerinin bir bölümünden de bize geri gelmektedir. Sözgelimi, Şubat sayısı, göndermemize karşın, arkadaşlarımızı eline geçmemiş. Cezaevleri yönetimlerinin bazıları Yarın'ı sakıncalı yayınlar arasında sayıyor. Böylece Yarın hem bazı okurlarımızın eline geçememiş oluyor, hem de bunun nedenleri hakkında okurlarımız bilgi edinemiyorlar. Bu sorununun dazamanla aşılacağına inanıyoruz.*

"Doğrusu edebiyatımız açısından oldukça yararlı bir ürün..."

● "Derginiz... doğrusu edebiyatımız açısından oldukça yararlı bir ürün. Öncelikle, böylesine güzel bir derginin yayımında emeği geçen tüm yönetici ve sanatçı arkadaşlarımı tebrik ederim...

Yurt içinde yayınlanan Gösteri, Yazko Edebiyat, Milliyet Sanat, Edebiyat, Tan ve diğer sanat edebiyat dergilerinin hemen hepsinin pek çok sayılarını okudum ve inceledim. Bunlar arasından "Yarın" dergisini seçmemin elbetteki özel nedenleri var. Bu nedenler arasından önemli biri de Yarın'la aynı görüş ve düşünceyi paylaşmamızdır.

Sizden ricam, bu mektubuma en kısa zamanda bir yanıt yazmanızdır. Ve mektubunuzda şiir ve öykiilerimin yayımlanması konusunda bilgi vermenizdir. Çatınız altında bana yer vermeniz beni çok mutlu kılacaktır. Bu çatı altında dergimizin daha güzel ve daha etkin kılınmasında sizlere yardımcı olmak benim için bahtiyarlıktır."

Cihat SOLMAZ

● *Cihat Solmaz arkadaşımızın Yarın hakkındaki değerlendirmesi kuşkusuz bizim için çok sevindirici. Yarın'ı diğerlerinden ayırdedici özellikleriyle seçişi de, başlangıçtaki öngörülerimizin haklılığını gösteriyor. Yarın'ın başlıca güvencesi, sık sık yinelediğimiz gibi, onunla aynı görüş ve düşünceyi paylaşan binlerce okurudur. Arkadaşımızın mektubunu sayfalarımızda yanıtlarken, Yarın'ın çatısının başlangıçtan bu yana dostlarımızın tümüne açık olduğunu bir kez daha belirtmek isteriz. Yarın'ın daha güzel ve etkin kılınmasını elele gerçekleştireceğiz. Cihat Solmaz arkadaşımızın gönderdiği ürünler de değerlendirilmek üzere sıraya kondu. Değerlendirmemizin sonuçlarını kendisine ayrıca ileteceğiz.*

SERDAR GÜNBİLEN

SANAT KURUMU YENİ BİR ÖDÜL KOYDU

Sanat Kurumu, 1983 döneminden başlamak üzere Plastik Sanatlar dalında "Sanat Kurumu Plastik Sanatlar Ödülü" adıyla bir yeni ödül koydu. Ulusal ve çağdaş sanatımıza özgün yapıtlar kazandıran ve bir yılın tüm plastik sanatlar etkinlikleri içinde seçkin bir kişilik geliştiren sanatçı, Sanat Kurumun'nca kendi dalında yılın sanatçısı seçilecek. Resim, heykel, seramik ve fotograf dallarında yılın sanatçılarını belirleyecek Seçici Kurul şöyle: Hamiye Çolakoğlu, Hamit Kınaytürk, Kaya Özsezgin, Prof. Dr. Günsel Renda, Sezer Tansuğ, Prof. Dr. Adnan Turani ve Doç. Dr. Şahin Yenişehirlioğlu. Sanat Kurumu'nu temsilen Başkan Anıl Çeçen ve Sanat Kolu Başkanı Ünsal Piroğlu'nun da katılacağı Seçici Kurul, gerekli görürse ödülü birden fazla sanatçı arasında da paylaştırabilecek.

BEŞ KAFADARLAR TİYATROSU YARARLI YARIŞMALAR DİZİSİ 1. ÇOCUK OYUNLARI YARIŞMASI

Beş Kafadarlar Tiyatrosu, "tiyatro yazın hayatına katkıda bulunmak, tiyatromuza yeni sesler, yeni kalemler, yeni güçler kazandırmak, çağdaş ve yenilikçi bir çocuk tiyatrosu temeli atmak, yeni nesile sağlam bir gelecek hazırlamak" amacıyla bir "Çocuk Oyunları Yarışması" açtı.

Bu yarışma,

1- Amatör veya profesyonel... tüm yazarlara, tüm yapıtlara açıktır.

2- Yarışmaya katılacak yapıtların yayınlanmamış veya oynanmamış olması gereklidir.

3- Yarışmaya katılacak yapıtların en az bir saatlik oyun süresini doldurması gereklidir.

4- Yarışmaya katılacak yapıtlarda yazarın gerçek adı ve kimliği belirtilmemeli, adaylar yarışmaya takma ad veya rumuz kullanarak katılmalı, yazarın gerçek ad, özgeçmiş ve adresi yapıta eklenmiş bir kapalı zarf içinde sunulmalıdır.

5- Yarışmaya katılacak yapıtlar çeviri ya da uyarlama olabilir. Ancak sanatçı yapıtının böyle bir özellik taşıdığını belirtmelidir.

6- Yarışmaya katılma süresi 10 Haziran 1983 tarihinde sona erer. Bu tarihten sonra gönderilen yapıtlar değerlendirmeye katılma hakkını yitirirler.

7- Sanat yapıtlarının yarıştırılan atlara dönüştürülmesine yol açmamak için bu yarışmada birinci, ikinci veya üçüncü seçilmeyecektir. Değerlendirme kurulunun oynanmaya ya da yayınlanmaya aday gördüğü çocuk yapıtları yarışmayı kazanmış sayılırlar.

8- Yarışma ödülü ne paradır, ne pulduri Kazanan tüm yapıtların sahnelenmesi ve yayınlanması sağlanacak, ancak yapıtların tüm hakları yazarlarına ait olacaktır.

9- Yarışmaya katılacak olan yapıtlar üç kopya halinde, "Beş Kafadarlar Tiyatrosu, P.K. 1220 İstanbul" adresine gönderilmelidir.

10- Geniş bilgi edinmek için aynı adrese başvurmak yeterlidir.

GECİKMİŞ BİR KARŞILAMA

Gün geceyi örtündü düş umuda büründü
çilenen ayışığında burcu/buram
kutsandı yaşam burcumuza doğdunuz
bir bir şavkıdı söndü uykusuz yıldızlar
kalıtı her yürekte şimdi kıvılcım yağmuru
saydam bir damlacıktı oysa daha dün
okyanuslarla yuğrulan yoğunluğunuz

Erittiniz nice buzul çağların yazgısını
çoğul sevgilerin günışığı potasında
kimliğiniz sisli bir Eylülün kimliğiydi
çığlık çığlığa nice sınavlardan geçtiniz
süt tadında soluğunuz gümüş tenli
saydam kanat seslerine duyarlı şimdi
düşlerden damıtılmış bir gökyüzü altında
doğaç yasaya uygun sözcükleriniz

Her sözcük tedirgin bir yüreğin önsözüdür
yaşamı dengeleyen birer umutsunuz şimdi
belleğinizde kum gibi Akdeniz kumrusu
günübirlik gökyüzüne uyanıyorsunuz
ve yüzünüz menevişli bir mavilikte
dingin yadsıyor gibi yüzyıllık bir gecikmeyi

Kaç yüzyıl geciktiniz sahi geciktiniz mi?

SERVET SALİHA SERTER

LÂL

Şehir susar.
Göz konuşur,
ay konuşur.
Şakımaz kimi diller,
yataklar, yeşil çuhalı masalar konuşur.

Şehir susar.
Akşama dek
köşe bucak
güreş tuttuğun.

Şehir susar.
Bir bir söner
en son odaların lambaları.
Ahlar, oflar, ohlar
çarpar dört duvar arasında,
dolaşır bayırlı, hayırsız sözcükler.

Şehir susar,
ben konuşurum.
Siyah bir tepside sunulmuş
aydınlık kelle ile.
Hala susanlara gözleri ile...

Deli derler.
"Şehir susar mı hiç."

15.9.1982

MUSTAFA YAŞACAN

Desen : ZULKÜF MERT

GÖÇMENLER

Fındık harmanları kalktı
Mısır alafları çıtır oldu
İncir dalında solgun
Gürcü üzümleri kaynatımda
Koç katımı, tamam

Golitleri tandırdan
Curaları,
Sakızları çam dallarından
Şimşir kaşıkları
Peynir küplerini sökün topraktan
Üç aylık bebekleri beşikten
Bir yastık bir yorgan
Vurun denkleri
Gelin Sivas, Goyluhisar'dan
Mesudiye Meletten

Samanlık evlere
Kara denizin yeline

Geçer sekiz ay
Ordu'da Giresun'da
Açlık ve soğukla

Kuzu zamanı

Kuzu zamanı
İlk yazda
Başlar göç
Giresun'dan Ordu'dan

1979 – Ordu

BİR DAMLASINA HASRETİM

Gecenin karanlığına
Kalmışsın bir başıma
Ölümcül bir suskunluk içinde
Çatlamış dudaklarım
Garipseniyorum da

Ne unutmuşluğum var
Ne yitirmişliğim
İlk sevişimi
Rüzgarlı dağları gibi
Yeşil gözlerinde ılık nem
Sis - duman eteklerinde
Kara, derin
Karadenizin suları
Kuş yüreği çırpıntısıyla
Uyarır sessizliği

Dem tutmuş kardeşliğin
Sözlendiğim gün gibi
Bir damlasına hasretim
Uyy Rize'nin kızı
Rize'in kızı
Sana diyeceğim var
Öpeceğim tuttu

Kasım 1980 — Adana

PİRA ERDAL ÖZYURT

KİRLENMİŞ OLMUYOR MU ELDİVENİ

Asıyla alıyorsunuz ya
bazan korkularıyla kentleri
böylece asılmış olmuyor mu
yine de düşüncelerde birileri
bir ceketin omuzlarına değiyor
bir ölümün odağında deviniyor
bir zambağın yırtılıyor eldiveni

Düşlüyorsunuz bazan
uzaklardaki en eski sevgilileri
böylece gündeme geliyor
değil mi birileri
kırların papatyalarında seğiriyor
bir körlüğün tutsağında tutunuyor
bu ellerin devedikeni

Duyuyorsunuz bazan uzuyor
gemiler çok acı sirenleri
böylece batmış oluyor değil mi
belki de en eskileri
okyanusların aynalarında uçuşuyor
bir acıyı zangocuna sesleniyor
kırıyor belki bir yargının daha kalemini

Ak bir zambağın kirlenmiş olmuyor mu eldiveni?

A. REMİZ

Karikatür : HAKAN EKEN

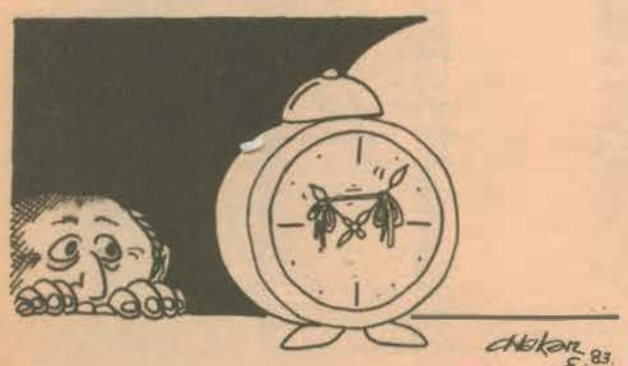

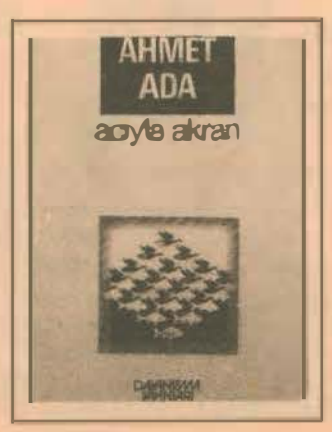

DAYANIŞMA YAYINLARI

İLHAN SELÇUK : AĞLAMAK VE GÜLMEK (150 TL.)
PABLO NERUDA : ŞİİRLER / Türkçesi : Enver Gökçe (150 TL.)
FIKRET OTYAM : HU DOST (200 TL.)
AZİZ NESİN : SUÇLANAN VE AKLANAN YAZILAR (350 TL.)
JÜLİDE GÜLİZAR : İYİ AKŞAMLAR SAYIN SEYİRCİLER (200 TL.)
VEYSEL ÇOLAK : AŞKOLSUN (75 TL.)
ALİ CENGİZKAN : ÇOCUK ÖMRÜMÜZ (75 TL.)
MAHMUT T. ÖNGÖREN : SİNEMADA KADIN VE CİNSELLİK (200 TL.)
SARGUT ŞÖLÇÜN : TARİH BİLİNCİ VE EDEBİYAT BİLİMİ (275 TL.)
ABDULLAH AŞÇI : DAYAK DAĞITIMI (125 TL.)
AHMET SAY : İPEK HALIYA TERS BİNEN KEDİ (150 TL.)
CENGİZ BEKTAŞ : DUVARLARIN DIŞI DA SENİN (150 TL.)
ALİ İNSAN MIHÇI : İNSAN KISIM KISIM YER DAMAR DAMAR (150 TL.)
AHMET TELLİ : SU CÜRÜDÜ (125 TL.)

ŞAHİN YENİŞEHİRLİOĞLU : FELSEFE VE SANAT
OSMAN NUMAN BARANUS : AĞRILAR TOPRAĞI (125 TL.)
AHMET ADA : ACIYLA AKRAN (100 TL.)
SAADET TİMUR : BEŞ GÜNÜN ÖYKÜSÜ
HÜSEYİN ATABAŞ : BİTMEYEN (100 TL.)
GÜRSEN TOPSES : EĞİTİM FELSEFESİ TEMEL SORUNLARI
GÜNEY DAL : BUZUL DÖNEMİNDEN HABERLER
NUSRET KEMAL : ÖLÜM ÇEMBERİ
DURAN YILMAZ : YÖRÜK HİKÂYELERİ

Genel Dağıtım : ADAŞ. Mithatpaşa Cad. 28 - A. ANKARA.

Dayanışma Yayın Üretim Kooperatifi PK. 266 Kızılay - ANKARA

AFSAD AYIN FOTOGRAFI YARIŞMASINI ALI SIRTIOĞLU KAZANDI

AFSAD, ayın Fotografı yarışmasını Mart ayı ile birlikte sürdürüyor. Dernek üyelerine yönelik olarak yapılan yarışmada, yeni üyelerden Ali Sırtıoğlu'nun yapıtı ayın fotografı seçilirken, birincilik ödülünüde Çetin Vural aldı. İkincilik ve üçüncülük ödüllerine değer fotoğrafın seçilemediği yarışmada Mehmet Eskizara, Ali Sırtıoğlu, Sema Günden ve Doğan Yaşar'ın yapıtları sergilenmeye değer bulundu.

Halen altı üyesinin açmış olduğu birleşik fotoğraf sergisi, dia gösterileri ve 13. Dönem kursu ile yoğun bir çalışma dönemine giren AFSAD, I. Ulusal Fotograf yarışmasının da hazırlıklarını sürdürüyor.

İFSAK ÜYELERİ İKİ YARIŞMADA BAŞARI SAĞLADI

İFSAK üyeleri uluslararası iki yarışmada daha başarı sağladılar.

FIAP ve Andorra Fotograf Derneği'nin ortaklaşa düzenledikleri ve 26 ülkeden 742 sanatçını katıldığı "Andorra Fotoğraf ve Sinema Festivali"nde düzenlenen yarışmada Bayhan'ın üç, Cengiz Akduman'ın "Mola" adlı siyah-beyaz yapıtı sergilenmeye değer bulundu. Ayrıca Nevzat Çakır ve Yusuf Tuvi birer saydamla gösteriye alındı.

"Waikato Photographic Society" tarafından Yeni Zelanda'da düzenlenen ve 43 ülkeden 626 yarışmacının 3086 yapıtla katıldığı "Uluslararası Fotograf Yarışması"nda da Mehmet Bayhan'ın "Hasan Dayı" ve Cengiz Akduman'ın "Portre-7" ile "Berber Dükkanı" adlı yapıtları, sergilenmeye değer bulunan 300 yapıt arasına girdi.

AKDUMAN, BAYHAN, KARLIOVA FOTOGRAF SERGİSİ

İFSAK başkanı Mehmet BAYHAN ve İFSAK üyeleri Cengiz Akduman ve Cengiz Karlıova, ikinci ortak fotograf sergilerini 9 Mart tarihinde İstanbul Fransız Kiiltür Merkezinde açtılar.

'Çağının tanığı olmak ve belgelemek sanatçının asıl amacı olmalıdır' diyen Cengiz Akduman 1962 doğumlu ve 1977'den bu yana İFSAK üyesi.

1940doğumlu olan Mehmet Bayhan, mimar olarak yaşamını kazanıyor. 'Birşeyleri iyi yapabilir olmak ve yapmak yaşıyor olmanın sorumluluğudur' diyen Bayhan, FIAP üyesi ve AFIAP ünvanı taşıyor.

1954 doğumlu olan Cengiz Karlıova, baba mesleği olan fotografçılıkla uzun bir süreden beri ilgileniyor. Fotografı sözsüz anlatım olarak gören sanatçının çeşitli yarışmalarda çok sayıda ödül ve sergilemeleri var. Öte yandan Yeni Zelanda da yapılan Walkato fotograf yarışmasında Mehmet Bayhan'ın bir, Cengiz Akduman'ın iki fotografı sergilenmeye değer bulundu. Bu yarışmaya kırkiiç ülkeden 626 fotografçı katılmıştı.

IAN BERRY'NİN FOTOGRAF SERGİSİ-TİİE ENGLİSİI

İngiliz fotograf sanatçısı ve MAGNUM fotograf Ajansı üyesi Ian Berry'nin 'The English' adlı fotograf sergisi Ankara Türk İngiliz Kültür Derneğinde 9 Martta açıldı. Şimdiye kadar pekçok fotograf sergisi açan ve ünlü magazinler için fotograf çeken Ian Berry, İngiltere ve İngiliz insanını keşfetmeye yönelen bu çalışmasını İngiliz Sanat Konseyinin ilk fotograf bursunu alarak gerçekleştirdi. Bu fotograflardan oluşan ve 1975'te yayınlanan albümünün önsözünde ise şunları söylüyor: 'Bir profesyonel olarak gördüklerimi saptamakla işe başladım. Fakat, belgesel amaca karşın görsel değerler de beni çekiyordu. Herşeyi kapsayan fotograflardan çok en beğendiğim fotografları seçtim. (....) İngiltere, uzakta bulunduğum 16 yılda umduğumdan çok daha az değişmişti, ya da fotograflad ıklarımda bu değişim azdı. Keza, fotografçının varlığına ve fotograf çekimine insanların tepkisi veya tepkisizliği açısından İngiltere'nin en kolay çalışılan ülkelerden biri olduğunu söylemeliyim. Bir profesyonel için olağan zaman ve konu sınırlamalarının bu çalışmada olmamasının getirdiği büyük rahatlığı da belirtmeliyim.'

DOĞAN YAŞAR'IN BAŞARISI

Birleşmiş Milletlerin düzenlediği "Sinews of Prosperity" adlı endüstriyel gelişmeyi konu alan fotograf yarışmasında AFSAD üyesi Doğan Yaşar bronz madalya kazandı. Doğan Yaşar 64 ülkeden 362 fotoğrafçının 2017 fotoğrafla katıldığı yarışmada ödül alan 21 fotoğrafçı içinde Türkiye'de tek isim olarak beliriyor.

1. DİA YARIŞMASI SONUÇLANDI

İFSAK ve BRAVO dergisinin ortaklaşa düzenlediği Birinci Dia Yarışması'nın sonuçları açıklandı. Yarışmada birincilik AHMET ELHAN'a, ikincilik CENGİZ KARLIOVA'ya, üçüncülük KAYHAN AKDUMAN'a verilirken, Vahap Akşen, Hatice Aytaç, Altay Çolakoğlu, Atilla Keneş ve Aydın Silier de Mansiyon kazandılar. Yarışmaya 135 fotoğrafçı 379 dia (saydam) ile katılmıştı. Yarışmanın seçici kurulu Şakir Eczacıbaşı, Nusret Nurdan Eren, Moris Maçaro, Mehmet Bayhan ve Ertan Gökemre'den oluşmuştu.

İ.S.U.F ÜNİVERSİTELERARASI FOTOGRAF YARIŞMASI

İstanbul Üniversitesi Fotograf Klübü (İSUF)'nün düzenlediği, tüm üniversite, akademi ve yüksek okul öğrencilerine açık olan fotograf yarışmasının koşulları açıklandı. Konunun serbest olduğu yarışmaya her fotoğrafçı kendi ürünü olan 18x24 boyutlarında en çok 5 siyah beyaz fotografla katılabilmektedir. Yapıtlar hiçbir şeye yapıştırılmadan, postada basar görmiyecek şekilde paketlenerek

İSUF
İstanbul Universitesi
Mediko Sosyal Merkezi
Süleymaniye Caddesi No:9
Beyazıt/İSTANBUL

adresine, 18 Nisan 1983 tarihinden önce yollanmalıdır. Yarışmanın seçici kurulu Mehmet BAYHAN, Nevzat ÇAKIR, Şakir ECZACIBAŞI, Güler ERTAN, Sabit KALFAGİL, Halim KULAKSIZ ve Çetin ÖZEK'ten oluşmaktadır. Yarısına sonuçları 22 Nisan 1983 tarihinde açıklanacak ve seçilen fotograflar İstanbul Üniversitesi IV. Kültür Şenliğinde sergilencektir.

FOTOGRAF SANATÇISI MEHMET BAYHAN FRANSA'DA ÖDÜL ALDI

İFSAK üyesi Mehmet Bayhan, Fransa'da 'Rolms Fotografçılık Derneği'nin düzenlediği On Yedinci Uluslararası Fotograf Yarışmasında Fransa Fotograf Federasyonu Ödülü'ne değer bulundu.

Yalnızca çağrılı olanların katılabildiği 17. Uluslararası Fotograf Yarışması'na Mehmet Bayhan'ın yolladığı Balıkesir'in Karagöl köyünde çekilmiş sekiz fotografının altısı kabul edildi. Mehmet Bayhan'a, "fotografların tümüyle gösterdiği başarı" nedeniyle Fransa Fotograf Federasyonu Ödülü Verildi.

Uluslararası yarışmalar yoluyla AFIAP ünvanı alan ilk fotografçımız Mehmet Bayhan'ın yapıtlarının da yer aldığı yarışma sergisi Reims kentinde 20 marta kadar sürdü.

satranç

Dr. SELÇUK ALSAN
HALİT YÜCEL

SATRANÇ BULMACASI

SAM LLYOD

3 HAMLEDE MAT

Çözüm varyantları:

a-1-Vf1 g3,2-Ag6+hg,3-Vh4x
b-1-Vf1 g6 veya g5,2-V:a1x
c-1-Vf1 h6 veya h5,2-Vb1 g6 veya g5,3-V:a1x
d-1-Vf1 h6 veya h6,2-Vb1 Herhangi bir hamle,3-Vh7x
e-1-Vf Fb2-Vb1 Fil herhangi bir hamle, 3-Vh7x
f-1-Vf1 Fb2,2-Vb1 g6 veya g5,3-V:b2x

(e ve f varyantlarına benzer olarak Fc3. d4,e5,f6'ya karşı Vd3,d3,d5,d5 oynayarak Fil'in peşini bırakmaz ve matı sağlar). Bu mata "amansız takip" matı dense yerinde olacaktır. Matın esası Vezirin hem f1il, hem de h7 karesini aynı zamanda tehdit etmesidir. Burada gerçekten satrancın şiiri sayılabilecek bir kombinezon vardır.

Okurlarımıza bu sayıda beğeneceklerini umduğumuz güzel ve oldukça öğretici iki oyun sunuyoruz. Birinci oyun 1927-35 ve 1937-46 yılları arasında dünya şampiyonu olan Dr. Alexander Alekhine'nin, ikincisi ise 1800'lü yılların dahi satranççısı Paul Morphy'nindir.

FRANSIZ SAVUNMASI
Tarnopol 1916
(Beyaz gözü kapalıoynuyor.)
ALEKHİNE FELDT

Beyaz gözü kapalı oynuyor)
ALEKHİNE FELDT
1.e4 e6,2.d4 d5,3.Ac3 Af6,4.ed A:d5 (Merkez kontrolünü sağlayan 4...ed hamlesi daha iyidir.) 5.Ae4 f5? (Kötü bir hamle. Siyah e6 piyonunun önünde zayıf bir kare oluşmasına neden oluyor. Artık e5 karesi siyah piyonlar tarafından kontrol edilemez. Ayrıca siyahın e6 piyonu geri kalmıştır ve kendi piyonları tarafından korunamaz.) 6.Ag5 Fe7,7.A(g5)f3 c6,8.Ae5 (Beyaz zayıf kareyi işgal ediyor.) 8...0-0,9.A(g1)f3 b6,10.Fd3 Fb7,11.0-0 Ke8,12.c4 Af6, 13.Ff4 A(b8)d7,14.Ve2 c5 (14...Af8 veya 14...Ff8 hamleleri ile daha iyi bir savunma yapılabilirdi.) 15.Af7!! (Hiç beklenmeyen çok güçlü bir hamle. Siyahın vezîri ve e6 piyonu tehdit altında olduğundan feda edilen atı almak zorundadır. Eğer siyahın vezîri herhangi bir yere kaçarsa beyaz 16.V:e6 oynar ve şu hamlelerle tehdit eder: 17. Ah6+ Sh8,18.Vg8:+K:g8,19. Af7+boğmaca matı.) 15...S:f7,16.V:e6+!! (Eğer 16...S:e6,17.Ag5 mat veya 16...Sf8,17.Ag5 beyaz kazanır.) 16...Sg6,17.g4!(Beyaz 18.F:f5 mat ile tehdit ediyor.) 17...Fe4,18.Ah4 mat.

PHILIDOR SAVUNMASI
PAUL MORPHY
BRUNSWICK DÜKÜ

1.e4 e5,2.Af3 d6,3.d4 (Beyazın amacı, önce piyonları daha sonra da vezirleri değişerek siyahın rok yapmasını önlemektir.) 3...Fg4 (Siyah taşlarını geliştirmeden karşı atağa geçiyor. Filin ayrılması ile vezir kanadı savunmasız kalmıştır.3...ed hamlesi beyaza merkezi kontrol etme olanağını verirdi. Doğru hamle 3...Ad7 dir.) 4.de F:f3 (eğer 4...de, beyaz vezirleri değişir ve savunmasız olan e5 piyonunu atıyla alır. Siyahın tek alternatifi 4...Ve7 idi. Ancak bu hamle de filin yolunu tıkadığı için siyahın oyununu sıkıştırırdı.) 5.V:f3 de, 6.Fc4 (Hem alet geliştiriyor hem de matla tehdit ediyor.) 6..Af6 (Matı önlüyor ve bir alet geliştiriyor. Diğer bir alternatif de 6...Vf6 idi. Bundan sonra 7.Vb3 Ac6, 8.V:b7 ile beyaz bir piyon kazanabilirdi.) 7.Vb3 (Beyaz b7 ve f7 piyonlarına aynı anda saldırıyor.) 7...Ve7 (Siyah f7 piyonunu 7...Vd7 hamlesi ile de koruyabilirdi ancak beyaz 8.V:b7 hamlesinden sonra siyahın kalesini kazanırdı. Eğer siyah 8...Vc6 oynayarak kalesini korumaya çalışırsa 9.Fb5 ile vezirini kaybeder. Oyundaki 7...Ve7 hamlesi filin gelişimini önlüyor.) 8.Ac3 (Eğer beyaz 8.V:b7 ile piyonu alsaydı siyah 8...Vb4+ oynayarak vezirleri değişmeye zorlar ve bir piyon eksik olmasına rağmen daha serbest bir oyuna sahip olurdu. Şimdi beyaz 9.V:b7 ile tehdit ediyor.) 8...c6 (b7 piyonunu koruyor. Ancak bu hamle ile siyahın oyunu iyece sıkışmaktadır. 8...A(b8)d7 oynayarak piyonu feda etmek daha iyi idi.) 9.Fg5 (Beyaz, siyahın oyununu sıkıştırarak gelişimini sürdürüyor. Siyah 9...g6. oynayarak f1ilini geliştiremez çünkü 10.F:f6 V:f6,11.V:b7 ile oyunu kaybeder ve yine 9...h6 oynayamaz çünkü 10. F:f6 gf -zorunlu, eğer 10...V:f6,11.V:b7 vs.- hamlelerinden sonra beyaz atını e2,g3 yolunu izleyerek f5 karesine getirir ve stratejik bir avantaj elde eder. 9...Aa6 hamlesine ise 10.Ad5 veya 10.F:a6- oyun sonu için avantaj- yanıtları vardır. Beyazın tüm hafif taşları oyundadır ve kaleleri de harekete geçmeye hazırlanmıştır.) 9...b5(Siyah umutsuz bir hamle yapıyor.) 10.A:b5 cb, 11.F:b5+A(b8) d7,12.0-0-0 (Oyun iyi bir şekilde gelişmiş olduğu zaman bütün gelişim hamlelerinin birer atak hamlesi haline dönüştüğüne dikkat ediniz. Tehdit,13.F:d7 veya 13.K:d7) 12...Kd8 (Zorunlu, eğer 12...Ve6,13.F:f6 vs.) 13.K:d7 K:d7,14.Kd1 (Artık savunma kalmamıştır. Bağlanmış olan kaleyi koruyacak taş yoktur.) 14...Ve6 (Bu hamle bir işe yaramaz çünkü beyaz 15.F:f6 ile kaleyi kazanabilir. Ancak Morphy oyunu daha parlak bir şekilde bitirmeyi yeğliyor.) 15.F:d7+ A:d7,16.Vb8+! (Çok güzel bir sürpriz.) 16...A:b8,17.Kd8 mat.

PROBLEM

Healey

Beyaz 3 hamlede mat eder

ÇÖZÜM:

1.Kh1 Fil hamle yapar
2.Vb1 Fb5
3.V:g1+ ve mat.

SATRANÇ İNCİLERİ

Satranç, aşk ve müzik gibi insanı mutlu etme gücüne sahiptir.

Siegbert Tarrasch

Sondan bir önceki hatayı yapan oyunu kazanır.

Savielly Tartakower

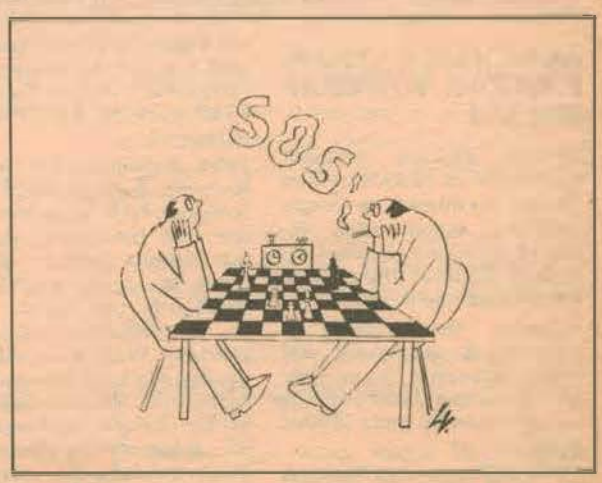

çizgiyle yaşam

mustafa okan

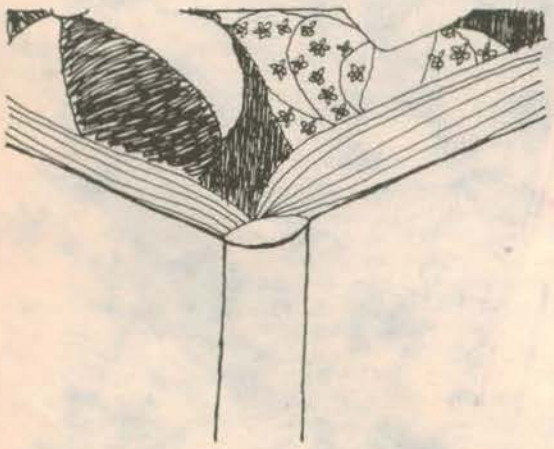

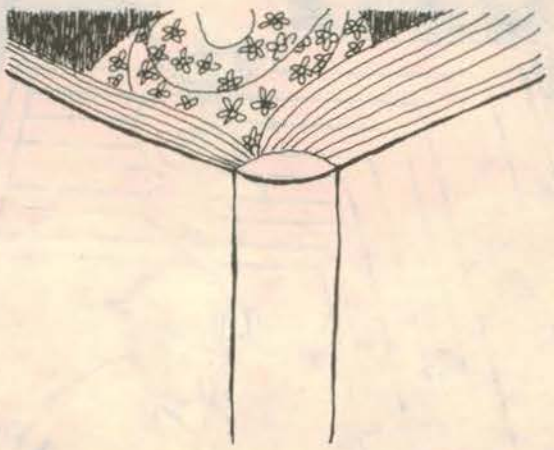

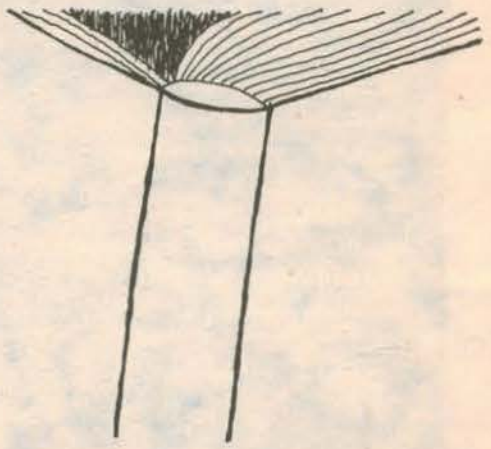

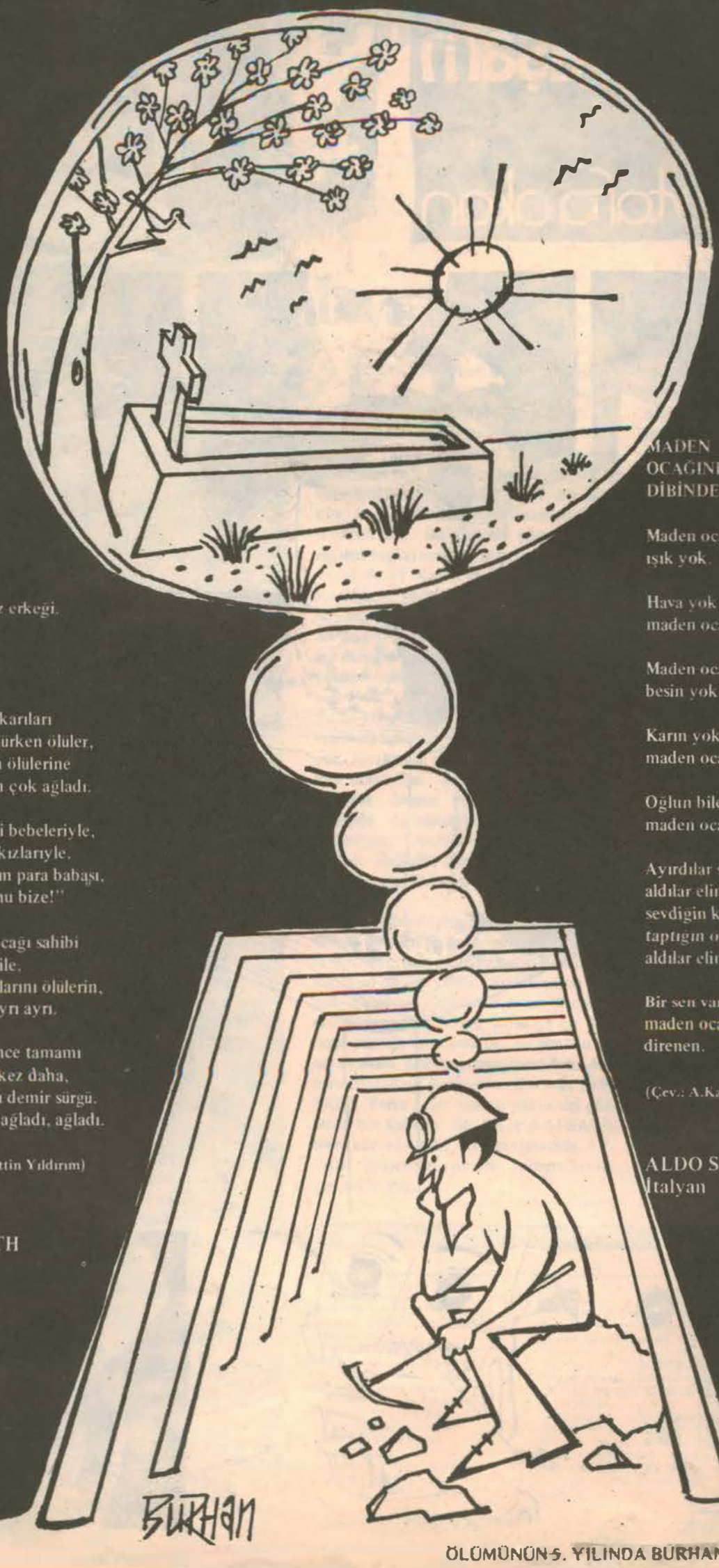

HASWELL'Lİ YÜZ İŞÇİ

Öldü Haswell'in yüz erkeği.
Hepsi aynı günde,
hepsi aynı saatte,
hepsi aynı yerde.

Bitkindi, perişandı karıları
sessiz sedasız gömülürken ölüler,
Haswell kasabasının ölülerine
Haswell'li yüz kadın çok ağladı.

Geldiler kundaktaki bebeleriyle,
geldiler oğulları ve kızlarıyle.
"Haswell kasabasının para babası,
öde bakalım borcunu bize!"

Haswell'in maden ocağı sahibi
sektirmedi saniye bile,
osaat saydı haftalıklarını ölülerin,
saydı her baş için ayrı ayrı.

Haftalıkların ödenince tamamı
kapadı kasasını bir kez daha,
bir kez daha çınladı demir sürgü.
Ve kadınlar ağladı, ağladı, ağladı.

(Çev.: A.Kadir-Selâhattin Yıldırım)

GEORG WEERTH
Alman

MADEN OCAĞININ DİBİNDE

Maden ocağının dibinde
ışık yok.

Hava yok
maden ocağının dibinde.

Maden ocağının dibinde
besin yok.

Karın yok
maden ocağının dibinde.

Oğlun bile yok
maden ocağının dibinde.

Ayırdılar seni dünyadan,
aldılar elinden ışığını, havanı, besinini,
sevdiğin kadını,
taptığın oğlunu
aldılar elinden.

Bir sen varsın
maden ocağının dibinde,
direnen.

(Çev.: A.Kadir-Asım Tanış)

ALDO SEVERİNİ
İtalyan